

"Tää on hyvä paikka ku täs kulkee kaikki"
– Eläkeläismiesten porukointi kaupunkiaukiolla

ANTTI WALLIN
Tampereen yliopisto
Porin yksikkö
Sosiologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO
Porin yksikkö

WALLIN, ANTTI: *"Tää on hyvä paikka ku täs kulkee kaikki"*. Eläkeläismiesten porukointi kaupunkiaukiolla.

Pro gradu -tutkielma 98 sivua, liitteet 2 sivua
Ohjaaja: Antti Saloniemi
Sosiologia
Huhtikuu 2012

Erään suomalaisen kaupungin aukio alkaa yhdeksän aikaa aamulla täyttyä eläkeläismiehistä. Kello kymmeneltä heitä on jo kymmenittäin. Seurallisia ryhmiä on eri puolilla aukiota ja keskustelu käy vilkkaana. Kello kahdeltatoista lähes kaikki eläkeläismiehet ovat lähteneet.

Tämän tutkielman aiheena on kaupunkiaukiolla porukoivat eläkeläismiehet. Suomalaisten kaupunkien julkisten tilojen merkitys tulee tulevaisuudessa kasvamaan, koska eläkeläisten osuus väestöstä lisääntyy. Aukio on fyysinen paikka sekä henkinen kokemus, mutta se on myös sosiaalinen tila. Tutkielmassa tarkastelen erityisesti julkiseen tilaan liittyviä sosiaalisia käytäntöjä. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, minkälaista tilaa eläkeläismiehet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tuottavat.

Aineistoni olen kerännyt viettämällä aikaani miesten seurassa. Aineistoa keräsin osallistuvan havainnoinnin keinoin vajaan kahden kuukauden ajan touko-kesäkuussa 2011. Havainnoinnista pidin päiväkirjaa. Lisäksi tein seitsemän äänitettyä haastattelua, joista kolme oli ryhmähaastatteluja ja neljä yksilöhaastattelua. Litteroin aineistot ja analysoin tekstiä sisällönanalyysillä.

Käsittelen tutkielmassa sosiologian suhdetta kaupunkiin ja urbaaniin elämään. Pääasiallisena teoreettisena työkaluna käytän Henri Lefebvren tilan tuottamisen teoriaa. Lisäksi olen sosiaalisen vuorovaikutuksen analysoinnissa hyödyntänyt Erving Goffmanin roolin käsitettä, sekä erityisesti Georg Simmelin ajatuksia seurallisuudesta.

Eläkeläismiesten aukioon liittyvät tilalliset käytännöt ovat pitkälti rutinoituneita. Rutinoituneet käytännöt luovat turvallisuutta, minkä takia miesten on vaikea olla aukiolta pois. Miesten tilallisiin käytäntöihin vaikuttaa miten he käsittävät aukiolle esitetyn järjestyksen. Viinaa ei saa näkyvästi juoda, mutta silti siellä pullo kiertää. Paikoin eläkeläismiehet kokivat virkavallan valvonnan liialliseksi. Miehet kokoontuvat omaan porukkaansa vakiopaikalleen, mikä myös tuottaa aukion tilallista järjestystä. Aukio on sosiaalinen näyttämö, johon miehet kerääntyvät seuralliseen hetkeen edustamaan itseään ja ryhmäänsä. Miesten vuorovaikutuksessa tuotettu tunnelma, luo kokoontumisesta mieluisan eletyn kokemuksen. Silti vuorovaikutuksella on sääntönsä. Miehet haluavat pitää yllä ryhmän normien mittaista vaikutelmaa itsestään. Aukiolla on miehille huomattava sosiaalinen merkitys.

Asiasanat: kaupunki, sosiaalinen tila, julkinen tila, eläkeläiset, osallistuva havainnointi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 SOSIOLOGIA JA KAUPUNKI	3
2.1 Sosiologian klassikot ja kaupunki	3
2.1.1 Välineellinen yhteisöllisyys ja eriytynyt työnjako	4
2.1.2 Modernin kaupunkilaisen elämä	5
2.2 Chicagon sosiologinen koulukunta	8
2.3 Modernin kaupunkisuunnittelun vaikutukset kaupunkielämään	10
2.4 Kapakan seurallisuus ja urbaani etnografia	14
2.5 Jälkimodernin kaupungin julkinen tila	18
2.6 Julkisten tilojen päiväväestö	20
3 SOSIAALISEN TILAN TEORIA	23
3.1 Tilan sosiaalinen tuottaminen	23
3.2 Tutkimusteoria	30
4 AINEISTO JA MENETELMÄT	32
4.1 Aineiston esittely	32
4.2 Aineistonkeruun menetelmät: havainnointi ja haastattelu	33
4.3 Kenttäjakso	36
4.4 Aineiston sisällönanalyysi	38
4.5 Tutkimuksen eettiset valinnat	39
5 HAVAITTU AUKIO JA SEN MIESPORUKAT	41
5.1 Tutkimuskohteena Aukio	41
5.2 Aukion miesryhmät	43
5.3 Kokoontumisen tilalliset käytännöt	51

6 KÄSITETTY AUKIO JA SEN JÄRJESTYS	53
6.1 Tilan representaatiot	53
6.2 Julkisen tilan juopottelu	54
6.3 Eläkeläismiesten suhtautuminen julkisen tilan kontrolliin	60
6.4 Oman paikan käsittäminen	63
6.5 Eronteot muihin ryhmiin	66
7 ELETTY AUKIO JA SEN SEURALLISUUS	69
7.1 Representaation tila	69
7.2 Aukion tunnelma	69
7.3 Vuorovaikutuksen säännöt	71
7.4 Ryhmän identiteetti ja jäsenten roolit	77
7.5 Yhteisön paine	82
7.6 Ryhmän psyykkinen merkitys	83
8 LOPUKSI	87
8.1 Yhteenvetoa	87
8.2 Pohdinta	93
KIRJALLISUUS	95
LIITTEET	
Liite 1. Haastattelurunko	99
Liite 2. Analyysikartta	100
KUVIOT	
Kuvio 1. Kuvitteellinen kuva Aukiosta.	41
Kuvio 2. Tilan sosiaalinen tuottaminen ja eläkeläismiesten aukion sosiaalinen tuottaminen.	92

1 JOHDANTO

"Tää on hyvä paikka ku täs kulkee kaikki", totesi eräs eläkkeellä oleva hitsari poliisiauton ajaessa kaupunkiaukiolle. On aurinkoinen alkukesän aamupäivä kaupungin keskeisellä paikalla, jota kutsun Aukioksi. Aukio on täynnä eläkeläismiehiä ja heidän muodostamiaan ryhmiä. Aukio on katuseurallisuuden keskipiste ja aamupäivisin on eläkeläismiesten vuoro. He kerääntyvät päivittäin samaan paikkaan tapaamaan ystäviään seurallisuuden merkeissä. Olet varmasti nähnyt eläkeläismiesten pitämässä kiireetöntä torikokousta, mutta oletko miettinyt minkä vuoksi he niin tekevät?

Suomalaiset kaupungit ovat hajautuneet, ja kaupunkien keskustat ovat paikoin hiljentyneet. Nykyään kaupungeissa toteutetaan keskustojen elävöittämisprojekteja, joilla ihmisiä on pyritty saamaan takaisin kaupungille. Tutkimuksen paikkana on elävöitetty kaupunkiaukio. Suomessa väestön vanhenemisen seurauksena eläkeläisten suhteellinen osuus kasvaa. Tästä seuraa, että työstä vapaita ihmisiä on entistä enemmän kaupunkien kaduilla kuluttamassa aikaansa. Tulevaisuudessa julkisten tilojen merkitys tulee entisestään kasvamaan.

Tämän tutkielman kohteena on työstä vapaiden eläkeläismiesten porukointi kaupungin keskeisellä paikalla. Tutkin havainnoimalla ja haastatteleamalla näitä suomalaisen kaupunkiaukion miehiä. Miehet valloittavat sankoin joukoin Aukion aina aamupäivisin kello 9–12 väliseksi ajaksi. Aukiolle kokoontuu useita miesten ryhmiä, jotka muodostuvat työttömyys-, sairaus-, tai vanhuuseläkkeellä olevista (noin 45–85-vuotiaista) miehistä. Vietin aikaani aukiolla heidän kanssaan jutellen ja haastatellen, yrittäen ymmärtää porukointiin liittyviä käytäntöjä ja sosiaalisia merkityksiä.

Tutkimusotteeni on laadullinen. Miesten parissa viettämästäni ajasta pidin havaintopäiväkirjaa. Äänitin myös haastatteluita, jotka sitten litteroin. Analysoin tekstiaineistoa sen sisältöä kategorisesti teemoittelemalla. Havainnoinnin, haastatteluiden ja analyysin apuna olen käyttänyt Henri Lefebvren (1991) tilan sosiaalisen tuottamisen kolmijakoa. Tämä teoria kuvaa kuinka tilaa tuotetaan sosiaalisesti. Aukion miesryhmät tuottavat sen sosiaalisen merkityksen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Kun työt eivät sido päiviä, on kaupunkilaisten mielekästä lähteä viettämään vapaa-aikaansa kaupungille. Tässä tutkimuksessa tarkastelen julkista kaupunkiaukiota ja sinne kerääntyviä

miesryhmiä. Pyrin vastaamaan minkälaista tilaa eläkeläismiehet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tuottavat. Alkukesän aamupäivien eläkeläismiesten valloittama Aukio osoittautui leppoisaksi paikaksi, missä viettäisi mielellään eläkepäiviä.

Käsittelen aluksi sosiologian klassikoiden suhdetta kaupunkiin. Heistä nostan esille erityisesti Georg Simmelin, kenen ajatuksilla kaupungista on ollut eniten merkitystä jälkipolville. Simmelin ajatukset vaikuttivat erityisesti Chicagon koulukunnan sosiologiaan, mistä kirjoitan myös. Kaupungistuminen muutti suuresti ihmisten elämää yksilökeskeisempään suuntaan. Toisen maailmansodan jälkeen kaupungeissa eristäydettiin entisestään lähiöihin, millä oli huomattavia vaikutuksia ihmisten sosiaaliseen elämään. Kaupunkilaisten vuorovaikutus väheni, minkä vuoksi ihmiset etsivät uusia seurallisuuden muotoja. Esimerkkinä käsittelen kapakoissa tehtyjä etnografioita. Tämän jälkeen esittelen jälkimodernin kaupungin julkisiin tiloihin liittyvää keskustelua. Esittelen myös päivisin aikaansa kaupungilla viettävää päiväväestöä, kuten syrjäytyneitä, työttömiä ja vanhuksia.

Kirjallisuuskatsauksen jälkeen esittelen teoreettiset lähtökohtani. Käytän tutkimuksessani apuna Henri Lefebvren sosiaalisen tilan tuottamisen kolmijakoa. Teorian mukaan tilaa tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tämän jälkeen esittelen aineistonkeruu- ja analyysimenetelmäni. Aineistoni olen kerännyt osallistuvan havainnoinnin ja haastatteluiden avulla. Litteroitua aineistoa olen analysoinut sisältöä kategorisoimalla. Sisällön kategorisoinnin apuna olen käyttänyt sosiaalisen tilan tuottamisen kolmijakoa.

Aineiston analyysiosiossa käsittelen aluksi Aukiota konkreettisesti havaittuna tilana sekä eläkeläismiesten porukointiin liittyviä tilallisia käytäntöjä. Tämän jälkeen käsittelen millaisena aukion järjestystä esitetään ja millaisena miehet sen käsittävät. Tässä kappaleessa kuvaan tilankäyttöön liittyviä ristiriitoja ja erontekoja. Seuraavaksi kuvailen millaista on miesten seurallisuus Aukiolla. Kuvailen vuorovaikutuksen sääntöjä ja merkityksiä. Sosiaalisen vuorovaikutuksen analyysissä olen tukeutunut lisäksi Georg Simmelin (1999) ja Erving Goffmanin (1971) ajatuksiin. Tilan eletty kokemus on yksilöllinen, mutta myös kollektiivinen. Tutkielman lopetan yhteenvetoon aamupäivien miesryhmien sosiaalisen tilan tuottamisesta sekä pohdintaan Aukiosta.

2 SOSIOLOGIA JA KAUPUNKI

2.1 Sosiologian klassikot ja kaupunki

Mikä kaupunki on sosiologille? Taina Rajantin (1999) mukaan yhteiskuntatieteilijät näyttävät olevan yhtä mieltä kaupungin täsmällisestä epämääräisyydestä. Kaupunkia voidaan yrittää määritellä, mutta se on liian monimutkainen, että sitä voitaisiin yksiselitteisesti muotoilla (emt., 25). Pasi Mäenpään (2005) mukaan kaupunki on ihmisyhteisön luomus, minkä vuoksi sillä on sosiaalisia ulottuvuuksia, kuten sosiaalinen rakenne, sosiaalisia tehtäviä ja sosiaalisia muotoja (emt., 65). Max Weberin (1991) mukaan kaupunki on suurikokoinen taajama, jossa talot sijaitsevat tiheässä. Kaupungin asukkaat eivät tunne toisiaan henkilökohtaisesti. Kaupunki on paikallisten markkinoiden sekä asumisen keskipiste eli se on markkina-asutuspaikka. (Emt., 23–25.)

Kaupunkia on ajateltu erilaisina sosiaalisten verkostojen solmukohtana, ihmisten maailmassa olemisen tapana, persoonallisuuden muotona, sosiaalisen toiminnan näyttämönä, että tietysti materiaalisena rakennelmana. Näkökulmia kaupungin tutkimiseen on paljon. Valtaosa ihmisistä asuu nykyään kaupungeissa, joten suurin osa myös inhimillisestä vuorovaikutuksesta tapahtuu kaupungeissa. Henri Lefebvren (2003) mukaan modernit yhteiskunnat ovat käytännölltään täysin urbanisoituneet. Maaseudusta on tullut yksi teollisuuden muoto. Kaupunki on vallannut koko yhteiskunnan.

Sosiologian klassikot elivät 1800–1900-lukujen vaihteen Euroopassa, mikä oli voimakkaan modernisoitumisen aikaa. Höyrykoneiden, tehtaiden ja kapitalistisen tuotantojärjestelmän kehittyminen aiheutti sen, että kaupunkien merkitys muuttui. Kaupunkeihin alettiin rakentaa tehtaita, joihin tarvittiin työvoimaa maaseudulta. Tehtaat saivat voimansa hiilestä, eivätkä tuotantokoneet olleet enää riippuvaisia vesi- ja tuulivoimasta. Keskeiset modernin yhteiskunnan instituutiot keskittyivät kaupunkeihin, kuten asunnot, työpaikat ja pankit. Kaupungit kasvoivat ja muuttuivat nopeasti. Muutos ihmetytti myös varhaisia sosiologeja. Kaupunkien tutkiminen sosiaalisten rakenteiden tai sitten yhteisöelämän muotojen kautta, on ollut sosiologiassa läsnä tieteenalan alusta asti. Modernisoituvat yhteiskunnat ovat olleet kaupungistuvia yhteiskuntia. Näin ollen sosiologian tehtävä on toimia modernin yhteiskunnan tulkkina, sekä myös kaupunkielämän tulkkina.

2.1.1 Välineellinen yhteisöllisyys ja eriytynyt työnjako

Ferdinand Tönnies on tullut tunnetuksi jakamalla sosiaaliset suhteet kahteen tyyppiin gemeinschaft- ja gesellschaft-suhteisiin, suomeksi yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin suhteisiin. Gemeinschaft-suhteissa välineellinen suhtautuminen muihin ihmisiin on pienimillään. Tällaisesta sosiaalisesta suhteesta paras esimerkki on perhesuhde. Yhteiskunnallisista gesellschaft-suhteista malliesimerkki on asiakkaan ja kauppiaan välinen suhde. Se on puhtaasti välineellinen. Pienessä kylässä toiset tuntevat toisensa ja heidän suhtautuminen on yhteisöllistä. Yhteisössä vallitsee sopu, koska he kaikki noudattavat kirjoittamattomia sääntöjä. Yhteisössä jako ei perustu vaihtoon vaan kaikki saavat osansa tarpeidensa ja kykyjensä mukaan. Suuressa kaupungissa suhteet muodostuvat vaihdon ja sopimusten kautta. Yhteiskunnallinen suhtautuminen toisiin on välineellistä ja suhteissa on läsnä henkilökohtaisen hyödyn intressi. Ostajaa kiinnostaa käyttöarvo ja myyjää vaihtoarvo. Arkielämässä kaupunkilaisten rauhaa pitävät yllä konventiot, joista tärkein on sovinnainen seurallisuus. Ihmiset ovat kohteliaita toisiaan kohtaan ja esittävät olevansa kiinnostuneita heistä, vaikka pääasiassa he ajattelevat itseään. Yhteiskunnassa eläessä ihmiset kuitenkin tarvitsevat toisiaan selviytyäkseen. (Töttö 1996, 154–162.)

Samankaltaisen jaottelun on tehnyt myös Emile Durkheim sosiaalisesta työnjaosta. Durkheimin mukaan modernissa yhteiskunnassa yksilöiden välinen intressien tasapaino ei säily pelkästään sopimusten avulla. Lisäksi sopimuksia pitää voimassa sosiaaliset ja moraaliset normit. Yhteiskunnan työnjako tuottaa moderniin yhteiskuntaan orgaanista solidaarisuutta, jossa ihmisten erilaisuus luo yhteiskunnasta elävän olion kaltaisen. Yksilöt muodostavat orgaanisen kokonaisuuden, jossa jokaisella on funktionaalinen tehtävänsä. Esimodernissa yhteiskunnassa työnjako ja yhteenliittyminen perustuvat samankaltaisuuteen, siten että he toimivat ja ajattelevat samoin. Esimodernissa yhteisössä solidaarisuus oli kiinteää ja siten ikään kuin mekaanista. Heille uskonto ja lainsäädäntö ovat tärkeitä kontrollia ylläpitäviä instituutioita. Modernin kaupungin muodostuminen vaati työnjaon eriytymistä. Siellä jokainen saattaa keskittyä omaan ammattiinsa. Oman työnsä turvin voi ostaa palveluita muilta. Modernissa yhteiskunnassa ja kaupungissa yksilöllistyminen kasvoi, samoin riippuvuus muista. (Töttö 1996, 180–187.)

Max Weber (1991/1921) tutki miten eurooppalainen porvarillinen kaupunki on saanut muotonsa. Euroopassa kaupungeista kehittyi poliittisen, taloudellisen ja sotilaallisen hallinnan keskipisteitä. Kaupungeista muodostui siten ihmisten yhteenliittymä, kaupunkiyhteisö. Niillä oli laaja poliittinen itsenäisyys, autonominen lainsäädäntö, omat hallintoviranomaiset ja veronkeräysoikeus. Valtaa pitivät aatelisto ja porvaristo, joiden yhteiset edut vahvistivat yhteenliittymää. Aasiassa ihmisten yhteenliittyminen ei tapahtunut niinkään yhteisten etujen vuoksi, vaan kastien, kiltojen ja sukujen kautta. Nämä rajoittivat kaupunkien kehittymistä. Weberille eurooppalainen kaupungistuminen on ollut pitkälti rahatalouden ja hallinnan aikaansaamaa rationalisoitumista. Keskiaikaisen porvariston ja aateliston välillä ei syntynyt ristiriitaa pitkälti juuri rahatalouden ansiosta. Kaupungin perustaminen oli heille kuin liikeyritys.

Eriytyneet työnjako, välineelliset suhteet ja yhteiset taloudelliset intressit ovat olleet ehtoja modernin kaupungin synnylle. Nopeasti modernisoituva yhteiskunta on ollut myös nopeasti kaupungistuva yhteiskunta. Modernisaation historia on kaupungistumisen historiaa. Juuri kaupungissa eriytyneet työnjako ja ihmisten välineelliset sosiaaliset suhteet ruumiillistuivat. Nykyään yhteiskuntamme on täysin kaupungistunut.

2.1.2 Modernin kaupunkilaisen elämä

Georg Simmelillä on klassikoista ollut ehdottomasti suurin merkitys kaupunkisosiologialle. Hän eli 1900-luvun vaihteen Berliinissä, joka oli tuolloin nopeasti modernisoituva suurkaupunki jonka elämää hän taidokkaasti ihmetteli. Simmelin mukaan modernin elämän suurimmat ongelmat nousevat ihmisen tarpeesta suojella omaa yksityisyyttään yhteiskunnallis-tekniseltä koneistolta. Tätä kaupunkilaisen yksilöllisyyden suojelua Simmel (2005) tarkasteli *Suurkaupunki* -esseessään.

Suurkaupungissa ihminen joutuu nopeasti tulvivien ja vaihtuvien ärsykkeiden tulitukseen. Elämänrytmi on kaupungissa nopea, kun taas maaseudulla ärsykkeet vaihtuvat hitaasti ja syke on rauhallisempi.

Koska ihminen tekee eroja asioiden välillä, hänen on kyettävä olemaan reagoimatta kaikkiin ärsykkeisiin jotta ei sekoaisi. Ihminen ei voi reagoida tunteillaan tulviviin ärsykkeisiin, vaan hänen on säilytettävä järkiperäinen suhtautuminen kokemaansa. Järkiperäinen kaupunkilainen suhtautuu toisiin laskelmoiden, niin talouselämässä kuin seuraelämässäkin. Kaupunkilaisen järkiperäisyyttä ravitsee rahatalous, joka tekee kaupungin henkisestä ilmapiiristä yhä laskelmoivampaa. Laskelmoinnin vuoksi ihmiset muuttavat laadulliset arvot määrällisiksi muuttamalla elämän eri suhteita yhteismitallisiksi.

Ärsykkeiden tulvassa ihminen kyllääntyy. Kaupunkilainen ei jaksakaan enää reagoida kaikkiin ärsykkeisiin vaan hänen aistinsa turtuvat. Tämä ei tarkoita sitä, ettei kaupunkilainen enää havaitsisi eroja, vaan sitä, että hän suojelee itseään ja hermojaan. Toisia kaupunkilaisia kohtaan on myös suhtauduttava varautuneesti. Pikkukaupungissa voi tervehtiä vastaantulevia, mutta suurkaupungissa ei välttämättä tervehditä edes naapureita. Simmelin mukaan varautuneisuus on hiljaista vastenmielisyyttä toisia kohtaan. Tämä antipatia suojelee ihmisiä siltä, että vastaantulija voisi aiheuttaa heissä tunnereaktion. Tämä saa ihmisen ottamaan henkistä etäisyyttä toisiin. Kaupunkilaisten välinen varautuneisuus toisiaan kohtaan mahdollistaa suuren yksilövapauden. Pienessä kylässä ihmisen elämää vartioi pienempi, mutta ahdistavampi ja rajoittavampi sosiaalinen piiri. Kaupunkilaisten välinpitämättömyys ja varautuneisuus toisiaan kohtaan, sekä ruumiillinen läheisyys ja tilan ahtaus korostavat heidän henkistä etäisyyttä. Simmel havaitsi tuon kaupunkielämän mahdollistaman suuren yksilövapauden kääntöpuolen: *"...missään oloissa ihminen ei tunne itseään niin yksinäiseksi ja hylätyksi kuin juuri suurkaupungin hälinässä."* (Simmel 2005, 39).

Kaupungit ovat toiminnallisesti huomattavasti laajempia kuin niiden fyysiset rajat. Niiden erityisyys ja vaikutus ovat pitkälti eriytyneen työnjaon ansiota, joka taas johtaa yhä yksipuolisempaan työhön. Kaupungissa toimeentulosta kamppaillaan toisten kaupunkilaisten kanssa, jonka vuoksi on keksittävä aina uusia palveluita ja tarpeita kuluttajille. Kaupunkilaisten tarpeiden monipuolistuessa myös yksilöidenväliset erot lisääntyvät. Kaupunkilaisten yksilöllistyessä ja erojen kasvaessa, kaupunkilaiset voivat turvautua hyvinkin huomionhakuisiin erottautumiskeinoihin. Ihmisen on liioiteltava persoonaansa, jotta hän tulisi huomatuksi ja voisi suojella persoonansa yksilöllisyyttä. Simmel havaitsi, että suurkaupunki mahdollistaa ennen näkemättömän individualismin, mutta myös toisia kohtaan ennen näkemättömän välinpitämättömyyden.

Kaupungissa eläessään ihmiset tyydyttävät sosiaalisuuden tarpeitaan muilla tavoilla kuin esimoderneissa kyläyhteisöissä. Pinnalliset seuralliset suhteet voivat olla eräs keino modernin yhteiskunnan yksilökeskeiseen elämään sopeutumisessa. Modernissa kaupungissa eläessään ihmisten elämä voi olla stressaavaa, mutta näiden asiapaineiden etäännyttäminen ja pinnallinen seurustelu voivat hetkeksi karkottaa stressiä. (Noro 1991, 57–62.) Simmelin (1999) mukaan seurallisuus on ihmisen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen puhtain sosiaalinen muoto, koska siinä ihmiset ovat tekemisissä ilman muita pyrkimyksiä vain tyydyttääkseen seurallisuusviettiään. Seurallisen hetken tavoitteena on ainoastaan seurallisuus. Seurallinen hetki riippuu vain siihen liittyvien ihmisten ominaisuuksista. (Eml., 115–117.)

Seurallisella tapahtumalla on kuitenkin sääntönsä. Siihen ei saa tuoda liikaa omia objektiivisia ominaisuuksiaan, joilla on merkitystä ryhmän ulkopuolella. Seuralliseen tapahtumaan ei saa myöskään tuoda persoonan subjektiivisia syvempiä tunteja, koska liian raskaat aiheet eivät sovi tapahtuman tarkoitukseen. Näitä voidaan kutsua seurallisuuden ylä- ja alakynnykseksi. Jos henkilöt alkavat liittämään yhdessäolonsa jotain objektiivisia päämääriä, tai jos henkilöt alkavat keskustella hyvin subjektiivisista asioista, kyse ei ole enää seurallisuudesta. Seurallisessa tapahtumassa on oltava tahdikkuuden tajua pysyä näiden kynnysten välissä. Jokaisella tapahtumaan osallistuvalla on myös oltava yhtäläinen oikeus seurallisuuden viettinsä tyydytykseen. Seurallisen hetken yksilölle tuoma ilo on riippuvainen toisten ilosta. Sen vuoksi seurallisuus on hyvin tasa-arvoinen tapahtuma. Seuralliseen tapahtumaan ihmiset astuvat puhtaasti ihmisinä, riisuttuina yhteiskunnan objektiivisista rasitteista. Siinä hetkessä ihmiset ovat vapaita muista sidoksista ja silloin pystytään leikittelemään vakavillakin asioilla. Seurallisuudessa ei keskustella sisällön vuoksi, vaan itse keskustelun vuoksi. Hyvillä jutuilla rakennetaan yhteisyyttä ja pidetään tapahtuma eloisana. Parhaimmillaan seurustelu on vapauttava kokemus. Silloin hetkeksi vapautuu modernin elämän vakavista sidoksista. (Noro 1991, 57–62; Simmel 1999, 115–131.)

Nopeasti modernisoituva yhteiskunta kiinnitti sosiologien huomion. Modernisaation kanssa kulkeva kaupungistuminen teki ihmisten välisistä suhteista välineellisiä ja laskelmoivia. Eriytyneen työnjaon kaupungeissa ihmiset tulivat toisistaan kuitenkin enemmän riippuvaisiksi. Kun arkipäiväiset suhteet välineellistyivät, sosiaalisten suhteiden merkitys väheni. Ihmiset saattoivat vetäytyä enemmän yksikseen, koska arkipäivän elämisen tarpeista selvisi rahalla. Yksinäisyys saapui kaupunkiin, jolloin

ihmiset kehittivät muita tapoja tyydyttääkseen seurallisuuden viettiään. He alkoivat kerääntyä harrastuksien pariin tai kaupunkien toreille tyydyttääkseen seurallisuuden tarpeitaan. Seurallinen tapahtuma oli väline hetkelliseen helpotukseen modernin elämän ahdistuksesta.

2.2 Chicagon sosiologinen koulukunta

Simmelin merkitys kaupunkisosiologialle on ollut klassikoista suurin. Hänen ajatuksensa vaikuttivat erityisesti amerikkalaiseen sosiologiaan, Chicagon koulukunnan kehittymiseen. Chicagon kaupunkisosiologian perustaja Robert E. Park vei Simmelin ajatuksia Amerikkaan (Noro 2005, 14). Chicago oli 1900-luvun alussa erittäin nopeasti kasvava kaupunki jossa oli myös runsaasti sosiaalisia ongelmia. Chicagon yliopiston sosiologit keksivät käyttää kaupunkia laboratorionaan modernin yhteiskunnan tutkimiseen. Monet Chicagon sosiologeista olivat saaneet koulutuksensa Euroopassa, mutta he saivat myös vaikutteita sosiaalisten olojen kuvaamisesta, erilaisista sosiaaliraporteista. Tutkimus oli erittäin korkeatasoista ja he kehittivät laajasti sosiologisia tutkimusmenetelmiä. (Parker 2004, 39–40.)

Robert E. Park ja Ernest Burgess kehittivät kaupungin ekologista mallia. Heille kaupunki ei ollut vain fyysinen rakennelma vaan myös sosiaalinen yhteisö, jossa näkyvät yhteiskunnan monimutkaiset hierarkkiset rakenteet. Heidän mukaansa kaupunki myös muokkasi ihmistä ja hänen käytöstään. He ajattelivat että ihmiset ja kaupungin toiminnot kilpailevat elinalueesta, josta johtuen heikommät päätyivät huonommille asuinalueille. Heidän ajatteluaan ohjasi sen ajan sosiaalievoluution vaikutus. He kehittivät vyöhykemallia kaupungista. Siinä kaupungin keskustaan sijoittuvat liiketoiminnot, jonka ympärille muodostuu muutoksen vyöhyke, minkä jälkeen seuraa työläisten asumukset, ja reunoilla asuinlähiöt. Muutoksen vyöhykkeelle päätyy sosiaalisesti kaupungin heikoin aines. Muutoksen vyöhykkeelle ei liikekeskusta ole vielä edennyt, mutta hyvätuloiset ovat sieltä jo muuttaneet pois ja alueelle jää heikompituloiset. Muutoksen vyöhykkeellä ihmisten suurempi liikkuvuus aiheutti sosiaalisia ongelmia, kuten jengejä, avioeroja, rikollisuutta ja köyhyyttä. He eivät kuitenkaan osanneet ajatella, että kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät kumoavat tilalliset tekijät. Asuinalue ei kuitenkaan tee ihmisestä rikollista vaan sosiaaliset tekijät. (Parker 2004, 41–44.)

Louis Wirth (1938) oivalsi että kaupunkilaisilla on urbaani persoonallisuus. Kaupunkielämän keskeiset muuttajat olivat: koko (size), tiiviys (density) ja ihmisten erilaisuus (diversity). Wirthin mukaan kaupunki tarjoaa elämäntavan jossa voi olla anonyymi muita kaupunkilaisia kohtaan, ja valita omat sosiaaliset piirinsä. Kaupungissa enemmän ihmisiä osallistuu vuorovaikutukseen ja siksi myös ihmistenvälinen erottautuminen on suurempaa. Ihmisten tavat, ammatit, kulttuuriset taipumukset ja asenteet vaihtelevat huomattavasti enemmän kuin pienissä kylissä. Tämän vuoksi alkaa myös kaupunkien tilallinen segregatio. Ihmiset siirtyvät eri alueille asumaan etnisyyden, taloudellisen tai sosiaalisen aseman perusteella. Asuinalueilla joissa ihmisten erilaisuus on suurta, sosiaaliset suhteet heikkenevät tai katoavat ja formaalisen kontrollin merkitys kasvaa samalla kun sosiaalinen kontrolli heikkenee.

Verrattuna maaseutuun, kaupungissa ihmiset ovat enemmän tekemisissä ihmisten kanssa joita eivät tunne lainkaan. Kaupunkilaisten ihmissuhteet perustuvatkin enemmän siihen että he hakevat tyydytystä elämäänsä. Vaikka ollaan enemmän kasvotusten, ollaan enemmän persoonattomasti vuorovaikutuksessa. Utilitaariset ja pinnalliset ihmissuhteet voivat saada aikaan sieluttomia toimia, esimerkiksi liike-elämässä. Kaupungissa jossa ihmiset vielä asuvat tiiviisti ja näkevät toisiaan paljon, mutta ovat vain vähän tekemisissä toistensa kanssa, on omiaan lisäämään yksinäisyyttä ja kiristämään hermoja. Heterogeenisyyden vuoksi kaupungissa ihmiset pyrkivät vielä segregoitumaan, niin asumisen kuin kulttuuristen tekijöidenkin avulla. Ihmisten välinen solidaarisuus siis ylipäättään heikkenee. Urbani ympäristö aiheuttaa enemmän itsemurhia, disorganisaatiota, henkisiä romahduksia kuin maaseutu. Edes jonkinasteisen solidaarisuuden ylläpitämiseksi luomme kaupungissa intressiryhmiä. Niin kaupunki jakaantuu alueellisten ja ammattikuntien omiin eriytyneisiin ryhmiin. Wirth ennusti jo 1938, että urbanismi elämänmuotona tulee muuttamaan koko maailman. (Giddens 2006, 898–900; Wirth 1938.)

Chicagon koulukunta kehitti tutkimusmenetelmiä erityisesti tilastollisten ja etnografisten menetelmien osalta, sekä niitä yhdistelemällä. Park kehotti oppilaitaan rantautumaan rahvaan pariin ja kirjoittamaan ylös kaiken näkemänsä ja kuulemansa lehtimiehen tavoin. Nels Anderson (1988/1923) teki tutkimuksen Chicagon kulkumiehistä yhdistelemällä etnografisia havaintoja, lauluja, tilastoja sekä muita aineistoja. Chicagossa oli laaja muutoksen vyöhyke jossa kulkumiehet ja muu epäsosiaalinen aines majaili. Hänen

tutkimuksensa oli tarkka kuvaus heidän elämästään, jota hän kuvaili tehden erilaisia luokitteluja heidän tyypeistään ja tavoistaan. Tutkimus tehtiin sosiaalipoliittisiin tarpeisiin, mutta vielä tärkeämpi se on ollut sosiologian metodologisena pioneerityönä. Chicagossa tehtiin kulkumiesten lisäksi runsaasti havainnoivia tutkimuksia muun muassa kaupungin vapaa-ajanvietto tavoista, työläisten oloista ja jengeistä (Parker 2004, 44–46).

Chicagon koulukunnan oppeja toi Suomeen Heikki Waris (1973/1932), joka väitöskirjassaan tutki Helsinkiin syntynyttä työläisyhdyskuntaa. Aineistona Waris käytti tilastoja, havaintoja, haastatteluita, maalauksia, valokuvia ja lehtiartikkeleita. Tutkimuksessa hän kuvaili työväestön kurjia elinoloja sekä kaupungin ekologista kehittymistä. Helsinki kasvoi pienestä kylän pahasesta nopeasti Suomen suurimmaksi kaupungiksi. 1900-luvulla mitä pohjoisemmaksi keskustasta kuljettiin, sitä köyhemmäksi väestö muuttui, elinolot huononivat ja kuolleisuus lisääntyi. Kaupungin kasvaessa yhteiskunnallisesti alin kerros kasvoi nopeammin kuin muut ryhmät. Työväen elinoloja vaivasi ahtaus, epäsiisteys, heikko ravinto, alkoholinkäyttö ja sen lieveilmiöt. Kaupunkikurjaliston olojen parantamiseksi alettiin laatia sosiaalipoliittisia uudistuksia. (Waris 1973.)

2.3 Modernin kaupunkisuunnittelun vaikutukset kaupunkielämään

Terävä modernin kaupunkisuunnittelun kriitikko, Jane Jacobs, julkaisi vuonna 1961 teoksen *The Death and Life of Great American Cities*. Siinä hän käsittelee kaupunkien funktionalistista uudistusprosessia, ja sen vaikutuksia ihmisten elämään. Amerikkalaisia kaupunkeja muokattiin kiivaasti rakentamalla isoja asunalähiöitä köyhille ja keskiluokkaisille. Suunnittelijoilla oli omat teoriansa hyvästä kaupungista, mutta näissä ei huomioitu ihmisten arkielämän suhteita. Suunnittelijat halusivat tehdä väljään asutettuja puutarhakaupunkeja eli hajottaa kaupunkikeskustaa pienempiin osiin. Kaupunkikeskusta haluttiin kuitenkin rakentaa monumentaaliseksi. (Jacobs 1961, 3–25.)

Jacobsin mukaan ihmiset, sanoessaan pelkäävänsä jotain aluetta, tarkoittavat pelkäävänsä liikkua alueen jalkakäytävillä. Yleensä pelko osuu hiljaisille asuinalueille, ei niinkään vilkkaisiin kaupunkikeskustoihin. Poliisi ei ensi sijassa tuo rauhaa kaduille vaan ihmisten käyttäytymisnormit.

Katu, jossa ihmiset pystyvät käsittelemään vieraita pelkäämättä, koostuu kolmesta tekijästä. Siellä pitää olla: selvät rajat yksityisen ja julkisen tilan välillä, kadun yläpuolella pitää olla ikkunoita sekä kadulla pitää olla tarpeeksi käyttäjiä. Kaduilla pitää olla erilaisia liikkeitä ja julkisia paikkoja, jotta ihmisillä on syy kuljeskella kaduilla. Asiakkaitaan suojelevat kauppojen pitäjät ovat usein vahvoja normien valvojia. Asioillaan olevat ihmiset ovat muille myös nähtävyys eli ihmiset vetävät toisiaan puoleensa. Tästä seuraa että ihmiset itsessään tekevät kadut turvallisiksi. Vanhan kaupungin katujen jatkuva elävä baletti tuottaa turvaa ihmisille, ei väljät esikaupungit. (Emt., 29–54.)

Puistoissa on oleskelevat juopot eivät vedä puoleensa muita ihmisiä. Juoppojen näkemisestä ei pidetä, koska inhimillistä epäonnistumista niin laimentamattomana on vaikea niellä. Jacobsin mukaan hyvän puiston ympärillä pitää olla asuntoja, kauppia ja kulttuuripalveluita, jotta puisto vetäisi kaikkia ihmisryhmiä puoleensa eri aikoina. Jotta puistot vetäisivät puoleensa ihmisiä, ne eivät saa olla liian suuria. Niiden tarkoituksena on ennen kaikkea piristää ihmisten elämää ja siksi mahdollistaa monenlaisia käyttäjiä. (Emt., 99–111.)

Jacobsin mukaan kaupungin tulisi olla rakentunut pienistä kortteleista, niiden käytöt (työ, asunto, kauppa) tulisivat olla sekoittuneet, uusien ja vanhojen talojen tulisi olla sekaisin sekä asukastiheyden tulisi olla korkea. Abstraktien ja idealististen kaupunkisuunnittelijoiden tulisi ymmärtää, että he suunnittelevat myös yhteisöjä, eivät vain fyysistä ympäristöä. Suurien amerikkalaisten kaupunkien katujen ja naapurustojen tuhoaminen aiheutti ihmisten arkielämän muuttumisen. Uusilta moderneilta asuinalueilta puuttui sosiaalinen vuorovaikutus, niiden turvallisuus oli huonompi ja monien arkiaskareiden, kuten lastenhoidon järjestäminen vaikeutui. Tiiviys ja kirjavuus ovat Jacobsin lääkkeet elävään kaupunkiin, ei harvaan asuttu puutarha- ja autokaupunki. Jacobsin osoitti modernin kaupunkisuunnittelun epäonnistumisia ja teoksella onkin ollut paljon merkitystä, mutta lähiöiden rakentamista se ei pysäyttänyt Amerikassa eikä Suomessa. (Jacobs 1961; Parker 2004, 78–80; Lefebvre 1991, 364–365.)

Richard Sennett (1970) on esittänyt mielenkiintoisen teorian miksi ihmiset haluavat asua uusissa vieraantuneissa paikallisyhteisöissä. Hän lähtee rakentamaan selitystä psykoanalyttikko Erik H. Eriksonin psykososiaalisen kehitysteorian pohjalta. Teorian mukaan nuorella ihmisellä on taipumus rakentaa itsestään haavoittumaton kuva, jonka vuoksi nuori pyrkii välttämään kaikkea mitä hän ei voi

ennakoida ja hallita. Nuori ihminen rakentaa ankaran puritaanisen identiteetin suojellakseen itseään haavoittuvuudelta. Tämä itsensä suojeleminen ja vetäytyminen estävät ihmiseltä yksilöllisen kasvun. Aikuistuuessaan ihminen saattaa tehdä hätiköityjä ratkaisuja elämänsä rakentamisessa. Nuorella aikuisella on vapaus tehdä omat eettiset ohjeensa, eikä hän ole enää riippuvainen vanhempien normeista. Epäonnistumisen pelko ja ahdistus saakin hänet hakeutumaan suojaan kivuliaalta epäjärjestykseltä. Ihminen hakeutuukin turvaan puritaanista identiteettiään suojellakseen eikä siirry henkisesti nuoruudesta aikuisuuteen.

Yhdyskunta joka rakentuu puritaanisen identiteetin pohjalta, koostuu ihmisistä jotka hakeutuvat samankaltaistensa seuraan. He haluavat yksityisyyttä jotta eivät joutuisi kohtaamaan erilaisuutta. 1960-luvun Amerikassa esikaupungit, joihin keskiluokka hakeutui, oli laajuudessaan uusi ilmiö. Nämä ihmiset halusivat itselleen puritaanisen asuinalueen. He muuttivat alueelle missä asuu samankaltaisia ihmisiä tunteakseen solidaarisuutta yhteisössään ja suojellakseen itseään epämukavalta vuorovaikutukselta ja erilaisuudelta. Kun yhteisö oli samankaltaisten hallinnassa ja koostui samankaltaisista, ei omaa osallistumista enää tarvittu. Ihmiset tunsivat yhteisyyttä ilman yhteistä kokemusta. Nyt ihmisten ei enää tarvinnut osallistua yhteisönsä toimintaan, vaan he saattoivat suojella identiteettiään omassa yksityisyydessään. Tämä on Sennettin henkisesti keskenkasvuisen, puritaanisen yhdyskunnan solidaarisuuden myytti. (Sennett 1970.)

Sennettin mukaan helposti tullaan romantisoineeksi entisaikojen paikallisyhteisöllisyyttä. Ennen kuitenkin yhteisölliset siteet perustuivat arkipäiväisten ehtojen täyttämiseen. Ihmiset eivät siis olleen toistensa kanssa tekemisissä koska halusivat, vaan koska heidän oli köyhyyden vuoksi pakko. Kun pakkoa yhteisölliseen toimintaan ei enää ollut, ihmiset vetäytyivät omaan suojaansa. Vaikka paikallisyhteisöä kohtaan tunnettiin solidaarisuutta, piti oman perheen haavoittuvuutta suojella myös paikallisyhteisöltä. Perheen merkitys kasvoi ja perheen ongelmista tuli sisäisiä, ne eivät enää koskettaneet yhteisöä. Perheen mahdollista erilaisuutta ja ongelmia haluttiin suojella säilyttääkseen perheen puritaanisen identiteetin. Tämä edelleen lisäsi vieraantumista sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, joka oli alkanut näkymään jo palveluiden vähenemisenä. Uudet esikaupungit auttoivat säilyttämään puritaanisen identiteetin, toisin kuin arvaamattomat kaupunkikeskustat.

Sennettin mukaan moderni kaupunki tuottaa henkistä köyhyyttä ja keskenkasvuisuutta. Ihmisten tulisi

pystyä käsittelemään epäjärjestystä ja henkisesti kivuliaitakin yllätyksiä. Siksi kaupunkia tulisi siis suunnitella niin, että ihmisten olisi pakko oppia rakastamaan ”toiseutta”. Sennettin ihannekaupunki on Jacobsin tapaan suunniteltu monimuotoiseksi ja tiiviiksi. Siellä kaikenlaiset ihmiset joutuisivat arjessaan olemaan tekemisissä toistensa kanssa. Tässä kaupungissa formaalista lakia ja järjestystä voisi keventää, koska ihmiset joutuisivat keskenään neuvottelemaan ja ratkaisemaan asioita. Koska kaupunki olisi vähemmän organisoitu, ihmiset tarvitsisivat toisiaan enemmän, tulisivat yhteisössään tarpeellisiksi. Lisäksi ihmiset tuntisivat välittämistä yhteisöään kohtaan.

Myös Suomessa alkoi toinen kiiwas kaupungistuminen 1960–70-luvuilla. Suuret ja keskisuuret kaupungit kasvoivat niin nopeasti että puhuttiin maaltapaosta (Jokinen & Saaristo 2002, 146). Asuntotuotannon paineessa modernisoituvaan Suomeen alettiin 1960-luvulla rakentaa nopeasti kaupungin laitamille elementtitaloja puutarhakaupunki-ideaalin mukaisesti. Matti Kortteinen (1982) on tutkinut kaupungistumisen myötä tapahtunutta elintapojen muutosta. Työväen asuinalueiden ongelmiksi muodostui juurettomuus, eristyneisyys ja yksinäisyys. Kortteinen kuvaa kuinka yhdyskunta rakentui uuteen lähiöön ja sitten hajosi. Maalta kaupunkiin muuttaneet muodostivat aluksi sosiaalisia siteitä asuinalueellaan, mutta kaupunkilaisten tavoille oppiessaan kaikenlainen vuorovaikutus väheni. Kun perheiden elintaso kohosi, he alkoivat rakentaa yhä perhekeskeisempiä verkostoja ja naapuruuteen perustuvat verkostot lakkasivat. Heti kun elämäntilanne helpotti, vuorovaikutus väheni. (Emt., 106–110.)

Maalta muuttaneiden elämäntavat urbanisoituivat. Uudet lähiöt tarjosivat poikkeuksellisen köyhän elinympäristön. Vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien puute lisäsi perhekeskeisyyttä, mutta naisten palkkatyöläistyminen uhkasi patriarkaalista perhemallia. Monelle miehelle alkoholi ratkaisi vapaa-ajan käyttöön ja itsemääräämisoikeuteen liittyviä ongelmia. Yhdyskunnan kiteytyminen perheyksiköiksi lisäsi perheiden välistä vertailua. Perhekeskeisyyden ja työnjaollisten riippuvuussuhteiden puuttumisen vuoksi asuinalueella alkoi vielä kukoistaa negatiivinen solidaarisuus. Asukkaat alkoivat juoruilla ja puhumaan pahaa toisistaan, koska asuinalueella vallitsi vertailun ja kilpailun ilmapiiri. Perheet ja ihmiset eristyivät entisestään suojellakseen yksityiselämänsä. Tästä syntyi normi jonka mukaan toisten asioihin ei saa puuttua eikä toisten sallita puuttua omiin asioihin. (Emt., 231–253.)

Jacobs kuvasi niitä tilallisia ristiriitoja mitä ilmeni modernin kaupunkisuunnittelun ja ihmisten

arkielämän välillä (ks. Lefebvre 1991, 364–365). Sennett taas osoitti että psyykkiset tekijät saavat ihmiset eristäytymään, joka on vaikuttanut edelleen kaupunkien rakentumiseen. Kortteinen taas kertoo oivaltavasti ongelmista, joita maalaisilla oli kaupunkilaisen elämäntavan oppimisessa, mutta samalla se kuvaa hyvin urbaania elämäntapaa ylipäättään. Autokaupungistuminen ja paikallisyhteisöjen vieraantuminen on jatkunut edelleen. Urbaani elämäntapa on valloittanut yhteiskunnan. Kaikki heistä kuuluttavat että kaupunkia rakennettaessa on otettava huomioon ihmisten arkielämä, koska kaupunkisuunnittelu on myös yhteisön suunnittelua. Yksilökeskeisessä yksinäisessä kaupungissa ihmiset kuitenkin kehittävät muita keinoja seurallisuuden tarpeen tyydyttämiseksi.

2.4 Kapakan seurallisuus ja urbaani etnografia

Eräs keino viettää vapaa-aikaa ja tyydyttää seurallisuuden tarvetta on lähteä istumaan lähikapakkaan. Tästä vuosisataisesta, erityisesti miesten harrastuksesta on tehty myös sosiologisia tutkimuksia. Käsittelen tässä niistä kahta esimerkkinä eräästä kaupunkielämän muodosta, sekä esimerkkinä urbaanista etnografiasta. Esimerkkeinä käytän Chicagossa tehtyä kulmakuppilan etnografiaa (Anderson 1978), sekä Tampereella tehtyä *Lähiöravintola*-tutkimusta (Sulkunen ym. 1985).

Elijah Anderson tutki 1970-luvulla osallistuvan havainnoinnin keinoin Chicagon slummissa sijaitsevaa kuppilaa. Hän kävi Jelly's nimisessä kapakassa viettämässä aikaansa paikallisten miesten kanssa, ystävyystyössä ja olutta juomassa. Anderson kysyi millaisia ovat miesten ja paikan sosiaaliset säännöt, millaisia hierarkioita siellä on ja miten ne toimivat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa? 22–70-vuotiaat miehet kävivät siellä tapaamassa kavereita, nauramassa, tappelemassa sekä jakamassa toiveitaan ja murheitaan. Useat heistä olivat jossain määrin poikkeavia tai rikollisia ja alueen muut ihmiset välttelivät paikkaa.

Anderson löysi Jelly'stä tutkimukselleen avainhenkilön, Hermanin. Herman auttoi Andersonia tutustumaan toisiin ja kertoi alueen sosiaalisista käytännöistä. Herman johdatti hänet sisälle tähän sosiaaliseen tilaan. Jelly'sin porukat muodostivat keskenään *laajennetun läheisryhmän* (extended primary group). Heidän siteensä muistuttivat perheen jatketta, ja useiden lähimmät ihmiset olivatkin

siellä. Jelly'sin porukka rakensi identiteettiään kaltaistensa joukossa, omassa osakulttuurissaan. Sieltä he löysivät vertaisensa kenen mielipiteillä oli heille merkitystä, missä he olivat joku (ks. myös Murto 1978). Miehet määrittivät omaa statustaan sosiaalisessa leikissä kilpailemalla paikastaan ryhmässä. Laajennetun läheisryhmän muodosti kaikki Jelly'sin asiakkaat, mutta varsinaisen perheen kaltaisen läheisryhmän muodosti sen sisäinen osaryhmä. Jelly'sin osaryhmät Anderson jakoi kolmeen: kantaporukkaan, juoppoihin ja raggareihin. (Anderson 1978, 33–38.)

Kantaporukan osaryhmän erotti muista työnteko, asiallisuus ja taloudellinen toimeentulo. Osaryhmäänsä heillä oli vahva sosiaalinen panos. (Anderson 1978, 55–56.) Työpaikka asemoi heidän paikkansa laajempaan yhteiskuntaan, mutta myös Jelly'sin porukkaan. He tuottivat asemaansa aktiivisesti puheiden ja eleiden avulla (emt., 65). Jos joku yritti liikaa liikkua omasta asemastaan, hänet palautettiin nopeasti takaisin paikalleen verbaalisella iskulla. Kantaporukka piti itseään asiallisuuden esikuvana Jelly'sin sosiaalisessa tilassa ja he myös kertoivat näkemyksensä asioista raggareille ja juupoille. Kantaporukka erottautui myös juomalla hienompia viinaksia kuin juopot.

Juopot olivat Jelly'sin sosiaalinen alijäämäluokka. He notkuivat Jelly'sin kulmilla, joivat halpaa viiniä tai hommasivat rahaa siihen. Juopot jakoivat Jelly'sin sosiaalisen tilan muiden kanssa, mutta heitä syrjittiin ja julkisesti halveksuttiin. Töitä juopot eivät tehneet, paitsi toisinaan lyhyitä jaksoja saadakseen hetkeksi parannettua elinolosuhteitaan. Monet olivat olleet työläisiä tai päteviä raggareita mutta enää heidän motivaationsa ja kykynsä eivät riittäneet kumpaankaan. Heidän osaryhmänsä ei kannustanut korjaamaan elinolosuhteita. Juopot olivat elämässään epäonnistuneita, mutta heidän menneisyytensä auttoi laajennetussa läheisryhmässä ymmärtämään heitä ihmisinä, eikä pelkästään juoppoina. Kantaporukassa kavereita yritettiin estää tippumasta tähän ryhmään. (Emt., 93–100.)

Jelly'sin viimeinen osaryhmä, raggarit, olivat pikkurikollisia jotka ihannoivat rahaa ja esittivät kovaa. He olivat iältään muita osaryhmiä nuorempia, jotka pääasiassa norkoilivat kaduilla. He olivat hyvin vieraantuneita yhteiskunnan normeista ja heidän ajateltiin tekevän mitä tahansa rahasta, paitsi normaalia työtä. Toisinaan raggarit esittivät olevansa kantaporukkaa, mutta heidän aggressiivinen puheensa paljasti heidät. Kantaporukka saattaa pelätä ja vieroksua raggareiden puheita, mutta raggarit eivät välttämättä tajunneet olevansa eri osaryhmää. Myös raggarit pistettiin paikoilleen vuorovaikutuksessa, jos he yrittivät esittää kuuluvansa kantaporukkaan. Kantaporukka ylpeilee

kohtuullisella toimeentulolla, niin kuin myös raggarit, mutta työllään raggarit eivät leveile, jos heillä sellaista on. Pääasiassa he olivat vain kiinnostuneita keskustelemaan rahasta ja sen hommaamisesta. Ansaitakseen asemansa Jelly'sin statushierarkiassa raggarit puhuivat vankilajuttuja, säätivät ja esittivät kovaa, mutta aika-ajoin heidän tarvitsi testata asemaansa tappelemalla jonkun kanssa.

Ollakseen joku, kantaporukalla oli siihen eniten keinoja, raggarit joutuivat esittämään kovaa. Juopot eivät Andersonin mukaan kilpaile koko sarjassa. Jelly's on miehille identiteetin ja statuksen rakentamisen näyttämönä. Siellä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakennettiin asemaa suhteessa toisiin. Jelly'sin ihmiset panostivat sosiaaliseen prosessiin ja heille todella merkitsi asema hierarkiassa. Se oli tärkeä osa heidän ihmissuhteitaan. Heidän asemansa muodostui siitä, miten muut osoittivat henkilölle tämän asemaa. Kriisien ja ongelmien edessä Jelly'sin osaryhmien erot unohtuivat ja ryhmä kiinteytyi. Osaryhmiä yhdisti Jelly'sin sosiaalinen tila kollektiivisen toiminnan näyttämönä. Sillä oli oma sosiaalinen rakenteensa jota tuotettiin ja uusinnettiin ihmisten aktiivisessa toiminnassa, käytöksessä ja puheissa. Oman ja muiden paikan ymmärtämistä sosiaalisessa hierarkiassa arvostettiin, koska se tarkoitti että henkilö ymmärsi kadun säännöt. Sosiaalinen rakenne määrittää ihmisen identiteettiä ja tuo rakenne tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Suomessa lähiöravintolan tikkakerhoa on osallistuvan havainnoin keinoin tutkinut Pertti Alasuutari ja Jorma Siltari (Alasuutari & Siltari 1983), joka liittyy osaksi Lähiöravintola-tutkimusta (ks. Sulkunen ym. 1985). Alasuutari esittää, että ravintolassa istumisella on syvällisempi sisältö kuin pinnallinen rupattelu ja humaltuminen. Tikkakerho on tuottanut itselleen osakulttuurin jonka kautta he toimintaansa ymmärtävät. Tikkakerhon miehet olivat keskenään ystävyksiä ja seurallisuus oli olennainen osa toimintaa, kuin myös oluen juonti. He tunsivat kuppilan muutkin jäsenet, mutta tikkakerhoa kapakassa yhdisti toiminnallisuus. Heittäjien oli pidettävä yllä itsekuria: peliä oli seurattava, liikaa ei saanut humaltua ja oli käyttäydyttävä sopuisasti. Seurustelu oli pidettävä kevyellä tasolla. Tikkakerhon jäsenillä oli kuppilassa valtaa maksavina asiakkaina, sillä he saattoivat vaihtaa kuppilaa jos palvelu ei miellyttänyt. Jäsenet korostivat omillaan toimeen tulemistä. (Sulkunen ym. 1985, 140–162.)

Tikkakerho on sosiaaliselta sisällöltään perin tavallinen keino tyydyttää seurallisuuden tarpeita. Se oli eräiden työväenluokkaisten miesten tapa etsiä yhteisyyttä ja tekemistä kaupungissa, jossa toimintamahdollisuudet olivat heikot. He arvostivat työntekoa ja vitsailivat henkisen työn tekijöiden

järjenjuoksun puutetta. Puheilla ja pienillä teoilla pidettiin yllä itsekunnioitusta. Myös perheen ongelmista puhuttiin epäsuorasti vitsaillen. Alasuutarin mukaan tikkakerhon jäsenille arvostus omassa työväenluokkaisessa ympäristössä on tärkeämpää kuin pyrkimys sosiaaliseen nousuun. Työväenluokkaisesta statuksesta ollaan tietoisia vaikka eroja voidaan vähätellä. Kapakassa käynti oli kallis harrastus, mutta toimi vaihtoehtona kurjalle säästämiselle ja kotona istumiselle. (Emt, 163–193.)

Toisessa kapakassa Alasuutari tutki turinakerhoa, jossa taas lähinnä seurusteltiin ja juotiin. Turinakerho oli kapakan kantaporukka jossa istui myös välillä naisia. Tässä porukassa juominen oli vahvempaa kuin tikkakerhossa. Alasuutarin mukaan tätä työväenluokkaista kapakkaporukkaa saattoi luonnehtia alkoholiseksi. He joiivat siitä huolimatta, että tiedostivat toiminansa olevan vallitsevien yhteiskunnallisten normien vastaista. Omasta osakulttuurista käsin juominen on ymmärrettävää ja se on myös tapa ilmaista omaa osakulttuuria. Turinakerhon jäsenistä osa tunnustautui alkoholistiksi. Turinakerhon ajatteli, että alkoholismi on heidän ulkopuolinen tauti johon sairastumisella oli tietty hetki, kuten jokin elämän vastoinkäyminen. Alasuutari tulkitsi, että kännissä oleminen on myös vapauden ilmaus. Silloin ei tarvitse murehtia arkisista velvoitteista vaan on humalan vietävänä, mutta ironisesti myös sen orjana. Lähiöravintolan osakulttuuri tarjoaa erään kehikon jossa identiteettiään voi rakentaa. (Emt., 246–288.)

Kapakka on tyypillinen sosiaalinen tila johon ihmiset kerääntyvät seurustelemaan. Kapakka tarjoaa tilan ja välineet seurusteluun. Kapakassa voi tyydyttää seurallisuuden tarpeita kaupungissa, jossa mahdollisuuksia vapaa-ajanviettoon on niukasti. Lähikapakasta rakentuu toisille kodin jatke missä tavataan ystäviä ja kulutetaan aikaa. Kapakassa käyvien seurallisuuden väline on alkoholi, joka taas aiheuttaa ongelmia kapakan ulkopuolella. Juomisen tuomat ongelmat ovat hinta minkä kapakassa kävijät joutuvat seurallisuudesta maksamaan. Kapakassa istuminen on tyypillinen työväenluokkaisen miehen harrastus. Koska elämästä on rakennettava itselleen ymmärrettävää kertomusta, tarjoaa kapakassa istuvien kavereiden ymmärrys maaperää identiteetin rakentamiselle. Jos siis ihminen sisäistää juoppokulttuurin ja alkoholistin toimintarakenteen, alkaa juoppokulttuuri elämään ihmisessä ja määrittämään tämän elämää. Juoppokulttuurin keskipisteenä toimii kantapöydän suunnaton vetovoima, ei fyysisenä paikkana vaan sosiaalisen tapahtuman näyttämönä (Toiviainen 1997).

2.5 Jälkimodernin kaupungin julkinen tila

Jani Vuolteenahon (2005) mukaan jälkimoderni yhteiskunnallisena vaiheena on alkanut 1970-luvulta eteenpäin. Jälkimodernilla hän tarkoittaa eroa moderniin tieteellisenä asenteena, esteettisenä tyyliisuuntauksena ja yhteiskunnallisen muutoksen ajankuvana. Yhteiskunnallisena vaiheena tällä tarkoitetaan kulutuksellisuuden tunkeutumista kaikille elämänalueille. Kaupungeissa jälkimoderni kulutuksellisuus näkyy kaupunkitilan kaupallistumisena ja sen edistämiseksi tähtäävinä kaupunkitilan elävöittämissä projekteina. Elävöitetty kaupunkitilat voidaan nähdä myös myönteisenä vastapainona modernin aikakauden kuolleisiin kaupunkitiloihin. (Emt., 92–94.)

Julkisen tilan kaupallistuminen ja suuret kauppakeskukset on katsottu erityisesti jälkimodernin kaupungin piirteiksi. Kaupallisilla julkisilla tiloilla on pyritty palauttamaan menneiden markkinapaikkojen seurallisuutta. Näillä kaupallisilla julkisilla tiloilla on taipumus heijastaa keskiluokkaisia normeja, joten marginaaliset ihmisryhmät pyritään sulkemaan ulos. Siten jälkimoderni kaupallisuutta painottava julkinen tila ei heijastele todellista kaupunkilaisten välistä sosiaalisuutta, vaan keskiluokkaisen kaupunkilaisuuden ihannekuvaa. (Vuolteenaho 2005, 96–97.) Vaikka jälkimodernin käsitteestä kiistellään, tällaisia keskiluokkaisia, gentrifioitun kaupunkitilan piirteitä on myös tutkimuskohteenani olevalla Aukiolla. Käytän kuitenkin jälkimodernin käsitettä kuvaamaan kaupunkitilassa tapahtuneita muutoksia erona moderniin kaupunkiin.

Jälkimodernin kaupungin ominaisuuksia ovat kaupallisuus, imagojen painottaminen ja elävän kaupunkikulttuurin tuottaminen. Kaupunkikeskustoja elävöitetään erilaisilla projekteilla kulutuksen ja viihtymisen tiloiksi. Ongelmana kulutuksen avulla tuotettujen viihtymisen tiloilla on, että ne tuottavat puolijulkisia tiloja jotka sulkevat pois muun kaupunkielämän, erityisesti marginaalit. Vuolteenahon mukaan suomalainen kaupunki on kuitenkin melko tasa-arvoinen ja sosiaalisesti sekoittunut. Hänen mukaansa marginaalista ainesta siedetään hyvin kaupunkien keskustoissa. (Vuolteenaho 2005, 105–106.)

Julkinen tila voidaan käsittää demokraattisena keskustelun tilana poliittisen ja yksityisen välillä (public sphere). Tässä tutkielmassa kuitenkin painotan julkisesta tilasta käsitystä, jonka mukaan ne ajatellaan

avoimiksi kaupunkien tiloiksi, paikoiksi joissa ihmiset voivat vapaasti liikkua ja kokoontua (public space). (Mäenpää 2005, 35.) Pasi Mäenpään (2011, 135) mukaan julkinen tila on avoimuutta kaikille ja kaikenlaisille toimille. Julkinen tila on välittävä tekijä yksityisten tilojen välillä. Esimerkiksi kadut, puistot, aukiot ovat paikkoja, joihin ihmisillä on periaatteessa vapaa pääsy. Puolijulkisilla tiloilla viitataan yleensä kauppakeskuksiin ja tiloihin joihin on vapaapääsy, mutta ne ovat yksityisen kontrollin piirissä. Tämän katsotaan vähentävän tilan avoimuutta. Julkiset kaupunkitilat ovat myös vähentyneet keskustelusta ja menettäneet yhteiskunnallista merkitystä. (Mäenpää 2005, 36–37.) Tähän on vaikuttanut se, että julkista tilaa on omittu kaupallisiin tarpeisiin, mikä on kaventanut sen asemaa kaupunkilaisten yhteisenä paikkana (Mäenpää 2011, 133). Mäenpään mukaan julkinen tila on muuttunut välineelliseksi yksityisen hyödyn lähteeksi, kun sen pitäisi synnyttää yleishyödyllistä hyvää. Kauppakeskukset ovat kaupunkikeskustaa imitoimalla syrjäyttäneet sen. Tämä on lisännyt kaupungin funktionalistista toimintojen eriytymistä. Mäenpään mukaan suunnittelussa tulisi keskittyä enemmän kaupungin toimintojen suunnitteluun, eikä vain rakenteiden suunnitteluun. (Emt., 121.)

Henry Shaftoe (2008) mukaan kaupungin talouden parantuessa julkisia tiloja aletaan kehittää, mutta usein ne eivät tavoita ihmisiä. Julkisia tiloja suunniteltaessa tulisi pyrkiä luomaan mahdollisuuksia epämuodollisiin kohtaamisiin tuntemattomien ja tuttavien kanssa. Shaftoen mukaan liian usein urbaanit kehitysprojektit epäonnistuvat julkisten tilojen huomioinnissa. Onnistuneen julkisen tilan määrittää se, miten paljon niissä on ihmisiä. (Emt., 1–9.) Ihmiset vetävät puoleensa ihmisiä. Ihmiset haluavat kerääntyä ryhmiin toistensa pariin ja tämä tarve ylittää muut ympäristölliset tekijät. Kun ihmiset alkavat kokoontuvat johonkin, siitä muodostuu itseään vahvistava kehä. Ihmiset haluavat seurata toisiaan ja aistia toisten läsnäolon. Ihmiset kerääntyvät muiden pariin myös turvallisuuden takia (Shaftoe 2008, 66–68; ks. myös Jacobs 1961).

Mäenpään (2011) mukaan julkisen tilan tarve tulee korostumaan tulevaisuudessa. Ilmastonmuutoksen ja sen poliittisten seurausten vuoksi kaupunkia tulee tiivistää tulevaisuudessa sekä kehittää ekologisempaan suuntaan. Ikääntymisen vuoksi julkisissa tiloissa kuluttaa aikaansa entistä enemmän ihmisiä. Myös työttömyyden lisääntyminen lisää julkisen tilan käyttöä. Myös maahanmuutto lisää julkisten tilojen tarvetta koska se on neutraali kohtaamispaikka jossa monikulttuurisuuteen voidaan tutustua. Liian lähellä yksityistä aluetta kaikki vieras tunnetaan uhkaavaksi. Mäenpää esittääkin, että julkista tilaa tulisi kehittää urbaanina sulatusuunina. Julkisen tilan tulisi olla avoin demokraattisen

yhteiskunnan näyttämö, joka sekoittaa väestöryhmiä, mahdollistaa mielenilmaukset ja alakulttuurit, sekä edistää yhteisen toiminnan ja sosiaalisten innovaatioiden syntyä. (Emt. 125–130.)

2.6 Julkisten tilojen päiväväestö

Julkisten tilojen tarvetta kasvattaa Mäenpään (2011, 126) mukaan muun muassa kaupunkien lisääntyvä päiväväestö. Päiväväestöllä hän tarkoittaa ihmisiä jotka eivät käy päivisin töissä, koulussa tai vastaavissa instituutioissa, eivätkä siksi ole pakotettuja poistumaan asuinalueiltaan. Päiväväestö on vapaa kuluttamaan aikaansa kaupungin julkisissa tiloissa. Päiväväestöä ovat esimerkiksi: kotiäidit, eläkeläiset, työttömät, syrjäytyneet tai koulupinnarit.

Timo Kopomaa (1997) on tutkinut julkisissa tiloissa kokoontuvien juoppoporukoiden tilankäyttöä. Hänen mukaansa juoppojen leiriytyessä puistoihin testataan kaupunkitilan avoimuutta (emt., 108). Juoppoporukat koettelevat kaupunkilaisten erilaisuuden ja moninaisuuden sietokykyä. Heidän porukointinsa on kuitenkin yhteiskunnallisesti tuotettu. Asuntoloista päiviksi hädettyinä, syrjäytettyinä, marginaalisina ja ei-toivottuina, heidän kaduilla ja puistoissa oleskeleminen on vaihtoehdoton osa heidän elämänsäpiiriään. Heikon taloudellisen tilanteen ja poikkeavien elämäntapojen vuoksi alkoholitit voivat joutua elämään vailla asuntoa sekä juomaan valtaosin kaduilla ja puistoissa. Siellä heidät taas koetaan kaupunkikuvalliseksi epäkohdaksi. Valtakulttuurin edustajat, jotka leimaavat ei-toivotut, kokevat juoppojen vähentävän heidän moraalista käyttöoikeutta kaupunkitilaan. (Emt., 187–188.)

Juoppoporukoihin liitetyt merkitykset eivät ilmennä pelkästään epäjärjestystä, vaan myös vapautta yhteiskunnan normeista. Harmeina ovat heidän ulkoinen olemus ja käyttäytyminen, sekä heidän edustamansa elämäntapa. Heidän poikkeava elämäntapansa kyseenalaistaa tuotannolliseen järjestelmään sitoutuneiden valtakulttuurin edustajien elämäntavan. Siksi julkisesti juopottelevien ja yhteiskunnan ulkopuolella elävien näkeminen ärsyttääkin niin kovasti keskiluokkaista kaupunkilaista. Juoppoporukoita on pyritty häättämään julkisista kaupunkitiloista moraalisen paheksunnan lisäksi myös useilla fyysisillä ympäristön parannuskeinoilla. Näitä ovat esimerkiksi epämukavat puistopenkit tai

niiden poisto, bussipysäkkien ja puhelinkoppien lasiseinät, valvontakamerat tai yleisen WC:n poisto. (Kopomaa 1997.)

Ilka Haarni (2010) on tehnyt etnografisen tutkielman kaupunginosan kolmatta elämää viettävien eläkeläisten osallistumisesta ja toiminnasta. Eläkeläisten arkiset rytmit ovat hyvin erilaisia kuin työssäkävien, sen vuoksi monet eivät heitä usein huomaakaan. Iltaisin monet eläkeläiset vetäytyvät kaupungilta koteihinsa, kun taas nuoret ja työssäkävät rientävät asioilleen. Haarni kirjoitti joutuvansa päivärytmin lisäksi liikkumaan ja puhumaan hitaampaa sekä kuuntelemaan kärsivällisemmin jotta pystyi asettumaan samaan tempoon eläkeläisten kanssa (emt., 92). Haarnin tutkimuksen keskiössä on yhdistystoimintaan ja erilaisiin harrastustoimiin osallistuvat aktiiviset eläkeläiset. Liikkeelle lähteminen ja osallistuminen ovat Haarnin mukaan erityisen tärkeitä tekijöitä henkisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Vuorovaikutus muiden kanssa tuo sisältöä elämään ja vaihtelua kotona olemiselle. Kolmas elämä ja aktiivinen osallistuminen ovat hyvää vanhenemista. Aktiivisille eläkeläisille kolmas elämä voi tarjota uuden mahdollisuuden toteuttaa itseään, taloudellisten resurssien puitteissa. Osallistuminen on keino huolehtia omasta pärjäämisestä, mutta yhdessä tekeminen on myös yhteistä pärjäämistä.

Työttömien kaupunkitilallista arkea on tutkinut Jani Vuolteenaho (2001). Hänen mukaansa työttömän arki on sidottu vahvasti lähiympäristöön, koska mahdollisuus kuluttamiseen on heikkoa. Työttömyyden edessä arjen piiri supistuu kodin ja kaupunkitilan välille. Vaikka työttömillä on heikommat mahdollisuudet kuluttaa, he viettävät paljon aikaansa kaupungin julkisissa tiloissa. Työttömät kertovat, että on tärkeää lähteä liikkeelle ja hakeutua ihmisten ilmoille. Kaupunkitila toimii identiteetin rakentamisen tilana, jossa tehdään omia juttuja ja nähdään vieraita ihmisiä. Kaupunkitila ei suoranaisesti sulje ketään ulos työttömyyden vuoksi, mutta työttömätkin tuottavat työttömyytensä arjen tilallisissa käytännöissä. Rahan puute rajoittaa yksilön mahdollisuuksia toimia kulutuksen kautta toimivassa jälkimodernissa kaupunkitilassa. Nämä elämänpiiriltään rajoitetun subjektin tilalliset käytännöt tuottavat hänen työttömyytensä suhteessa ympäristöönsä. (Emt., 189–197.)

Kulutus on julkista kaupunkitilaa hallitseva tekijä. Mäenpään mukaan ihmiset tuottavat ja esittävät itseään kaupunkitilassa arkisen kulutuksen avulla (Mäenpää 2005, 43–44). Kyse on narsistisesta leikistä, jossa kulutuksen kautta rakennetaan itsesuhdetta jota esitetään erilaisina tyyleinä kaupunkijulkisuudessa. Kaupunkijulkisuudessa kulutuskaupunkilaisten tyyliä tulevat jaetuiksi, jossa ne

myös arkisissa käytännöissä uusinnetaan. (Emt., 395–396.) Raha kuitenkin määrää kuinka ihmisellä on mahdollisuuksia osallistua itsensä tuottamiseen, mutta itseään kaupunkijulkisuudessa tuottaa myös ne joiden resurssit ovat heikommat.

Päiväväestöä ovat lisäksi nuoret kesälomallaan ja kotona lapsiensa kanssa olevat äidit. Tutkimuskohteena olevalla Aukiolla näkyi lasten kanssa liikkuvia äitejä usein kauniina päivinä. Nuoria liikkui kaupungilla koulumatkallaan, mutta enemmän heitä alkaa kokoontua iltapäivisin. Niitä jotka eivät ole koulussa vaikka pitäisi, ovat luultavasti aamupäivisin vielä kotonaan. Vapaa-aikaansa aamupäivisin kaupungilla viettävistä suurin osa on vanhempia ihmisiä. Iltapäivisin Aukiolla oli enemmän nuoria ja aikuisia, jotka tulivat näyttäytymään kaupunkijulkisuudessa. Nuoren kaupunkilaisen kulutusvalinnat osana identiteetin rakennusta ovat ilmeisiä, mutta niin myös työtön, juoppo ja köyhä eläkeläinenkin tuottavat itseään kulutuksen kautta, tai sen rajallisuuden kautta.

3 SOSIAALISEN TILAN TEORIA

3.1 Tilan sosiaalinen tuottaminen

1970-luvulta alkaen yhteiskuntatieteissä ja humanistisen maantieteen piirissä on alettu tutkia kaupunkia, paikkoja ja tiloja sosiaalisesti rakentuneina. Uusissa suuntauksissa on painotettu merkityksen rakentumisen kokemuksellista, fenomenologista puolta, sekä sosiaalisesti konstruoitunutta, konfliktien ja poissulkeumien kautta rakentunutta tilaa. Uusissa suuntauksissa yhteistä on, että tila ja aika ovat nähty erottamattomina käsitteinä. Uusissa tilan tulkinnoissa tila ei ole vain fyysinen esine tai säiliö vaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa merkityksensä saava prosessi. Näistä uuden suuntauksen teoreetikoista yhdeksi keskeisimmäksi on noussut ranskalainen ajattelija Henri Lefebvre (1901/1974) tilan sosiaalisen tuottamisen teorialla. Hänen ajatuksillaan on ollut suuri merkitys myöhemmälle kaupunkitilan tutkimiselle ja yhteiskuntateorialle.

Henri Lefebvre (1901–1991) oli ranskalainen yhteiskuntateoreetikko jonka tulkinnat kaupungista ja tilasta ovat vaikuttaneet huomattavasti 1900-luvun loppupuolen yhteiskuntatieteisiin sekä humanistisiin tieteisiin. Lefebvre oli ensimmäinen joka alkoi 1960-luvulla tutkia urbanismia uudella tavalla. Häntä seurasi perässä David Harvey ja Manuel Castells, sittemmin myös Edward Soja ja Rob Shields. Mark Gottdienerin mukaan Lefebvre oli vanhan liiton marxilainen filosofi. Hänen tavoitteena oli ymmärtää Karl Marxin dialektiikkaa jotta pystyisi ajattelemaan kuten Marx. Tätä on sittemmin alettu kutsua ”Marxin uudelleen lukemiseksi”. (Gottdiener 2000, 94.)

Lefebvre (1991/1974) esittää teoksessaan *La production de l'espace*, että yhteiskunnat muodostavat oman tilansa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tila ei ole pelkästään fyysinen tai mentaalinen elementti, se on myös sosiaalinen. Hän kritisoi kolmiulotteista tilan käsitystä (Euclidean space), koska mentaalisia tai sosiaalisia tiloja ei voida selittää matemaattisesti. Tiloja on oltava useita päällekkäisiä, joiden merkityksien rakentumiseen vaikuttavat mentaaliset, sosiaaliset ja fyysiset tekijät. Yhteiskunta tuottaa aina tuotantomuotonsa mukaisen tilallisen järjestyksen. Tila ilmentää siten yhteiskunnan tuotantomuotoa. Yhteiskunnan muuttuessa sen tila muuttuu, mutta tilan muuttuessa myös yhteiskunta muuttuu. Lefebvre kritisoikin modernia kaupunkisuunnittelua siitä, että se yrittää pakottaa abstraktia

tilan käsitystä ihmisten elettäväksi. Ihmisten sosiaalista elämää abstrahoimalla ja sen pohjalta tilaa rakentamalla kadotetaan tilan yhteys ihmisten aitoon sosiaaliseen elämään. Tästä tuloksena ovat muun muassa modernit asuinlähiöt. Lefebvren mukaan ihmisillä on kuitenkin mahdollisuus muuttaa yhteiskuntaa muuttamalla elämää. Todellinen tilan merkitys on oltava sosiaalisissa käytännöissä. (Lefebvre 1991, 12–14.)

Lefebvre ei ollut siis perinteinen strukturalisti, sillä hän ajatteli että käytännössä ihmiset pystyvät myös muuttamaan toimintaa ohjaavia yhteiskunnallisia rakenteita. Tila on hänelle se missä kaikki tapahtuu ja mikä on aiemmin jätetty huomiotta yhteiskuntateoriassa. Kun ihminen astuu tuotannollisiin suhteisiin, mitkä määrittävät hänen tajuntaansa, hän astuu johonkin tilaan. Jotta ihminen tajuaa yhteiskunnallisen asemansa, hänen on luettava tilan merkityksiä. Tilalla on semioottinen tasonsa mikä määrittää ihmisen toimintaa, tajuntaa ja elämää. Tiloilla on symbolinen kielensä minkä mukaan ihminen kokee tilaa. Semioottisella tasolla on siten myös fenomenologinen vastineensa, kielen tulkitsija ja tilan kokija. Tilan merkitys rakentuu näiden tasojen dialektiikassa, saaden kuitenkin jatkuvasti muuttuvia tulkintoja. Tilan sosiaaliseen tuottamiseen analysointiin Lefebvre (1991, 33) tarjoaa heuristista kolmijakoa: *tilalliset käytännöt, tilan representaatiot ja representaation tilat*¹. Nämä edellä mainitut kolme hetkeä liittyvät tilan semioottiseen tuottamiseen. Niillä on myös fenomenologinen vastineensa: *havaittu tila, käsitetty tila* sekä *eletty tila*. Semioottisen ja fenomenologisen tason kaikki kolme hetkeä ovat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa, eikä mikään näistä ole ennen toista.

Lefebvre kritisoi jakoa subjektiin ja objektiin, mikä on vaivannut länsimaista filosofiaa. Lefebvre rakentaa sosiaalisen tilan teoriansa kolminaisuuden dialektiikan avulla, mikä on kritiikki Hegelin (subjektivismi) ja Marxin (objektivismi) dialektiikkaa kohtaan ja ylipäätään reduktionismia kohtaan. Yksinkertaistettuna dialektiikalla tarkoitetaan ristiriitaisten näkemysten yhteensovittamista tai kumoamista. Filosofiasa todellisuutta ja historiaa on tarkasteltu dialektiikan avulla eli ristiriitaisten osien vuorovaikutuksena ja syklisenä kehityksenä. Marxin dialektinen materialismi on rakennettu Hegelin dialektiikan kritiikiksi. Siinä kun Hegelin todellisuus redusoituu pään sisällä, Marxin redusoituu materiaaliseen todellisuuteen. Hegelille todellisuutta ei ole ilman subjektia kun taas Marxille todellisuus on objektiivisesti olemassa ilman subjektia. Marx kommentoikin Hegeliä seuraavasti: ”Se,

1 Representaation käsite on vakiintunut yhteiskuntatieteissä, eikä sille ole suoraa suomenkielistä vastinetta. Käytän Lefebvren käsitteistä Sampo Villasen ja Mervi Ilmosen (2002, 38–39) esittämiä suomennoksia, vaikka ne tuntuvat kankeilta.

että dialektiikka tulee Hegelin käsissä mystilliseksi, ei suinkaan ole estänyt häntä ensimmäisenä esittämästä dialektiikan yleisiä liikemuotoja laajalti ja tietoisesti. Dialektiikka vain seisoo hänen teoksissaan päälallaan. Se on pyöräytettävä jaloilleen, että voisi se mystillisen ulkokuoren alta löytää järjellisen ytimen.” (Marx 1873, 146.)

Lefebvren mukaan molemmat ovat väärässä, että oikeassa, jonka vuoksi rakentaa oman dialektiikkansa paikkaamaan näiden puutteita. Sosiaalinen tila on sosiaalinen tuote; se on tuotettu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Lefebvre 1991, 27; Shields 2002, 16). Sosiaalinen tila on erottamaton mentaalista tilasta (filosofia/ Hegel), sekä fyysisestä tilasta (luonto/ Marx). Lefebvren mukaan filosofia on hairahtunut tekemään jaottelun mielen ja ruumiin välille; subjektin ja objektin välille, eli erehtynyt dualismeihin. Tämä virhe voi tapahtua kahden harhan kautta.

Ensiksi, *läpinäkyvyyden illuusio* (illusion of transparency), missä tila ajatellaan juuri siksi miltä se näyttää ja tarjoaa siten symbolisia ajattelun välineitä. Tilaa voidaan tämän illuusion mukaan ajatella ja siten päätellä todeksi. Tila vaikuttaa viattomalta ja harhattomalta, eikä tämän käsityksen mukaan ota huomioon mahdollisia tilan ideologioita tai mahdollisia naamioita ja ansoja. Näin tilan havaittuja merkityksiä ja niistä laadittuja symbolisia merkityksiä voidaan tiivistää representaatioiksi ja viestiä sosiaaliseen tilaan niin, että representaatioista tulee itse todellisuus. Tämän tilan pelkistäminen symbolisiksi merkityksiksi kadottaa yhteyden todelliseen tilaan, jolloin syntyy harha, että tila on pelkästään mentaalinen kokemus. Tämä subjektiivinen käsitys pelkistää tilan pelkiksi diskursseiksi. Läpinäkyvyyden illuusio redusoituu lopuksi subjektivismiin eli siihen tulokseen, että todellisuus on lopuksi vain mielen sisällä. (Lefebvre 1991, 27–30; Soja 1996, 62–64.)

Toiseksi, *todenmukaisuuden illuusio* (realistic illusion), minkä mukaan kaikki on objektiivisesti olemassa ja mitattavissa. Kuviteltua ei voi nähdä eikä mitata, joten sitä ei ole olemassa. Tämän illuusion mukaan kaikki, mikä on nähtävissä, on myös olemassa. Objektiivinen todellisuus on todellisempaa kuin subjektiivinen, mentaalinen todellisuus. Tämä todenmukaisuuden illuusio on lopputulema Marxin materialistisesta dialektiikasta, jossa todellisuus on havaitsijasta riippumaton, ja tämä on siis objektivismia. Tässä todenmukaisuuden illuusiosta todellisuus/tila redusoidaan objektiivisiin ja fyysisiin osiin. Läpinäkyvyyden illuusiosta todellisuus/tila taas redusoidaan subjektiivisiin, mentaalisiin osiin. (Lefebvre 1991, 27–30; Soja 1996, 62–64.)

Nämä kaksi illuusion muotoa eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan käsityksemme tilasta vaihtelee näiden välillä. Kaksoisilluusiosta päästään siihen tulokseen, että tilan reduktionismi on harhaanjohtavaa ja vaatii siksi ajattelun uudelleen muotoilua. Jotta tilan sosiaalinen aspekti saadaan esille, Lefebvre rakentaa kolminaisuuden dialektiikan. Kolminaisuuden dialektiikka ei muodostu teesi, antiteesi ja synteesi -ajattelulle, vaan siinä todellisuuden hetket ovat jatkuvasti läsnä, vuorovaikutuksessa toisiaan tuottaen. Tilaa tulee ajatella fyysisellä, mentaalilla ja sosiaalisella tasolla samanaikaisesti. Tila on aina yhtä aikaa: todellinen ja kuviteltu; konkreettinen ja abstrakti; materiaallinen ja symbolinen (Soja 1996, 65). Tila on siis sosiaalinen tuote ja sitä tuotetaan ja uusinnetaan sosiaalisissa suhteissa. Tila ei ole redusoitavissa pelkästään fyysisiin tai mentaalisiin osiin, vaan sillä on myös sosiaalinen puolensa. Tilan sosiaalisen tuottamisen analysointiin Lefebvre tarjoaa heuristiseksi työkaluksi kolminaisuuden dialektiikkaansa. Tämän mukaan tilaa tuotetaan tilallisten käytäntöjen, tilan representaatioiden ja representaation tilojen vuorovaikutuksessa.

Tilalliset käytännöt (spatial practice) kuvaa sitä tasoa millä yhteiskunnan tilallisia suhteita tuotetaan ja uusinnetaan. Tilallisten käytäntöjen avulla yhteiskunta turvaa ja uusintaa tilaansa, luoden sosiaalisen tilallisen muodon. Tilallisissa käytännöissä sosiaaliset suhteet materialisoituvat. Yhteiskunnan tilalliset käytännöt havaitaan sellaisenaan ihmisten arjessa, reiteissä, kodeissa ja vapaa-ajan vietossa. Nämä arkipäiväiset rutiinit eli vakiintuneissa tuotantosuhteissa toimiminen tarjoavat yhteiskunnan jäsenille yhteenkuuluvuutta ja jatkuvuutta. Ikään kuin lause joka rakentuu kirjaimien ja sanojen välisistä yhteyksistä, sosiaalinen toiminta rakentuu tilallisista yhteyksistä. Tilalliset käytännöt ovat materiaalisia, sosiaalisesti tuotettuja ja empiirisesti suoraan havaittavissa eli ihmiselle tämä on fenomenologisella tasolla *havaittua tilaa*. (Lefebvre 1991, 38, 50; Schmid 2008, 36 Soja: 1996, 66.)

Tilan representaatiot (representations of space) ovat niitä tilan kuvia, määrittelyitä ja esityksiä, joita meille esitetään tilasta. Meidän osaksemme jää käsittää esitettyä tilaa eli meille se on fenomenologisella tasolla *käsitettyä tilaa*. Tilan representaatiot ovat karttojen, numeroiden ja kirjaimien tilaa. Tiedemiehet, virkamiehet, kaavoittajat ja insinöörit esittävät representaatioita tilasta, joita muotoillaan diskursseissa ja tieteellisissä teorioissa. Tähän tilan muotoon liittyy olennaisesti tieto ja valta. Yhteiskunta esittää jäsenilleen tilaa haluamallaan tavalla ja saa nämä toimimaan sen mukaan. Tilan representaatiot ovat esimerkiksi liikennemerkkejä, karttoja, lakeja ynnä muita elämää

käsitteellistäviä tilallisia vihjeitä, jotka määrittävät toimintaamme. (Lefebvre 1991, 38–39, 50; Schmid 2008, 36–37; Soja 1996, 66–67.)

Representaation tilat (spaces of representation, representational spaces) ovat symbolista tilaa joka rakennetaan fyysisen päälle. Tätä tilan ulottuvuutta eletään suoraan mielikuvien ja symbolien, verbaalisten ja ei-verbaalisten merkkien kautta, joten se on fenomenologisesti *elettyä tilaa*. Tämä tilan tuottamisen hetki viittaa siihen, että tilan materiaalisista elementeistä rakennetaan merkityksiä jotka sitten viittaavat johonkin muuhun kuin itse materiaaliseen symboliin. Aivan kuin sanalla on jokin merkitys mitä se kuvaa, tilalla voi olla symbolinen merkitys. Tällöin tilan merkitys ei viittaa itse tilaan vaan johonkin muuhun, kuten ideologiaan, valtioon, vapauteen, tietoon, pyhään yms. Tilan symboleita voidaan ottaa luonnosta tai rakennuksista ja niistä voidaan tehdä merkitykseltään jotain muuta. Esimerkiksi kansallismaisema symboloi kansallisidentiteettiä eikä itse maisemaa, WTC symboloi kapitalismia tai Kairon Tahririn aukio vallankumousta. (Lefebvre 1991, 39; Schmid 2008, 36–37; Soja 1996, 67–69.)

Tämän tilan kolmijaon avulla voidaan analysoida tilan sosiaalista tuottamista. Ensin sosiaalinen toiminta asettuu sosiaaliseen tilaan luoden verkostoja toimintojen välillä, jotka nojaavat materiaaliseen todellisuuteen. Toiseksi tilallisia käytäntöjä voidaan kuvata kielellisesti ja rakentaa näin tilasta representaatioita. Nämä kielellä kuvatut tilalliset käytännöt, tilan representaatiot, jäsentävät ja kehystävät tilaa. Tilan representaatiot myös määrittävät ajattelua ja myös ennalta määräävät toimintaa. Kolmanneksi, materiaallinen tila jonka merkitystä tilan representaatiot rakentavat, voidaan käyttää myös omien merkitysjärjestelmien rakentamiseen. Näin ollen tilalliset symbolit voivat nostaa esiin uusia normeja, arvoja ja kokemuksia, eli representaation tiloja. (Lefebvre 1991; Schmid 2008, 36–37.)

Nämä tilan tuottamisen kolme hetkeä rakentavat sitä koodia jonka mukaan yhteiskunta ja sen ihmiset toimivat. Nämä muodostavat rakenteellisen, semioottisen tason joka ohjaa toimintaa. Tilan semioottisen tason kolmella hetkellä on myös fenomenologiset vastineensa: *havaittu tila*, *käsitetty tila* ja *eletty tila*. Havaittu tila viittaa aisteilla havaittuun tilaan ja tämä havainto on olennainen kaikessa sosiaalisessa toiminnassa. Havainnot yhdistyvät suoraan materiaalisiin elementteihin jotka muodostavat tilaa. Kun tilaa havaitaan, sitä myös käsitetään. Käsitetty tila muodostuu liittämällä havaittuja elementtejä yhteen joista näin muodostetaan tietoa. Esimerkiksi kun havaitaan kieltomerkki (tilan

representaatio), pystytään päättelemään että pääsy on kielletty. Eletty tila viittaa siihen että maailmaa koetaan ihmisten joka päivässä elämässä. Eletty kokemus, mihin liittyvät muistot, toiveet, halut ja pelot muodostavat tilallisen kokemuksen mitä ei lopuksi pystytä täysin sanoin kuvailemaan. (Schmid 2008, 39–40.)

Tilaa tuotetaan siis sosiaalisissa käytännöissä. Lefebvren mukaan tilan koodeja tulee tarkastella käytännöllisenä vuorovaikutussuhteena subjektien ja heidän ympäristönsä välillä. Tilan merkitystä tuotetaan paitsi symbolien avulla, myös ruumiillisessa toiminnassa. Tavat, kuten kävely tai työkalujen käyttö arkisessa elämässä ovat myös keinoja ymmärtää ympäröivää maailmaa. Havaitut objektit ovat perustaltaan tulkittu niihin liittyvien tapojen kautta. Ihmiset liittävät merkityksien perustaan muita merkityksiä. Näin esimerkiksi aukio voi saada poliittisia ja ideologisia merkityksiä jotka eivät liity sen läpikulkuun. Nämä representaation tilat peittävät fyysistä tilaa. (Lefebvre 1991, 39; Määttänen 2007, 453–456.)

Lefebvrelle tilan koodi ei ole pelkästään symbolien lukemista vaan myös tilan elämistä ja ymmärtämistä. Tilan representaatiot usein määrittävät sitä miten tilaa käsitetään, mutta tilalliset käytännöt ovat myös suoraan elettyjä ennen käsitteellistä ajattelua. Tilan kokemisen ei-verbaalisten symbolien painottaminen painottaa ruumiin merkitystä elävänä kehona. Tilalliset käytännöt ovat siis ennen kaikkea ruumiillista toimintaa. Sosiaalinen toiminta on aina myös kehollisten olentojen tilallista toimintaa jotka merkityksellistävät fyysistä tilaa sosiaalisesti tilaksi. Ihmisen subjektiivinen tajunta voi olla pelkkää fantasiaa, mutta jos toiset alkavat sosiaalisen vuorovaikutuksen tuloksena uskoa siihen, tulee siitä sosiaalinen fakta. Tämä sosiaalinen fakta alkaa vaikuttaa muiden ihmisten käyttäytymiseen. Subjektiivisen ajatuksen muutos sosiaalisesti faktaksi tapahtuu symbolien ja merkkien välityksellä. Ihminen representoi tilaa, joka tilallisissa käytännöissä vakiintuu tilan representaatioksi. Sosiaalisen toiminnan vakiintuminen objektiivisesti vaikuttaviksi rakenteiksi ei ole pelkästään diskursiivinen prosessi. Sosiaalinen todellisuus vakiintuu osallistumalla sosiaalisiin käytäntöihin. Lefebvren mukaan sosiaalinen tila koetaan ja tulkitaan tilallisissa käytännöissä jotka tuottavat ja uusintavat sen. (Määttänen 2007, 459.)

Lefebvren kolminaisuuden dialektiikka ei päädy synteisiin vaan jää avoimeksi (Schmid 2008, 33). Hegel ja Marx ajattelivat, että ristiriidat hakeutuvat päätökseen. Lefebvrelle tilan tuottaminen on

päättymätön prosessi. Kolminaisuuden osat ovat toisistaan riippuvaisia ja keskenään ristiriitaisia eikä mitään osaa voida katsoa olevan ennen toista. Näin ollen yhteiskunnan kehitys on avoin prosessi, missä ihmisten toiminta muuttaa yhteiskunnan rakenteita ja yhteiskunnan rakenteet ihmisten toimintaa. Teoria tilan tuottamisesta on pikemminkin suuntautumistapa ajatella tilaa (Lefebvre 1991, 423). Lefebvren kolminaisuuden dialektiikka on jaksanut ihmetyttää tutkijoita ja teoriasta on monen laatuista tulkintoja. Rob Shields (2002, 17) muotoilee Lefebvren kolminaisuuden dialektiikan perinteiseen kaavaan mikä Christian Schmidsin (2008, 42) mukaan päättyy täydelliseen sekaannukseen. Lefebvren ajattelu ei sovi strukturalistisen perusta-päällysrakenne dualismin kaavaan, sillä hänen mukaansa tulee hetkiä jolloin yhteiskunnallinen muutos on mahdollista.

Lefebvren tilan tuottamisen teoria yrittää ylittää strukturalistisen pakon ja tuo teoriaan toiminnan yhteiskunnallisen muutosmahdollisuuden. Yhteiskunnan objektiivisten rakenteiden ja subjektiivisten toimijoiden suhde toisiinsa on ollut yleinen yhteiskuntateoriaa vaivannut ongelma. Ehkä tunnetumpi vastaus toimijan ja rakenteen ristiriitaan on Anthony Giddensin (1984) rakenteistumisen teoria. Hänen ajatuksensa auttavat ymmärtämään myös Lefebvren ajatuksia. Myös Giddens kritisoi länsimaista ajattelua vaivannutta dualismia objektiin ja subjektiin.

Giddensin mukaan yhteiskunnan rakenne on kaksinainen. Yhteiskunnan rakenne on objektiivinen toimijaan nähden joka määrää toimintaa. Rakenne on kuitenkin subjektien toiminnassaan muodostama ja uusintama. Hän esittää, että toimijalla on aina jossain määrin valtaa suhteessa häneen vaikuttaviin yhteiskunnallisiin rakenteisiin, ainakin tietoa niiden toiminnasta. Giddensin mukaan toimijat eivät ole pelkkiä yhteiskunnan rakenteiden sätkynukkeja, mutta eivät myöskään täysin vapaasti toimivia yksilöitä. Giddens ja Lefebvre ovat yhtä mieltä siitä, että todellisuuden redusoiminen objektiivisiin rakenteisiin tai subjektiiviseen toimijaan eivät ole lainkaan mielekkäitä. Rakenteet vaikuttavat kyllä välillä objektiivisesti ihmisten toimintaan rajoittamalla toimintamahdollisuuksia, mutta rakenteet myös mahdollistavat toimintoja. Näiden yhteiskunnallisten rakenteiden puitteissa ihmiset reflektivat toimintaansa, mahdollisuuksiaan ja rajoituksiaan. Ihmisten toiminnassaan muodostama yhteiskunnan rakenne rakentuu pikemminkin objektiivisten pakkojen ja subjektiivisen reflektion vuorovaikutuksessa. Lefebvre ja Giddens molemmat painottavat toiminnan ja tilan merkitystä yhteiskunnan rakentumisessa.

3.2 Tutkimusteoria

Lefebvren teoria tilan tuottamisesta on kaiken selittävä yhteiskuntateoria, ja vaikean keskustelun avaaminen tässä on mahdotonta ja epäolennaista. Korkealentoisuudesta huolimatta teoria koskettaa myös arjen tilallisuutta (Vuolteenaho 2001, 31). Tästä yhteiskuntateoriasta pyrin kuitenkin muotoilemaan oman tutkimusteoriani, jotta pääsisin pureutumaan paremmin Aukion sosiaaliseen muodostumiseen. En koe tarpeelliseksi avata koko teoriaa, mutta pyrin avaamaan tälle tutkimukselle olennaisimman. Tutkimukseni jää pitkälti tilan fenomenologiselle tasolle. Haastattelu ja havainnointi aineistojen pohjalta ei saada tietoa yhteiskunnan tilaan vaikuttavista poliittisista ja taloudellisista rakenteista, muuta kuin siltä osin miten ne vaikuttavat ihmisten toimintaan tai tilan fyysisesti havaittaviin rakenteisiin. Toisaalta juuri siksi on hyvä pitää mielessä ihmisten toimintaan vaikuttavat rakenteelliset ehdot, vaikka tutkitaan pääasiassa ihmisten kokemuksia. Käytän tutkimuksessani hyväkseni Lefebvren tilan tuottamisen heuristista kolmijakoa. Lefebvren kolmijaosta johdettujen kysymysten avulla pyrin vastaamaan varsinaiseen tutkimuskysymykseeni:

Millaista sosiaalista tilaa Aukion eläkeläismiehet tuottavat?

1. Millaisia ovat miesten Aukioon liittyvät tilalliset käytännöt?
2. Millaiseksi miehet käsittävät Aukion tilallisen järjestyksen?
3. Millaista on miesten sosiaalinen elämä Aukiolla?

Aukion eläkeläismiesten tilallisia käytäntöjä kuvaan suhteessa Aukioon fyysisenä tilana. Aukion tilallisia käytäntöjä määrää ennen kaikkia niiden tilalliset rakenteet. Tilallisissa käytännöissä eläkeläismiehet uusintavat myös Aukion sosiaalista järjestystä. Pyrin kuvaamaan minkälainen Aukio on havaittuna, fyysisenä tilana. Lisäksi pyrin kuvaamaan, minkälaisia ovat eläkeläismiesten vakiintuneet ryhmät ja minkälaisia ovat kokoontumiseen liittyvät tilalliset käytännöt. On huomattava, että todellisina ruumiillisina olentoina he ovat osa fyysistä tilaa, jota he myös toiminnassaan tuottavat (Lefebvre 1991, 170). Rutinoituneiden tilallisten käytäntöjen kuvaaminen on tärkeää juuri siksi, että ne ovat yhteiskunnallisen uusintamisen keskeinen piirre (Giddens 1984, 327). Toistamalla rutiineita ylläpidetään sosiaalisen maailman ennustettavuutta, uusinnetaan sen rakenteita. Näiden rutiinien toistolla rakennetaan ja tilallistetaan pohja identiteetille. Rutiinit kuitenkin myös mahdollistavat muutoksen, kun ei kaikkia toimintoja tarvitse ajatella alusta alkaen. (Honkasalo 2008, 212–215.)

Siihen miten Aukion miehet käsittävät tilaa vaikuttaa tilan representaatiot. Tilan representaatioita ovat ne vakiintuneet uskomukset ja diskurssit, joita laaditaan rakenteistamaan tilallisia käytäntöjä. Katson, että tilan representaatiot tulevat nähtäväksi tilan käytäntöjä tutkimalla. Tilan kontrolliin ja sosiaalisiin normeihin liittyvät kysymykset heijastelevat hyvin tilan representaatioita. Tilan representaatiot ohjaavat eläkeläismiehiä käsittämään tilan järjestystä tietyllä tavalla, mikä saa heidät toimimaan tietyllä tavalla. Tilan representaatiot voivat olla fyysisiä elementtejä jotka ovat merkityksellistetty, mutta myös yleisiä kulttuurisia käsityksiä, jotka rakentavat ihmisten käsitystä tilallisesta järjestyksestä. Tilan representaatiot käsitetään tilassa havaittavien merkitysten eroavuuksien kautta joista järjestyy tilan koodia (ks. Giddens 1984, 60–62).

Aukion miesten sosiaaliseen elämää vaikuttaa millaisena he representoivat tilaa. Aukio on siis representaation tilaa. Miehet rakentavat Aukion fyysisen tilan päälle sosiaalisia merkityksiä. Aukion eletty tila on sosiaalisen vuorovaikutuksen ja subjektiivisten tekijöiden muodostama summa. Eläkeläismiehet representoivat itseään, ryhmäänsä ja sosiaalista asemaansa Aukiolla, joka taas tuottaa tilaa. Aukion sosiaaliseen elämään ja sen merkityksiin olen pyrkinyt pääsemään käsiksi ryhmistä sisältä käsin. Aukion eläkeläismiesten aamupäivän eletty hetki on erittäin seurallinen. Tätä Aukion sosiaalisen maailman analyysia olen syventänyt hieman Georg Simmelin (1999) ja Erving Goffmanin (1971) ajatuksilla. Aukion sosiaaliseen elämään pureutumiseen olen käyttänyt Simmelin ajatuksia seurallisuudesta (ks. luku 2.1.2). Simmelin mukaan seurallinen hetki on sosiaalisen toiminnan puhtain muoto, jonka saavuttamiseksi on noudatettava tiettyjä vuorovaikutuksen sääntöjä. Katson että nämä vuorovaikutuksen säännöt ohjaavat sitä, miten eläkeläismiehet itseään Aukiolla representoivat.

Representoinnin analysoinnissa olen käyttänyt vielä roolin käsitettä, joka on peräisin Erving Goffmanilta (1971). Hänen mukaansa ihmiset esittävät itsestään kuvaa jolla he pyrkivät vuorovaikutustilanteen muille osapuolille ylläpitämään tiettyjä vaikutelmia itsestään. Rooli tarkoittaa siis henkilön tiettyyn tilanteeseen liittämää käytöstä, jolla hän toteuttaa tilanteessa vaaditut velvoitteet ja odotukset. (Emt., 25–26.) Katson, että miehet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentavat rooliaan jota he ryhmässä esittävät, ja jota heidän odotetaan esittävän. Miehet representoivat Aukiolla rakentamaansa roolia, joiden representointien summana he rakentavat ryhmän identiteettiä. Näiden kehysten läpi pyrin kuvaamaan millaista sosiaalista tilaa eläkeläismiehet Aukiosta tuottavat.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Aineiston esittely

Tutkielmaani varten olen kerännyt aineistoa havainnoimalla ja haastatteleamalla eläkeläismiesten sosiaalista toimintaan Aukiolla. Aukio on keskellä kaupungin keskustaa sijaitseva julkinen tila ja sosiaalinen näyttämö. Eläkeläismiehillä tarkoitan syystä tai toisesta vapaa-aikaansa Aukiolla viettäviä miehiä, jotka eivät sillä hetkellä ainakaan ole töissä. Suurin osa on vanhuuseläkkeellä, mutta osa miehistä saattoi olla työttömiä, sairauseläkkeellä, vapaapäivällä, kesälomalla tai ruokatunnilla (vrt. Haarni 2010, 9). Keskitin havainnoinnin Aukion arkisiin hetkiin, niihin milloin siellä ei ollut tilan normaalia järjestystä rikkovia tapahtumia. Kenttätyö alkoi vapun 2011 jälkeen ja jatkui juhannukseen asti. Yhteensä vietin aikaa Aukiolla 82 tuntia, josta kenttäpäiväkirjaa kirjoitin 32 sivua². Lisäksi tein 7 haastattelua. Näistä 4 oli yksilöhaastattelua ja kolme ryhmähaastattelua³. Kaikki haastattelut tehtiin vilkkaaseen aikaan päivällä julkisella kaupunkiaukiolla, joten kaikkiin haastatteluihin tuli keskeytyksiä enemmän tai vähemmän. Ryhmähaastattelut taas olivat eläviä tilanteita, mihin joku haastateltava saattoi tulla ja toinen lähteä kesken haastattelun. Haastattelujen kestot vaihtelivat 15–40 minuuttiin. Haastattelut litteroin suhteellisen tarkasti, mutta jos reilusti eksyttiin aiheesta tiivistin puhetta. Kaikkiaan kokosin tekstiaineistoa 88 sivua (1,5 rivivälillä).

Tutkielman aihetta ohjasi kiinnostukseni kaupunkitilan sosiaaliseen elämään. Myös Chicagon koulukunnan tyylinen osallistuva havainnointi viehätti minua. Kohdistin kiinnostukseni hyvin universaaliin ja historialliseen ilmiöön: työstä vapaiden miesten sosiaalisiin kokoontumisiin kaupunkitilassa (ks. Sulkunen 1985, 13–14). Kenttätyöni aloitin havainnoimalla erästä tällaista tilaa, jonka sosiaaliseen elämään yritin hiljalleen päästä sisälle. Ennen havainnoinnin aloitusta teoreettinen viitekehýkseni oli jo osittain mietitty, minkä avulla suuntasin havainnointia ja rakensin haastattelurungon (ks. liite 1).

2 Havaintopäiväkirjan otteista olen arkistointitunnisteeksi tekstiin kirjoittanut päivämäärän ja kellonajan

3 Käytän haastatteluista arkistointitunnisteena lyhenteitä. Ryhmähaastatteluista käytän lyhenteitä RH1–RH3. Yksilöhaastatteluista käytän lyhenteitä YH1–YH4.

4.2 Aineistonkeruun menetelmät: havainnointi ja haastattelu

Olen kerännyt aineistoni laadullisilla kenttätömenetelmillä. Kenttätömenetelmien suhteen olen tukeutunut vahvasti Martti Grönforsin (1982) näkemyksiin laadullisesta tutkimuksesta. Grönfors samaistaa laadulliset kenttätömenetelmät pitkälti etnografisiksi menetelmiksi. Hänen mukaansa tutkimuskysymysten tarkentuminen on laadullisessa tutkimuksessa jo osa analyysiä, koska suuri osa analyysistä tapahtuu jo kenttätöön aikana. Laadullisen tutkimuksen prosessi on useimmiten joustavaa, jossa eri vaiheet vuorottelevat. Tätä sanotaan myös *abduktiiviseksi päättelyksi*. Siinä johtolangoista päädytään todennäköisimpään johtopäätökseen. Tämän päättelyn avulla laadullisesta tutkimuksesta tulee prosessi, joka etenee induktiosta deduktioon ja takaisin. Abduktiivisella päättelyllä tarkoitetaan teorian ja aineiston vuoropuhelua. Tutkijan on siis perehdyttävä laajalti myös alan tutkimuskirjallisuuteen ja menetelmien hallintaan. Tutkimuksen ennakoimattomuutta on kuitenkin onnistuttava käyttää hyväksi ja oltava avoinna yllätyksille. (Grönfors 1982; Määttänen 2007; Paavola 1998, 6–9.)

Ihmisten parissa tehtävä laadullinen tutkimus on usein henkilökohtaista, minkä vuoksi tutkijankin on kerrottava jotain itsestään. Siksi kentällä on käytäyttyävä luontevasti, oltava avoin ja lämmin sekä aidosti kiinnostunut tutkittavien asioista (Grönfors 1982, 15). Tutkimuskohteeseen sisälle pääsy ei välttämättä ole helppoa vaikka kohde olisi hyvinkin lähellä. Myös asteittainen ja rauhallinen lähestyminen on paikallaan kun tutkitaan arkaluonteisia tai poikkeavia ryhmiä. Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteita osallistuvalla havainnoinnilla tutkinut Lasse Murto (1978) havaitsi, että rehellinen lähestyminen ja pienten palvelusten tekeminen helpotti aineistonkeruuta.

Tutkijalta vaaditaan usein jonkin asteista osallistumista havainnoitavan yhteisön toimintaan. Useimmiten osallistumisen aste vaihtelee kentällä (Eskola & Suoranta 2000, 99). Kenttätömenetelmiä voi luokitella osallistumisasteen mukaan seuraavasti:

- 1) havainnointi ilman varsinaista osallistumista
- 2) osallistuva havainnointi
- 3) osallistava havainnointi eli toimintatutkimus
- 4) piilohavainnointi (Grönfors 1982, 87).

Havainnointiin ilman osallistumista turvaututaan usein tutkimuksen alussa. Kun tietoa kohteesta kertyy enemmän ja varmuus kasvaa, voi tutkija hiljalleen lähestyä kohdetta ja alkaa osallistua sen toimintaan. Osallistumisen kanssa on kuitenkin oltava tarkkana, koska tutkittavia ei tulisi häiritä silloin kun he eivät sitä halua. Tutkijan on parempi havainnoida ilman osallistumista silloin, kun osallistuminen on eettisesti arveluttavaa, tai jos osallistuminen tuntuisi vastenmieliseltä. Osallistumattoman havainnoitsijan on pyrittävä siihen, että hänen läsnäoloonsa kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota. (Grönfors 1982, 91.)

Osallistuva havainnointi taas on tietoista ja systemaattista osallistumista tutkittavan yhteisön toimintoihin. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkimuksen pitää tapahtua kohteiden ehdoilla, ja tutkijan vaikutus tapahtumiin yritetään minimoida. Silloin tutkija omaksuu jonkin roolin yhteisössä ja oppii roolinsa kautta yhteisön tapoja. Osallistuvan havainnoitsijan on ymmärrettävä tutkimuksensa ikään kuin roolileikiksi, ja näin hänet ymmärtää luultavasti myös tutkittava yhteisö. Tutkittavat haluavat oppia tuntemaan tutkijan myös ihmisenä, eivätkä pelkästään roolinäyttelijänä. Tärkeää on muistaa, että hetket jolloin ei näennäisesti tapahdu mitään, voivatkin olla olennaisen tärkeitä. (Grönfors 1982, 92–98; Vilka 2006, 44–45.)

Osallistuvassa havainnoinnissa on kuitenkin oleellista että tutkija on päässyt sisälle tutkittavaan yhteisöön. Tutkittavaan yhteisöön sisälle pääsemiseksi on hyödyksi saada joku avainhenkilö, joka johdattaa tutkijan kentälle. Moniin yhteisöihin sisälle pääsy voi olla mahdotonta ilman avainhenkilöä. Avainhenkilön valinnassa on kuitenkin oltava tarkkana, sillä liian halukkaalla ehdokkaalla voi olla omia tarkoitusperiä toiminnalle. On varottava, että avainhenkilö ei yritä tutkijan avulla parannella asemaansa ryhmässä tai esimerkiksi vahingoittaa ryhmää. Näitä marginaalijäseniä kohtaan yhteisö on varautunut, mikä voi hankaloittaa tutkijankin pääsyä yhteisöön. Tärkeää on lähestyä ensin yhteisön johtajaa joka toimii yhteisön portinvartijana. Hänen hyväksyntänsä ylipäätään tekee tutkimuksen mahdolliseksi. Yhteisön johtaja voi kuitenkin kontrolloida liikaa tutkimusprosessia tai saattaa tutkijan yhteisön valtakamppailun osapuoleksi. (Grönfors 1982, 76–77; Hammersley & Atkinson 2005, 59–66.)

Osallistuvan havainnoinnin menetelmässä olennaista on ryhmään sisään pääsy ja sen vuoksi on rakennettava luottamusta tutkittaviin. Tutkijan onkin syytä esitellä tutkittaville tutkimuksensa kiinnostavasti ja myönteisesti, jotta tutkittavien epäluulo ei pilaisi lähestymistä. Joskus tutkimus on

salattava jos muuten ei ole mahdollista tutkia aihetta. Toiset yhteisöt voivat olla sulkeutuneita asemansa vuoksi, kuten rikolliset tai viranomaiset, tai vain tutkijoita kohtaan. Silloin voi ainut vaihtoehto olla *piilohavainnointi*, milloin tutkittava yhteisö ei tiedä yhden heistä olevan tutkija. Tutkimukseen voidaan joutua vahingossa tai pakosta, tai sitten soluttautumalla yhteisöön. Piilohavainnointiin liittyy useita eettisiä ongelmia, kuten: kenelle tutkija on vastuussa havainnoistaan, voiko hän tehdä havaintoja muiden tietämättä ja minkälaisia seurauksia tutkittaville havainnoinnista aiheutuu. Avoimuuden ja eettisten kysymysten vuoksi tutkimuksen luonne on syytä esittää rehellisesti jos vain mahdollista, mutta yksityiskohtainen selvittäminen ei yleensä ole tarpeen. (Eskola & Suoranta 2000, 99; Grönfors 1982, 79; Hammersley & Atkinson 2005, 68–74.)

Tutkijan rooli tutkimuksessa on otettava aina huomioon. Osallistuvan havainnoitsijan tulisi huomioida oman erilaisuutensa vaikutukset yhteisön toiminnassa, mutta toisaalta tutkijan sekaantuminen voi tuottaa myös mielenkiintoisia johtolankoja (Alasuutari 1989, 68). Mitä enemmän tutkija osallistuu kentällä toimintaan, sitä herkemmin hän joutuu eettisesti arveluttaviin tilanteisiin. Joihinkin toimiin osallistuminen voi tuntua tutkijasta vastenmielisiltä, ja silloin osallistumista on syytä välttää. Myös liian innokas osallistuminen saattaa häiritä näiden tilanteiden aitoutta. Tutkijan on oltava oma itsensä, eikä hän saa matkia, sillä se tulkitaan mielistelyksi. Tutkija voi joutua osakulttuurin eri ryhmien välisiin kahnauksiin, ja hän voi joutua ottamaan kantaa luottamuksen osoittamiseksi. Tutkijan rikkoessa lakia, hän joutuu vastuuseen niin kuin muutkin kansalaiset. (Grönfors 1982, 81–83; Perälä 2010, 41–50.)

Etnografisessa tutkimuksessa on lähes aina jollain tavalla osana haastattelu. Kun tutkija on kentällä, epämuodollisen keskustelun ja virallisen haastattelun ero on liukuva. Haastattelut eivät läheskään aina ole äänitettyjä, ja sitten litteroitua tekstiä. Keskustelun otteita kertyy tutkijan kenttäpäiväkirjaan, ehkä lainauksina, tai sitten ne jäävät elämään tutkijan päätelmiin. Joskus äänitys voi häiritä tilanteen luonnollisuutta tai haastateltavat eivät sitä halua. Näissä tapauksissa tutkijalta kysytään hyvää muistia. Äänitetty haastattelu antaa mahdollisuuden tarkkaan analyysiin, mutta kenttäpäiväkirjaan kerääntyy lopuksi tutkijan rakentamana kuva tapauksesta. Kenttäpäiväkirjaan kirjatut haastattelut ovat silti analyysissä päteviä. Kenttäpäiväkirjan haastattelut ovat sinne kirjatessa jo osittain analysoituja. Tutkija tekee valikointia tärkeyden mukaan ja kirjaa pätkiä miten on ne itse ymmärtänyt. (Huttunen 2010, 41.)

Grönforssin (1982) mukaan kyky tehdä teräviä havaintoja, hyvä muisti ja kynä ovat tärkeimmät

tutkimustekniset välineet. Koska keskustelujen äänittäminen ei aina ole mahdollista, pitää ne mahdollisimman nopeasti kirjata kenttäpäiväkirjaan. Muistiinpanojen tekeminen kohteiden läsnä ollessa häiritsee aina enemmän tai vähemmän tilannetta. Haastatteluun voi tulla myös keskeytyksiä joita tutkijan tulisi hallita mahdollisimman tyylikkäästi. Tutkija ei saa keskeyttää kertomusta, mutta jos asia eksyy, pitää johdattaa hienovaraisesti takaisin teemaan. Kenttäpäiväkirja ja äänitetyt haastattelut täydentävät toisiaan. (Emt., 108, 129.)

Haastatteluja on monen tyyppisiä. Teemahaastattelussa tutkija pyrkii johdattamaan keskustelun tutkittavien teemojen halki niin, että ei suuremmin rajoita keskustelua (Grönfors 1982, 106). Joskus ryhmähaastattelu voi olla parempi vaihtoehto. Ryhmähaastattelussa tilanne voi olla vapautuneempi ja ryhmän jäsenet voivat toimia kertomien kontrolloijina ja muistin virkistäjinä. Erityisesti silloin kun ryhmä on ennestään tuttu, keskustelu suuntautuu niihin asioihin mitkä yhdistävät ryhmän jäseniä ja yksilölliset erot jäävät sivuun. Toisinaan tutkija jää sivuun kun ryhmä alkaa keskenään tuottaa kollektiivista näkemystä teemasta. (Alasuutari 1995, 151–152.)

Richard Sennettin (2004, 50) mukaan tutkijalla pitää olla haastattelussa ”kolmas korva”, jolla Sennett tarkoittaa että tutkija aistii tilannetta. Tutkija on yhtä aikaa tilanteen aktiivinen osapuoli, että ulkopuolinen tarkkailija. Haastattelu on yleisin osa laadullisia tutkimusmenetelmiä. Tärkeää on kuitenkin muistaa, että haastattelu on paljon muutakin kuin litteroitua tekstiä. Haastattelu on vuorovaikutteinen prosessi missä ihmiset välittävät informaatioita toisilleen paitsi verbaalisesti myös eleillä ja tunteilla. Tätä prosessia tutkijan on kyettävä kolmannella korvalla aistimaan ja tyylikkäästi hallitsemaan. Oli haastattelu äänitetty, videokuvattu tai muistista kirjattu, ei sen prosessia voida koskaan täydellisesti kirjoittaa auki. Tutkijan tehtäväksi jää parhaalla mahdollisella tavalla välittää rivienvälistä se kokemus, jonka hän on tilanteessa kokenut.

4.3 Kenttäjakso

Havainnointijakso ajoittui 3.5–22.6.2011 väliselle ajalle. Hiljalleen aloin huomioimaan mihin aikaan miehet Aukiolle kokoontuvat ja millaisia ryhmiä he muodostavat. Aloin sitten istuskelemaan kahvilla sekä julkisilla penkeillä heidän seassa, jonka jälkeen aloin pyrkimään heidän seuraansa. Aloin

keskustelemaan heidän kanssaan ja pyrein pääsemään ryhmiin sisälle. Seuraani ei kuitenkaan läheskään aina kaivattu ja omasta tunnetilasta riippuen en aina edes halunnut seuraan pyrkiä. Havainnointini vaihteli vakoilusta tunkeiluun eli piilohavainnoinnista osallistuvaan havainnointiin (ks. Grönfors 1982, 87). Usein seuraani myös karsastettiin. Luottamuksen ansaitseminen tai ryhmän seuraan pääseminen ei aina ollut helppoa. Jotta minua ei niin paljon epäiltäisi, minun oli annettava tietoa itsestäni ja aktiivisesti osallistuttava keskusteluun. Keskustelutilanteessa piti kuitenkin varoa ottamasta tilaa keneltäkään muulta ja varottava kertomasta äärimmäisiä mielipiteitä. Ryhmien vastaanotto riippui huomattavasti päivästä, säästä, omasta olost ja yleisestä ilmapiiristä.

Huomasin että on parempi, etten kirjaa ainakaan erityisen näyttävästi muistiinpanoja. Jos kirjaa näkyvästi muistiinpanoja tulee toiminnallaan aktiivisesti muistuttaneeksi, että on erillinen tutkimuskohteestaan ja ettei kuulu joukkoon. Vaikka on syytä olla avoin ja rehellinen omasta roolista ja aikomuksista, ei ole syytä korostaa olevansa erilainen. Tämä vaikeuttaa selvästi luottamuksen rakentamista ja joukkoon sisälle pääsemistä. Tulin myös huomanneeksi, että toisinaan on parempi pysyä kauempana ja pyrkiä seuraamaan syrjempää tilannetta.

Tein äänitettyjä haastatteluja siksi, että saisin tarkempaa tietoa Aukion sosiaalisesta elämästä ja myös siksi, että saisin paremmin kirjoitettua suoria lainauksia. Kaikki haastattelut tehtiin Aukiolla julkisessa kaupunkitilassa, joten keskeytyksiä tuli kaikkiin. Seitsemästä haastattelusta kolme oli ryhmähaastatteluja. Näissä tilanne oli elävä siten, että haastattelun aloittaessa ei välttämättä ollut paikalla täsmälleen samat ihmiset kuin lopettaessa. Haastatteluiden runkona käytin teoreettisen jaottelun mukaisia teemoja (liite 1). Kysyin tilan käyttöön liittyviä teemoja, tilan normeihin ja kontrolliin liittyviä teemoja sekä ryhmän sosiaaliseen toimintaan liittyviä kysymyksiä.

Haastattelut ja havaintopäiväkirjan litteroin puhtaaksi ja sitten analysoin tuottamaani tekstiaineistoa. Äänitettyjen haastatteluiden litteroinnin olen tehnyt sanamuodollisesti mahdollisimman tarkkaan. Joitain ylimääräisiä täytesanoja olen paikoitellen jättänyt kirjaamatta ja jos kertomus on eksynyt reilusti aiheesta sivuun, olen tiivistäen kertonut asian omin sanoin. Paikoitellen äänitetyistä haastatteluista ei saanut selvää ohikulkevien autojen, lasten huutamisen tai muun hälinän takia. Ryhmähaastattelujen litteroinnissa päällekkäin puhutut lauseet olivat vaikeita tulkita. Raporttiin olen liittänyt paikoitellen pitkiäkin lainauksia aineistosta, koska koen, että ne kuvaavat sitä tunnelmaa mikä tilanteessa on ollut.

4.4 Aineiston sisällönanalyysi

Haastatteluaineistoa sekä havainnointiaineistoa olen käsitellyt sisällönanalyysin avulla (Tuomi & Sarajarvi 2003). Tutkimusprosessi on ollut teoriaohjaavaa, mutta ei puhtaasti aineistolähtöinen eikä teorialähtöinen. Teoriaohjaava analyysi on liitetty abduktiiviseen päättelyyn, koska siinä teoria ohjaa havaintojen tekoa ja havainnot rakentavat teoriaa. Analyysia on tapahtunut koko prosessin ajan aina tutkimussuunnitelmasta raportin loppuvaiheisiin. Analyysitapani on ollut kategorista sisällönanalyysia. (Emt., 95–102.) Olen teorian pohjalta laatinut haastattelurungon (liite 1.) jonka avulla olen suorittanut teemahaastatteluja. Teoreettinen kehys on myös ohjannut havaintojen tekoa. Haastattelut ja havainnot olen litteroinut tekstiksi helpommin analysoitavaan muotoon.

Analyysin apuna olen käyttänyt laadullisen tekstiaineiston käsittelyyn kehitettyä tietokoneohjelmaa (Weft-QDA). Olen tehnyt niin, että olen analysoinut ensin haastatteluaineistot, sitten havaintopäiväkirjan. Teorian pohjalta olen jaotellut Aukion sosiaalisen tilan yläkategorian kolmeen alakategoriaan: tilallisiin käytäntöihin, tilan representaatioihin ja representaation tiloihin. Näihin kolmeen kategoriaan olen liittänyt runsaasti alakategorioita haastatteluiden teemojen mukaisesti. Koodattuani kaikki haastattelut läpi, liitin kolmeen sosiaalisesta tilasta lähteviin kategorioihin kaikki niihin liittyvät alakategoriat. Sen jälkeen poistin alakategoriat ja tein kolmen yläkategoriaan liittämieni aineistojen pohjalta uudet alakategoriat. Abstraktiotasoa nostamalla ja laskemalla olen saanut enemmän vuorovaikutusta teorian ja aineiston välillä. Teoria on ollut ohjaamassa aineiston pohjalta laatimiani kategorioita ja teemoja. Tuloksena on ollut kategoriakartta (liite 2.), joka on helpottanut kirjoitusprosessia. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vahvaa vuorovaikutusta (Eskola & Suoranta 2008, 175).

Havaintopäiväkirjan olen koodannut merkitsemällä erivärisillä tusseilla haastatteluiden kanssa samoja kategorioita ja teemoja tulostettuun tekstiaineistoon. Samalla olen kirjoittanut muistiinpanoja ylös. Olen koodannut havaintopäiväkirjan ja haastatteluaineiston erikseen koska se olisi tehnyt tietokoneavusteisesta analyysikartasta sotkuisen, eikä lyhyitä havaintoja olisi saanut järkevästi koodattua. Lisäksi, jos olisin koodannut samaan analyysikarttaan myös havainnot, olisin kadottanut sen kontekstin missä havainnot olivat tehty. Pidän tärkeänä sitä kokonaista tilannetta miten havainnot ovat

muodostuneet, ja koska havaintopäiväkirjan aineisto on poukkoilevaa ja sekavaakin on tärkeää olla konkreettisesti läsnä sen kanssa. Kun minulla on ollut havaintoaineisto jatkuvasti silmiäni edessä, ei niin paljon olennaista tietoa ole hävinnyt.

Raporttia kirjoittaessani olen mukailnut kategoriakartan mukaista rakennetta. Raportin luvut muistuttavat kategoriakartan mukaisia teemoja, joihin kirjoittaessa olen yhdistänyt haastatteluaineiston viittauksia, että havaintopäiväkirjan otteita. Aineiston sisältöä analysoidessani olen muodostanut teemoja joista olen edelleen abstraktiotasoa nostamalla muodostanut teorian avulla ylempiä kategorioita (ks. liite 2.). Olen pyrkinyt aineistosta nousemaan takaisin teorian tasolle, mistä alun pitäen lähdettiin.

4.5 Tutkimuksen eettiset valinnat

Tutkielmassani ja siitä raportoitaessa olen joutunut tekemään tiettyjä tutkimuseettisiä valintoja. Olen muuttanut haastateltavien ja havainnoitavien, sekä paikkojen nimet, mikä yhteiskuntatieteissä yleinen käytäntö (Guenther 2009; Kuula & Tiitinen 2010, 452). Kaikkiin äänitettyihin haastatteluihin sain tietysti luvan, mutta näistäkin muutin kaikki tunnistetiedot, vaikka sitä ei olisi vaadittu. Ongelmalliseksi koin ollessani kentällä, että useat ihmiset eivät tienneet roolistani, siksi välillä tunsin vakoilevani ihmisiä. Olin tulostanut lappuja joissa olin lyhyesti esittänyt tutkimukseni sekä antanut yhteystietoni kysymyksiä varten. Kaikissa tilanteissa en kuitenkaan kokenut tarpeelliseksi alkamaan puhua asiastani, koska se olisi tuntunut typerältä ja vaikuttanut tilanteen aitouteen. Joissakin tilanteissa koin tarpeelliseksi seurata tilannetta kauempaa, koska läsnäolonni olisi ollut arveluttavaa. Tutkimukseni näyttämönä on kuitenkin julkinen tila, johon myös sosiologilla on oikeus osallistua ja käyttää omia arkikokemuksiaan tutkimusaineistonaan (Kuula 2006, 168; Mäkelä 2006, 445). Tutkimusta raportoitaessa on olennaista, että ulkopuolinen ihminen ei pysty ketään tiettyä ihmistä siitä tunnistamaan, siksi tutkija voi joutua jättämään jotain analysoimatta kunnioittaakseen tutkittavien anonymiteettiä (Perälä 2011, 41).

Kentällä ollessa havainnointi vaihtelee osallistuvan, osallistumattoman ja piilohavainnoinnin välillä (Grönfors 1982, 87). Ollessani mukana ryhmien vuorovaikutuksessa osallistuvan havainnoinnin

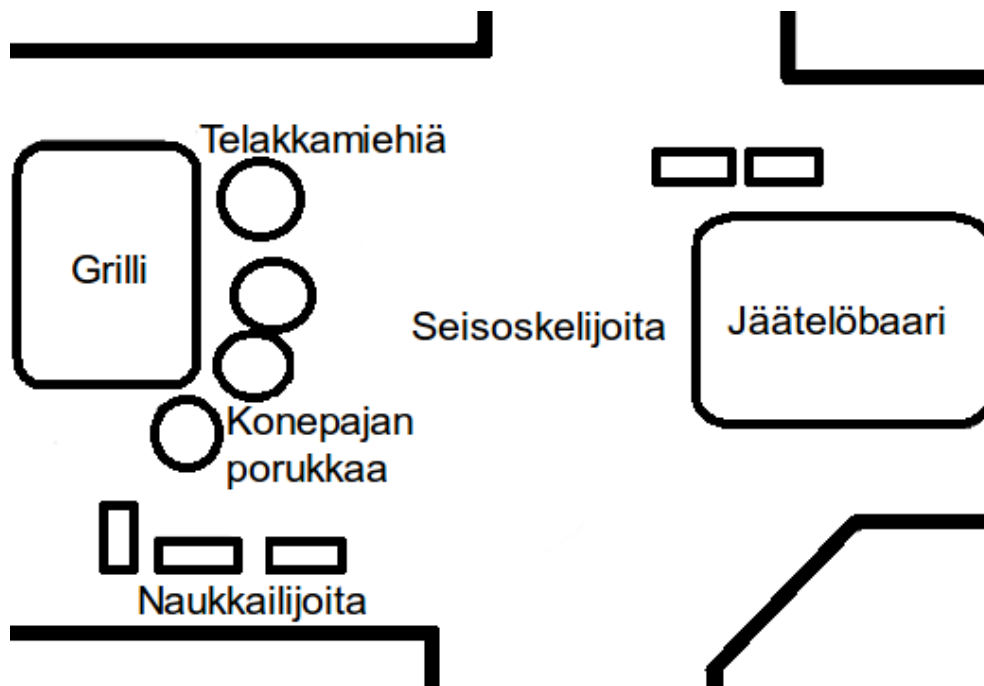
keinoin, en yrittänyt peitellä tutkijan rooliani. Kuitenkin olennaista vuorovaikutukseen osalliseksi pääsemiseen oli, että ryhmän jäsenet hetkeksi unohtavat intentioni tai eivät enää välitä niistä. Kaikissa tilanteissa en tuonut tutkijan rooliani aktiivisesti esille. Aina välillä minun piti vaihtaa rooliani piilohavainnointiin, esimerkiksi kun seurasin sivusilmällä miten joku toinen tilanne kehittyi. Piilohavainnoinnin osalta eettiset kysymykset ovat vaikeampia, koska tutkittavat eivät tiedä olevansa havainnoinnin kohteena. Arja Kuulan (2006) mukaan: ”*Eettisesti kestävien tutkimustapojen yhteinen lähtökohta on ihmisarvon kunnioittaminen.*” Tällä hän tarkoittaa, että tutkimuksessa pyritään turvaamaan tutkittavien vahingoittumattomuus, yksityisyys sekä itsemääräämisoikeus. (Emt., 60.)

Osallistumattoman ja osallistuvan piilohavainnoinnin osalta tutkittavien itsemääräämisoikeus ei toteudu, koska havainnoitavat ovat tahtomattaankin tutkimuskohteena. Koska tutkimuskohteenani on julkinen tila, katson että on selvää, etten voi kaikille informoida roolistani. Tutkimusta voi tältä osin kritisoida, sillä tutkittavat ovat joutuneet tutkimuksen kohteeksi tahtomattaan, mutta tässä tapauksessa se on ollut välttämätöntä. Hyviä tieteellisiä käytäntöjä on tärkeä noudattaa, paitsi tutkimuskohteen vuoksi, myös tiedeyhteisön vuoksi. Huonoilla käytännöillä on vaikutusta siihen, miten koko tieteenalan tutkimuksiin suhtaudutaan. Arja Kuulan ja Klaus Mäkelän mukaan laadullisessa tutkimuksessa liian tiukka tunnistettavuuden hävittäminen voi pilata aineiston. Esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin kohdalla on mahdotonta kaikilta kysellä lupia. Kaikkea ei pidä anonymisoida, jotta aineisto ei mene täysin piloille, mutta kirjoittaessa pitää vielä huomioida tutkittavien oikeudet. Laadullisessa tutkimuksessa joudutaan usein tasapainoilemaan tutkittavien suojelemisen ja aineiston uskottavuuden välillä. Tutkimuskohteen itsemääräämisoikeuteen, vahingoittumattomuuteen ja yksityisyyteen liittyviä uhkia olen yrittänyt minimoida vielä raportoimisvaiheessa, jättämällä jotain analysoimatta ja kiinnittämällä huomiota kunnioittavaan kirjoittamiseen. (Guenther 2009; Kuula 2006, 167–168; Mäkelä 2006, 445–446.)

5 HAVAITTU AUKIO JA SEN MIESPORUKAT

5.1 Tutkimuskohteena Aukio

Tutkimuskohteenani on avoin kaupunkitila, paikka nimeltä Aukio. Aukio sijaitsee missä tahansa suomalaisessa kaupungissa missä on tori, aukio, puisto, kauppakeskus, tai muu vastaava sosiaalinen tila mihin ihmiset vapaa-aikanaan kokoontuvat. Aukiota leikkaa kävelykatu ja sen ympärillä on paljon kauppiaita ja kauppakeskuksia. Avoin julkinen tila muodostaa aukean paikan kaupungin keskustaan ja sen läpi käy runsaasti kävelijöitä ja pyöräilijöitä. Aukiolle ei saa ajaa autoilla lukuun ottamatta huoltoajaja. Kävelykadulla ja Aukiolla on tavoiteltu kauppajen välillä helppoa liikkuvuutta ja elävämpää kaupunkikeskustaa. Aukion tuntumassa on kesäisin useita katukahviloita ja terasseja. Aukiolla on myös istutuksia, puita, esiintymislava sekä suihkulähde. Aukio sijoittuu kaupungin kaupalliseen keskukseen ja sen ympärillä on useita kauppakeskuksia, kauppahalli ja muita liikkeitä. Aukion voidaan katsoa olevan hyvin tyypillinen suomalaisen kaupunkikeskustan elävöittämissuunnitelmien tulosta (ks. Vuolteenaho 2005, 105).

Kuvio 1. Kuvitteellinen kuva Aukiosta. Antti Wallin.

Aukiolla on kahvioyrittäjiä terasseineen, joista keskeisimpänä on trendikäs jäätelöbaari, jossa on lasiseiniä ja useita pöytäryhmiä isoine varjoineen. Tämän kahvion tilaa reunustaa köysiäidat. Toisella puolella Aukiota on grilli, jonka edessä on myös pöytiä. Tätä aluetta ei ole selvästi rajattu. Grilliyrittäjällä on myös anniskeluterassi joka on kolmelta sivulta rajattu aidoin. Miestenryhmien keskuudessa jäätelöbaaria on luonnehdittu Juppibaariksi, kalliiksi ja nuorten käyttämäksi. Grillin puolta on taas luonnehdittu rahvaan puoleksi ja halvemmaksi. Tutkimukseni kohteena olleet miehet ovat pääasiassa työväenluokkaisia ja he eivät jäätelöbaarin puolella kokoontuneet. Jäätelöbaarin puolella en havainnut samanlaisia vakiintuneita miesporukoita kuin muualla Aukiolla, mutta myös siellä on varmasti omat vakioasiakkaat. Aukiolla on myös jokusia julkisia penkkejä, joihin myös miesporukoita kokoontuu. Ehkä suurin miesporukka kokoontuu keskelle Aukiota seisoskelemaan.

Aukiolla on oma vuorokausi ja viikkorytminsä. Aamuisin Aukion läpi kulkee ihmisiä töihinsä ja nuoria kouluihin. Myös kauppoihin tuodaan tavaroita aamuisin ja katujen huoltotoimet painottuvat aamuihin. Ensimmäiset miesporukat saapuvat yhdeksän jälkeen ja viimeiset lähtevät kahdentoista aikaan. Sunnuntaisin eläkeläismiesten kokoontuminen on selvästi vähäisempää. Arkisin kahdentoista jälkeen Aukiolla on satunnaisia eläkeläisporukoita ja enemmän naisia. Kahden jälkeen alkaa nuoria liikkua kaupungilla enemmän ja kolmen jälkeen tulee töistä kaupungille ostoksille saapuneita keski-ikäisiä ihmisiä. Iltaisin Aukiolla on pääasiassa teini-ikäisiä ja jäätelöbaarin puolella nuoria aikuisia. Iltaisin ja öisin, erityisesti viikonloppuisin Aukiolla liikkuvat viihteellä kaupungin yöelämässä olevat ihmiset. Aukiolla järjestetään runsaasti myös erilaisia tapahtumia. Aukion näyttämöllä järjestetään erilaisia kampanjoita, katukonsertteja ja muita karnevaalitapahtumia.

Aukio on kaupungin katuelämän keskipiste ja siksi havainnoitavaa siellä riittää paljon. Olen tutkielmassani keskittynyt aktiivisten eläkeläismiesten kaupunkielämän tutkimiseen. Tutkimuksen keskiössä ovat 45–80-vuotiaat työstä vapaat eläkeläismiehet, mutta tutkimukseen liittyy myös muut Aukion ihmiset. Eläkeläismiehille on muodostunut vakiorhmiä jonne he säännöllisesti kerääntyvät vaihtamaan ajatuksiaan. Aukio on vilkas julkinen tila, minkä takia olen sen valinnut tarkkailun kohteeksi ja erityisesti sitä miehittävien porukoiden sosiaalisen tapahtuman.

Aukiolle kokoontuu aamupäivisin useampia miesporukoita. Heillä on pääasiassa omat vakioporukansa ja vakiopaikkansa Aukiolla johon he kokoontuvat seurustelemaan. Ryhmät ovat enemmän tai vähemmän vakiintuneita. Toisilla on joku muodollinen yhteen liittävä tekijä, kuten vanha työpaikka tai yhteinen harrastus, mutta ei kaikilla. Kaikki kokoontuvat Aukiolle kuitenkin tapaamaan tuttujaan seurallisuuden tarpeesta. Kaikki eivät toisiaan sen paremmin tunne, mutta ovat silti keskenään vakiojuttuseuraa. Kaikilla ei ole tiettyä vakioporukkaa, mutta kuitenkin tuttuja Aukiolla. Ilmapiiri on avoin siten, että sinne on suhteellisen helppo tietynikäisen miehen liittyä seuraan. Kaikkia miesten ryhmiä en varmasti tunnistanut mutta suurimmat kyllä.

5.2 Aukion miesryhmät

Miehet kokoontuvat Aukiolle kello 9–12 välillä, muina päivinä paitsi pyhisin. Eniten väkeä on päivästä riippumatta noin kello 10:30. Aurinkoisena päivänä porukkaa on enemmän. Sateisina päivinä ja talvisin porukat kokoontuvat omiin vakiopaikkoihinsa, kahviloihin, kauppahalliin ja kauppakeskuksiin. Eläkeläismiesten porukoita kokoontuu aurinkoisina ilmoina myös useisiin muihin paikkoihin kuin Aukiolle, joita en tässä käsittele. Aukiolla miesten ryhmistä tulee näkyvä, katuseurallisuuden ilmentymä. Aukion suurimmat porukat kokoontuvat grillin pöytiin istuskelemaan, Aukiolle seisoskelemaan, sekä julkisille katukalustoon kuuluville penkeille. Haastattelin nauhurin kanssa kolmea ryhmää ja lisäksi neljää yksittäistä henkilöä. Lisäksi vietin aikaani näissä ryhmissä, kuten myös muissa porukoissa kenttäjaksoni aikana. Seuraavaksi esittelen tarkemmin haastateltavia ja heidän ryhmiään.

Aukiolle kokoontuu useampia miesten ryhmiä. Aukiolle kokoontuminen näyttää olevan epävirallinen käytäntö tulla tapaamaan tuttuja, tietäen, että heitä on siellä. Ryhmiä kokoontuu myös muualle ympäri kaupunkia, mutta kesäisin Aukiolle kerääntyy eniten porukoita. Suurimmat Aukiolle kokoontuvat porukat ovat ”Seisoskelijat”, ”Telakkamiehet”, ”Konepajan miehet” ja ”Naukkailijat”. Vietin aikaani heidän kanssaan ja haastattelin myös heitä. Tämän lisäksi haastattelin kahta Aukion vakiokävijää jotka eivät kuulu edellisiin ryhmiin, mutta tapaavat säännöllisesti Aukiolla tuttujaan keskustelun merkeissä. Ensimmäinen heistä, Veikkausmies, kertoi omasta veikkausporukastaan, joka kokoontuu päivittäin Aukion viereiselle kioskille. Toinen, Lännenmies, tapaa muita eläkeläistuttujaan Aukiolla.

”Seisoskelijat” ovat Aukiolle kokoontuvista ryhmistä suurin. Tätä ryhmää ensikertaa lähestyessäni aloin keskustelemaan erään ”Kauppiaan” kanssa. Myöhemmin myös haastattelin Kauppiasta (YH1). Lisäksi tein Seisoskelijoiden kanssa ryhmähaastattelun jossa oli vaihtelevasti 3–5 henkilöä (RH1). Ryhmähaastattelussa Kauppias ei ollut paikalla. Ryhmän liikkeitä havainnoin paljon koska se kokoontuu Aukion näkyvimällä paikalla. Seuraava on ote havaintopäiväkirjasta ryhmän muodostumisesta:

Tiistai 24.5.2011

10:10 Aukion Seisoskelijat alkoivat kerääntyä. Aloin jo luulla, että he eivät tule lainkaan tänään. Aluksi joitain vakionaamoja käveli Aukion ohitse, mutta sitten paikalle ilmestyi Kauppias ja Tenori keskustelemaan, jonka jälkeen muutaman minuutin sisään löysi kaikki muutkin paikan. Siirryin heidän seuraan. Menin juttelemaan Kauppiaan kanssa. Hän sanoi: ”Mitäs kloppi?” Aloimme keskustella...

Kauppias toimi eräänlaisena avainhenkilönä, kenen avoin vastaanotto takasi minulle mahdollisuuden osallistua ryhmän keskusteluun. Koska Kauppias hyväksyi minut keskustelun osapuoleksi, muutkin hyväksyivät. Seisoskelijoiden ryhmässä oli tyypillistä, että ensimmäiset paikalle saapuneet tarkkailivat ympärilleen ja kuljeskelivat edes takaisin kunnes joku toinen saapui paikalle. Hyvin nopeasti heitä oli paikalla useita. Päivästä riippuen paikalle kokoontui 6–15 henkilöä. Jos paikalle saapui paljon miehiä, he muodostivat lähekkäin pienempiä noin 2–8 hengen ryhmiä. Tyypillistä oli, että he sujuvasti muuttivat keskusteluryhmää jutun mukaan. Miehet luonnehtivat kokoontumista seuraavasti:

Antti: Kui usei te käytte täs yleensä?

Paavo: Viis kertaa viikos jos ei sada.

Kaarlo: Kuuski kertaa. Joskus lauantaisinki, nyt ku o kesä.

Paavo: Tunti puoltoist. Tarvii men juomaa kaks olutta ku mä mee kottii päin...

Kaarlo: ... Mut se o vaa lauantaisi.

Paavo: Se o vaa lauantaisi.

Kaarlo: Sit ku o kovat pakkaset tai alkaa sataa, mennää Mahtikettuu (kauppakeskus Aukion vieressä), ni siit sisää sit.

Antti: Entä ootteks te kaua kerääntyny tässä?

Paavo: No mää ole ny asunu 12 vuot kaupungis. Mää oli 27 vuot naapurikunnas evakos. Sielt vaimo o kotosi, siks me asuttii 27 vuot siellä. Nyt tulee 12 vuot joulukuus täytee, et periaattees koko aika. Ku mää asun tos kulman takan ni ei oo pitkä matka.

Antti: Tähe tullaa sit niinku viettää taukoo siit elämäst?

Paavo: Me etäännyttää emännäst hiukaks aikaa.

Kaarlo: Se on muute aika lail tarkat ajatki muute täs näi, eks se ol jotai puol yhdesttoist...

Paavo: No mää tule aika tarkkaa kymmenelt. Mää lähe kymment vail kymmene suuri piirtei, jätä veikkaukset tai osta tupakkii. Kymmene aikaa mä ole aika tarkkaa täsä.

Kaarlo: Ja puol kaheltoist alkaa jo porukka häipyä pois. (RH1)

Aukiolle keräännyttään koska tiedetään, että siellä tapaa tuttavias. Aukiolle kokoontuminen on rutinoitunut tapa arkea. Seisokelijoita ei suoranaisesti liitä toisiinsa mikään yksittäinen tekijä, muuta kuin yhteiset jutunaiheet ja seurallisuuden tarve. Monet ovat eri aloilta, mutta vanhoina kaupunkilaisina he ovat tuttuja muista yhteyksistä, tai sitten tutustuneet Aukiolla.

Antti: Millai te luonnehtisitte tätä teiä porukkaa?

Seisokelijat: Sekalaist seurakuntaa. On voimalaitos miehii, Wärtsilän poikii on parikappalet, Mää ole omal sektoril ja... Kattomiehii... Nii sääki olet omas yksinäisydes niinku määki. (RH1)

Miehet ovat työelämässään olleet eri aloilla, ovat he löytäneet juttujen tasolla yhteisyyden. Monet eläkeläismiehet alkavat kokoontua päivisin kaupungilla koska siellä voi tavata tuttujaan. Tärkeintä kokoontumisessa on seurallisuus ja liikkeelle lähtö. Osa on muuttanut kaupunkiin eläkkeelle siirtymisen myötä, eivätkä tunne vielä monia kaupungista. Maalta muuttaneita on erityisesti Seisokelijoiden ryhmässä. Seisokelijoiden ryhmässä kaikki eivät välttämättä tiedä toistensa nimiä, vaikka tapaavatkin lähes päivittäin. Kun miehet lähes päivittäin näkevät toisensa keskustelun merkeissä, he tulevat toisilleen tutuiksi kasvojen ja juttujen perusteella. Joku tuntee toisen ja toinen toisen. Näin muodostuu ryhmä, jossa kaikki eivät tunne toisiaan nimeltä, mutta joku tuntee aina jonkun nimeltä. Päivän ajatusten vaihto on heitä yhdistävä tekijä ja se kuuluu arjen rutiineihin.

Antti: Aamusti ku tähe tullaa ni ollaan sitä enne hoidettu jotai rutiineita?

Tenori: Joo, vaimo on laitettu töihin ja semmosta. Ei siin paljon muuta.

Erkki: Sit mennää, syödää ja sit lähdetää kaupoil emännä kans. Aamusti katotaa aamutelkkarii sit puidaa täsä näi.

Paavo: Ja lauantain tullaa tähä, ollaan tunti, jonka jälkee pääsee juomaa kaks pulloa olutta. Se on oikee lääkäri kans sovittu juttu.

Tenori: Mää en ol juonu terassikaljaakaa viäl.

Erkki: Nii ja täsä tiedetää sit ketä o siirtyny ton raja toisel puolel...

Paavo: ...Nii kaikki tietää sit...

Erkki: Jos ei joku tiä ni: *"no sil oli semmone ja semmone asu - kyl sää se muistat - aina tuli höpsemää tähä - ja sit tiedetää - jaa se oli se."* (RH1)

Monelle naimisissa olevalle miehelle päivittäinen miesten välinen jutustelu on tärkeä sosiaalinen henkireikä. Naisia ryhmissä ei ole. Usealla eläkeläispariskunnalla on tapana, että nainen tekee ruoan valmiiksi kun mies saapuu kaupungilta. Mies pääsee lähtemään siksi aikaa pois tieltä kun vaimo vastaa kodinhoitamisesta. Iltapäivällä taas jatketaan yhteisiä asioita. Miesten keskuudessa he usein puheessaan tuottivat perinteistä perhekäsitystä. Tämä käy ilmi myös siinä miten Paavo vetoaa lääkärin kanssa tehtyyn sopimukseen lauantaioluista.

"Telakkamiehet" muodostavat myös erään suurimmista Aukion ryhmistä. Telakkamiehet kokoontuvat grillille kesäisin aina samoihin pöytiin juomaan kahvia ja tapaamaan vanhoja tuttuja. He tuntevat toisiaan työelämästä ja telakan eläkeläisyhdistyksen kautta. Aukiolle he kerääntyvät kuitenkin epävirallisesti, mutta säännöllisesti. Miehet ovat kaikki eläkkeellä ja iältään alle 60-vuotiaasta yli 80-vuotiaaseen. Istuin heidän seurassaan usein ja tein yhden äänitetyn ryhmähaastattelun (RH3). Telakkamiehet kerääntyvät Aukiolle:

Taneli: Kesäsi joka päivä paitti ei sunnuntain. Hehe...

Rauno: Kyllä minä sunnuntainaki käyn tässä mutta tämä aukee vasta kymmeneltä.

Antti: Mikkä kello ajat on semmossii?

Rauno: Alkaa yhdeksältä aamusti ja kestää yhteentoista yleensä. Pari tuntii...

Antti: Entäs talvisi?

Rauno: Mennään sitte kauppahallii tietenki. Eihän täällä tarkene...

Antti: Entä kui kaua te ootte kerääntyyny tän Aukiol?

Taneli: Nii kaua ku eläkkeel ollu.

Rauno: Nii i. Oikeastaa. 15 vuotta ehkä kävvelty ees taas.

Antti: Kui paljo täs on tätä vakio ja ydinporukkaa.

Rauno: Kymmenkunta.

Taneli: Varmaan kymmenkunta juu.

Olavi: Se vaihtelee välil. Välil o enempi ja välil vähempi. Mäkään en yleensä käy tällai kesäsi ku keskiviikkosi kattomas tätä porukkaa tääl näi... (RH3)

Telakkamiesten arkirytmi on Aukion käytön suhteen hyvin samankaltainen kuin Seisoskelijoiden. Talvisin kerääntyy omaan vakiopaikkaan kauppahalliin. Kokoontuminen on vakiintunut epävirallinen käytäntö. Useat Telakkamiehistä tuntevat toisensa pidemmältä ajalta, joten vuorovaikutus on henkilökohtaisempaa kuin Seisoskelijoilla. He tulevat tapaamaan tuttujaan ja vaihtamaan kuulumisia. Jutustelun virikkeenä toimivat myös iltapäivälehdet, ohikulkevat ihmiset ja vanhat tarinat. Työmaan taukotupa on vaihtunut kesäiseen katukahvilaan ja talvisin kauppahallin kahvitupaan. Päivittäisen kuulumisten vaihdon jälkeen jatketaan arkea. Monet Telakkamiehistä ovat keskenään tekemisissä myös heidän veteraaniryhdistyksen retkien ja muiden tapahtumien yhteydessä. Omaa ryhmäänsä Telakkamiehet kuvaavat seuraavasti:

Antti: Entä millai te kuvailisitte tätä teiä ryhmää?

Rauno: Hyvä!

Olavi: Joo! Sisää lämpeevä.

Taneli: Pakkaa olla valehtelevaa vaa... Hahaha.

Olavi: Nämä asiat käydää läpitte sitte.

Olavi: Tuos äskö viinii juotii nii saatanasti. (Naapuripöydässä keskusteltiin viineistä)

Taneli: Se on se politiikkaki pakkaa olemaa.

Rauno: Ja välissä tehdää taas hallitus...

Taneli: ...Ja kaadetaan seuraavana päivänä. (Hallitusneuvottelut olivat jatkuvasti uutisissa)

Martti: Väliil Raunoki hitsaa nii saatanasti penki al. (RH3)

Telakkamiehet tulevat päivittäin laskemaan leikkiä, muistelemaan vanhoja työmaajuttuja ja keskustelemaan ajankohtaisista asioista. He kerääntyvät yhden pöydän ympärille ja kun porukkaa tulee tarpeeksi, valloitetetaan viereinen pöytä. Jos tuolit loppuvat kesken niitä haetaan muista pöydistä tai jäädään seisomaan viereen. Kaikissa porukoissa on vahvempia keskustelijoita, jotka mielellään johtavat keskustelua ja vetävät muita puoleensa. Pöytää vaihdetaan helposti juttujen mielenkiinnon perusteella.

”**Konepajan porukka**” on toinen hyvin samankaltainen ryhmä kuin Telakkamiesten. Konepajan porukka on erään vanhan ja suuren konepajan eläkeläismiesten veteraaniryhmää. He kerääntyvät myös grillin pöytiin kahville mutta eri sivulle kuin Telakkamiehet. Istuin jokusia kertoja myös heidän seurassaan ja tein myös äänitetyn ryhmähaastattelun (RH2). Seuraavassa on ote havaintopäiväkirjasta

heidän kohtaamisestaan:

Torstai 12.5.2011

Noin 10:00 aikoihin juttelin erään miesporukan kanssa, jotka olivat Konepajalta. He kertoivat kerääntyvänsä paikalle päivittäin, paitsi sunnuntaisin tai muina pyhäpäivinä. He kertoivat, että jos on pois ”*tarvii esittää lääkärintodistus*”. Pois ollaan siis vain hyvästä syystä. Yksi miehistä kaivoi lompakostaan lapun ja alkoi luetella Suomen euroviisujen edustajia, jotka ovat olleet kisoissa kahdesti. Joku oli aiemmin esittänyt jonkun olleen kisoissa kolmesti, mutta tämä oli seuraavaksi päiväksi selvitetty Internetiä apuna käyttäen. He kertoivat harrastavansa pieniä muotoista kisailua ja vedonlyöntiä. Kysyin heiltä, tuleeko koskaan mitään eripuraa? Johon eräs mies vastasi: ”*No sehä vast hirveet olis jos tän tarvis tul joka päivä tunniks tappelee!*” Kaikki nauroivat iloisesti...

Myös heistä useimmat ovat tulleet keskenään tutuiksi jo työelämässä. Heidän porukkinsa on hieman pienempi kuin Telakkamiesten ja Seisoskelijoiden. Heidän mukaansa: ”*8 on aika laill lähel totuutta... Kymmenenkin... Sanotaan et kuuden ja 10 välillä*”. Aamupäivällä tavataan hetken verran kavereita ilman vaimoja. Sen jälkeen:

Antti: Meette kotii tekee ruokaa vai?

Veikko: Ei ku se on vaimo sitä varte. Hehehe. Ei kaikilla taida kyllä olla.

Hapa: Sen jälkee se on päiväunet, ku on syöty. (RH2)

Aamupäivän Aukio on miesten tila eikä naisia siellä kaivata. Jutut ovatkin usein miehisiä. Naisista voidaan puhua välillä epäkunnioittavaan sävyyn, mutta ei omista vaimoista. Konepajan porukka muodostuu oman arvioni mukaan hyväkuntoisista noin 60–70-vuotiaista miehistä. Heillä oli aina siistit arkivaatteet ja toisilla runsaasti partavettä. He kokoontuivat useimmiten kaikki saman pöydän ääreen, eikä liikettä muihin pöytiin juuri tapahtunut. Talvisin ja sadepäivinä he kokoontuvat kauppakeskus Zorron kahvilaan, missä heillä on vakiopöytä.

”**Naukkailijat**” muodostavat myös näkyvän ryhmän Aukiolle, lähinnä alkoholinkäytön vuoksi. Heidän aktiivisin ydinryhmänsä ei ole niin suuri kuin edellisten, mutta kuitenkin näkyvä ja kuuluva. Väiski kertoo, että vakioporukkaa on ”*10–15. Puhalletaa yhtee hiilee*”. Heidän porukkinsa on kerralla paikalla harvoin yli viittä henkilöä. He ovat pääasiassa yli 45-vuotiaita mutta tuttaviiin kuuluu myös

reilusti nuorempia miehiä. He kokoontuvat useimmiten Aukion julkisille penkeille tai grillin pöytiin. Julkisilla penkeillä istutaan useammin silloin kun juodaan viinaa. Heidän tilankäyttöään saatetaan paheksua ja siksi heidän oikeutensa tilaan on heikompi kuin muiden ryhmien. Vietin heidän ryhmässään useita hetkiä keskustelemassa, mutta tarkkailin heidän tilankäyttöään myös etäämmältä. Tein myös yhden äänitetyn haastattelun (YH4).

Naukkailijoiden ryhmää saattaa olla paikalla Aukiolla jo ensimmäisinä. Yleensä he istuvat julkisilla penkeillä. Grillin pöytiin he saattavat kokoontua erityisesti silloin, kun paikalla on vain vähän heidän ryhmäänsä tai eivätkä ole erityisen humalassa. Julkisille penkeille taas voi kokoontua isompikin porukka. Useimmiten he siirtyvät Aukiolta pois iltapäivällä tai sitten kun ovat liian humalassa. Tähän vaikuttaa myös virkavallan painostus. He kokoontuvat Aukiolle kuitenkin lähes päivittäin. Aina en ollut tervetullut seuraan, enkä aina itsekään seurassa viihtynyt. Usein kuitenkin sain lämpimän vastaanoton ja he kertoilivat avoimesti henkilökohtaisistakin asioista. Seuraavassa haastattelun katkelmassa Väiski kertoo kokoontumiseen liittyvistä asioista:

Antti: Millai sää käyt täs Aukiol?

Väiski: Joka päivä. Aamust iltaa jollei poliisit kyyrää helvetti.

Antti: Kui kaua sä oot käyny täs näi?

Väiski: 6 vuotta.

Antti: Tuuksää yleensä himast tänne näi?

Väiski: Himast tulen.

Antti: Ja menet sitte?

Väiski: Himaa.

Antti: Kui paljo sä tunnet täs käyvii ihmisii ennestää?

Väiski: Puole Kaupunkii.

Antti: Ooksä tutustunu täsä paljo ihmisii?

Väiski: Olen olen. Montaki kertaa. Moneenki outoon ihmiseen, täl hetkel ollaan ystäviiki.

Antti: Entä jos ei näy omii kavereit ni tuleeko mentyy muite kans istukelee?

Väiski: Een oikeestaa. Mää tule tähe mee vakioapaikal ja orottelen et tulee joku. Samat ystävät. Kyl ne tähe kokoontuu pikkuhiljaa.(YH4)

Heidän kokoontumisensa Aukiolle on kuitenkin hyvin samankaltaista kuin muidenkin ryhmien. Aukiolle kokoonnutaan tapaamaan ystäviä ja tappamaan aikaa. Heitä yhdistää toisiinsa vaikeat

elämänkokemukset, yhteiskunnallisesti marginaalinen asema sekä mieltymys alkoholiin. Heidän tilankäyttönsä koettelee toisinaan muiden kadunkäyttäjien käsityksiä hyväksyttävästä katutilan käytöstä. Tämä ilmenee ohikulkevien ihmisten pitkissä ja tuimissa katseissa. Useimmiten kuitenkin he itse piirtävät valtasuhteen itseensä. He myös kokevat asemansa kadunkäyttäjinä marginaaliseksi. Myös heille Aukio on katuseurallisuuden keskipiste. On syytä muistaa, että he eivät ole joka päivä humalassa eivätkä kaikki siitä ryhmästä, mihin minä olen heidät määritellyt, juo välttämättä lainkaan. Heidä yhdistää marginaalisen aseman luoma solidaarisuus:

Antti: Millai sää kuvailisit tätä teiä omaa porukkaa?

Väiski: Rehti reippait jätkii. Kaikki ollaa rehtii. Jos ollaa velkaa, maksetaa sillo ku luvataa. Kaikki o ookoo. Me ollaa reilui sälle, vaik me ollaa tämmösiä hamppareit mut me ollaa silti reilui jätkii. Se mitä lainataa, maksetaa sit ku on sovittu. Nih. Ja jos meit o täsä viis jätkää ja yhdel o rahaa ostaa pottu, ni se kiertää se pottu kaikkie ympäri, se o niinku yhteine pottu. Ei siin mitää eroo oo. Me ollaa yhteisii.(YH4)

Muut miesporukat kokoontuvat myös Aukiolle edellisten tapaan. Monet jotka kokoontuvat Aukiolle kesäisin ovat alkuperäisiä tai pitkään kaupungissa asuneita miehiä. Kun päivisin alkaa olla aikaa, monet lähtevät käymään kaupungilla. Kun haluaa pysähtyä hetkeksi katselemaan ihmisvirtaa ja juomaan kahvia, on Aukio kesäisin paras paikka. Jos kyseessä on eläkeikäinen kaupunkilainen, on epätodennäköistä, että hän ei törmäisi keneenkään tuttuun siellä. Näin muodostuu tuttujen ryhmiä, joista toiset vakiintuvat omiksi kaveriporukoiksi. Juttelin useamman tällaisen ryhmän kanssa ja haastattelin kahta miestä Aukiolla käymiseen liittyen.

Lännenmies on eräs haastattelemistani miehistä jonka kanssa istuskelin muutenkin Aukiolla (YH3). Hän oli sonnustautunut cowboy-tyylisesti. Hän on paljasjalkainen kaupunkilainen ja on tehnyt työuransa eräässä kaupungin metalliverstaassa. Lännenmies kertoo tulevansa Aukiolle kesäisin aamukahville, jonka jälkeen hän käy palvelutalossa ”*syämäs, tieksää ei mu kannat, ku mää asu yksi ni tuol laittaa mitää, ni mää osta jotai vähä illaks*”. Aukiolla käyminen kuuluu päivittäisiin rutiineihin, ja ”*kyl mää sillai liiku täsä keskikaupungil et tua kenkät kuluu*”. Aukiolle hän saapui usein polkupyörällä. Hän istui usein eri porukoissa ja toisinaan yksinkin. Tuttuja hänellä on Aukiolla runsaasti.

Veikkausmies on myös yksi haastattelemistani miehistä (YH2). Eläkkeelle hänkin on jäänyt metallihommista. Aukiolla käymistä ja ryhmäänsä hän kuvaa seuraavasti:

Antti: Kui useesti sää käyt täs kaffell tai täs Aukiol?

Veikkausmies: Noo voi sanno et tälläi kesäaikana mää käy päivittäi täsä kaffel.

Antti: Onko jottai kelloaikaa?

Veikkausmies: No yleensä mää lähde kottoo tosa yhdeksän aikaa, et mää ole tääl joskus kymmene – puol yhdetoist aikaa. Riippue et tulenko mää kävelle vai pyöräl.

Antti: Entäs toi talvisi tai jos sataa ni käyksää tos...?

Veikkausmies: No kyl mää ole sillonki käyny ku meil o tos kioskil semmone viidehenge porukka ku tehdää veikkauksii. Se vetää vähä niinku joka päivä sit tänneppäi. Voi tietysti sit ol semmossii päivii ku mää en tul, nii sillo mu kaverit pistää laput sivvuu. Kunnei mul näy et ne o sit odottamas tääl jos tulee jotai menoja ni.(YH2)

Veikkausmiehen nykyistä kaveriryhmää yhdistää yhteinen harrastus, veikkauspelit. Hänen käymisensä Aukiolla on hyvin samankaltaista kun muidenkin eläkeläismiesten, mutta yhdistävänä tekijänä on veikkaus. Eläkkeelle jääminen on iso elämänmuutos ja työstä pois jäänti jättää tyhjiön myös ihmisten sosiaaliseen elämään. Porukoihin kokoontuminen täyttää tätä sosiaalista tyhjiötä, sekä kuluttaa osan päivästä. Säännöllisestä porukoinnista tulee myös rutiini, joka luo säännöllisyyttä arkeen. Aukion miehistä moni on jäänyt sairauseläkkeelle tai eläkeputkeen koska suurin osa on perinteisistä työväenluokkaisista ammasteista. He ovat ainakin päällisin puolin vielä hyväkuntoisia ja aktiivisia. Aukiolla on myös useita jotka eivät välttämättä ole vielä pitkään kaupungissa asuneet, vaan ovat muuttaneet lähikunnista. Heitäkin kokoontuu Aukiolle tapaamaan muita ikäisiään, vaikka tuttuja ei vielä paljon olisikaan. Heille Aukiolla käyminen paikkaa, paitsi työelämän, myös muuttuneen elinympäristön aukkoja sosiaaliseen elämään.

5.3 Kokoontumisen tilalliset käytännöt

Aukiolle kokoontuu aamupäivisin monia eläkeläismiehiä ja heidän muodostamia ryhmiään. Miehet ovat alkaneet kokoontua Aukiolla koska siellä on runsaasti muitakin työstä vapaita vanhempia miehiä. Siellä on paljon tuttuja. Kun työt ovat ohi, miehillä on päivisin ylimääräistä aikaa, jota he tulevat viettämään Aukiolle. Useilla on sinä aikana vaimo kotona valmistamassa ruokaa kun mies menee tapaamaan tuttavuuksia Aukiolle. Ryhmissä ei naisia ole. Miehille on muodostunut tilallinen käytäntö

Aukiolle kokoontumisesta. Sinne kokoonnutaan aina jos ei jotain yllättävää tapahdu. Useimmille miehille onkin muodostunut vakioporukka johon keräännyttyään seurustelemaan. Kun aamun rutiinit on hoidettu, he lähtevät hoitamaan sosiaaliset rutiinit ja käymään kaupungilla, ihmisten keskuudessa. Miehille on tärkeää lähteä viettämään aikaa ihmisten kanssa useastakin syystä.

Kun töitä ei ole enää rytmittämässä päivää, on tärkeää täyttää sitä vaihtoehtoisilla tavoilla. Aamupäivisin eläkeläismiehiä on Aukiolla runsaasti, joten sinne on helppo tuntea kuuluvansa. Suurimmalla osalla on siellä vakioporukka joka on kokoontunut siellä jo vuosia. Niilläkin miehillä joilla ei siellä ole vakioporukkaa, on luultavasti vuosien varrella tehtyjä tuttavuuksia. Aamupäivä kun on vietetty kaupungilla kavereiden kanssa höpötellessä, on päivä muiden rutiinien jälkeen jo pitkällä. Koska miehet ovat Aukiolla vuosia kokoontuneet, on sieltä vaikea olla enää pois. Miehiä myös odotetaan ryhmässä. Kullakin ryhmällä on myös oma vakiopaikkansa Aukiolla. Rutinoituneita tapoja toistetaan lähes pakon tavoin kuitenkin niitä suuremmin pohtimatta. Aukion on aamupäivisin eläkemiesten paikka, jokaisella ryhmällä on oma paikkansa ja miehillä on ryhmässään myös paikkansa.

Eläkeläismiesten kokoontuminen aamupäivisin kaupunkien aukioille on hyvin yleinen tilallinen käytäntö. Se on lähes kulttuurisesti määritelty heidän tehtäväkseen. Eläkeläismiehet ovat ottaneet tilan haltuun aamupäiviksi ja he tilallisilla käytännöillään myös tuottavat Aukiosta eläkeläismiesten tilaa. He ovat ottaneet Aukion haltuun, koska se on heille sopiva kokoontumispaikka. Tarkemmin Aukioon tutustumalla kuitenkin havaitaan, että siellä omia ryhmittymiä joilla on omat tilalliset käytäntönsä. Omalle paikalle kokoontuminen on myös osa ryhmän tilallisia käytäntöjä. Kokoontumispaikka Aukiolla määrittää siellä olemista. Seisokeliijoilla on tapana olla kuluttamatta rahaa kokoontuessaan. Grillille kokoontuvat entiset työläiseläkeläiset kuluttavat rahaa grillin tarjoiluihin, oikeuttaen näin paikkansa niiden pöydissä. Naukkailijat taas useimmiten nauttivat omia eväitään Aukion julkisilla penkeillä. Aukion monia käytäntöjä neuvotellaan vuorovaikutuksessa muiden ryhmien, muiden kaupunkilaisten ja muun yhteiskunnan kanssa.

6 KÄSITETTY AUKIO JA SEN JÄRJESTYS

6.1 Tilan representaatiot

Tilan representaatioilla tarkoitetaan niitä ajatusmalleja joilla tilaa tarkoitetaan käsitettävän. Lefebvren mukaan tähän kategoriaan kuuluu kartat, kaaviot ja lait, eli kaikenlaiset tilan käsitteellistykset, joilla on tavoitteena vaikuttaa ihmisten toimintaan. Tähän kategoriaan olen koonnut myös niitä käsityksiä, joiden katsotaan olevan yleisesti hyväksytyjä tilan käyttäjiä. Toisaalta juuri ne hetket jolloin yleisesti hyväksytyjen normien rajapintoja kosketaan, normit tulevat havaituiksi. Tilankäytön konflikti on esimerkiksi sellainen hetki jolloin yleisesti hyväksytyä tilankäyttöä koetellaan. Tämä koettelu sekä kyseenalaistaa, mutta myös uusintaa vallitsevat käsitykset tilasta. Tilan representaatiot ovat myös kulttuurisia representaatioita. Tällaisia ovat esimerkiksi se, että julkista alkoholinkäyttöä paheksutaan yleisesti, tai että kaupallisen toimijan oikeutta tilaan kunnioitetaan. Tilan representaatiot voivat olla globaaleja, kuten markkinatalouden toiminta tai paikallisia, kuten kaupungin asemakaava. Tilan representaatioiden olen katsonut olevan myös katutasolla ryhmän jäsenten toimintaa ohjaavia erontekoja. Ryhmän jäsenet määrittelevät oman porukkinsa ja oikeanlaisen käytöksen suhteessa muihin (vrt. Goffman 1963, 8). Vallitsevien tilan representaatioiden mukaiset tilalliset käytännöt uusintavat yhteiskunnallisia rakenteita. Ihmisten toimimista tilan representaatioiden mukaisesti valvoo viime kädessä yhteiskunnan ideologinen pakkokoneisto eli virkavalta. Aukiolla tämä näkyi erityisesti Naukkailijoiden toiminnan valvomisena.

Tarkastelen tilan representaatioita Aukion kontrollin, sekä erilaisten symbolisten ja tilallisten erontekojen kautta. Silloin kun kontrollin tarvetta ilmenee tai tehdään erontekoja, on taustalla jotain yhteiskunnallisia rakenteita jotka määrittelevät kyseisiä käytäntöjä. Tilan kontrollitoimien ja erontekojen taustalla on tilan representaatioita, jotka määrittelevät näitä käsityksiä. Siihen miten tila käsitetään vaikuttaa se miten tilaa representoidaan. Jos meille opetetaan ja esitetään käsitystä, että julkisella paikalla ei saa juoda, niin myös käsitämme julkisen tilan paikkana missä ei saa juoda. Tilan representaatiot ohjaavat tilallisia käytäntöjämme.

6.2 Julkisen tilan juopottelu

Julkisen tilan juopottelu on olennainen Aukion tilan käyttöön liittyvien normien koettelija ja määrittelijä. Se, kuinka paljon juopottelua tai häiriöitä yleensä kaduilla siedetään, on kulttuurisesti neuvotellun normin seurausta. Julkisen tilan juopottelun paheksunta tai hyväksyntä on ajallisesti vaihtelevaa. Vallitsevaa lainsäädäntöä oleellisempaan pidän yleistä ihmisten asennoitumista julkisen tilan juopottelijoita kohtaan. Klaus Mäkelän (1999, 63–67) mukaan kyse on siitä, kuinka paljon yhteiskunta milloinkin juoppoutta tuottaa eli miten se määrittelee alkoholinkäytön yhteiskunnalliseksi ongelmaksi. Alkoholinkäytöllä on sosiaalisia seurauksia, mutta yhteiskunta määrittelee kuinka haitallisia alkoholinkäytön seuraukset ovat. Havainnointijakson aikana juopottelua siedettiin jossain määrin, mutta virkavalta myös tarkkaili aktiivisesti Aukiota. Naukkailijat piirtävät valtasuhteen myös itseensä. He ovat tietoisia että heidän toimintaansa paheksutaan, mutta kokevat omaavansa moraalisen oikeuden katutilan käyttöön. Tätä marginalisoitua asemaa he tuottavat puheessaan kertomalla vastarinta- tai selviytymistarinoita. Virkavalta voi puuttua juopotteluun, mutta useimmiten jo poliisiauton näkeminen saa porukan lähtemään, erityisesti silloin kun korkki on auki. Tilankäytön normeista neuvottelemisen ja se miten juoppoporukka käytännöissään toimii, tuottaa kyseistä sosiaalista tilaa. Tilallisilla käytännöillä uusinnetaan tilan representaatioita eli niitä sääntöjä, miten tilassa saa ja voi toimia.

Haluan vielä painottaa, että vaikka kutsun heitä Naukkailijoiksi, he eivät aina olleet juovuksissa. Kaikki heidän tuttavapiiriinsä kuuluvista eivät välttämättä juo lainkaan. Runsas alkoholinkäyttö tai vaikea menneisyys on pikemminkin heitä yhdistävä tekijä. Myös Naukkailijat tapaavat ystäviään Aukiolla ja silloin kun he juovat, he myös juovat Aukiolla. Tyypillistä on, että kun he juovat, he juovat pidempiä putkia. Silloin kun he juovat, keskeinen julkinen paikka tarjoaa hyvän paikan tuttavien näkemiseen ja pieneen rahan tekemiseen. Vietin aikaani Naukkailijoiden seurassa ja keskustelimme usein heidän tilankäyttönsä ja poliisikontrollin ristiriidoista. Seuraavaksi ote päiväkirjasta jolloin ensikertaa lähestyin heitä:

Torstai 12.5.2011

9:30 Aloitin päivän menemällä suoraan Naukkailijoiden luo joita istui Grillin pöydässä. Yksi heistä käveli jo lähestyessäni pois, toiseen pöytään. Jäin juttelemaan kahden muun miehen kanssa, toisella heistä oli moottoripyörähenkinen Harley Davidson nahkatakki ja toisella farkkutakki. Esittelin itseni ja asiani.

Farkkutakkimies sanoi, että minun kannattaisi haastatella poliisia, koska he kertoisivat heistä juttuja. Hän kertoi että *"skoudet kyttää meitä jatkuvasti. Joku päivä just ku me oltii Teukan kanssa tos penkei, l ni ne käski meitä lähtee helvettiä ku meistä oli nii paljo valitettu. Sano et tulee muute putkareissu."* Hän kertoi että he olivat sitten lähteneet pois, vaikka olivat olleet täysin selvinpään: *"ei me sit muutakaa voitu ku lähtee"*. Harley Davidson-mies sanoi terävästi: *"Älä mua tohe sotke, musta ei oo kyse"*. Molemmat miehet väistivät minua hetken kuluttua Lännenmiehen pöytään. Siellä he keskustelivat Osama bin Ladenin oletetusta murhasta ja Lähi-idän sotahistoriasta. Ennen kymmentä he lähtivät pois, mutta palasivat kymmenen jälkeen. He istuivat sitten 3–5 hengen voimin julkisilla penkeillä. Noin puolen tunnin kuluttua he pistivät ensimmäisen kolmenvartin viinapullon siististi roskeen. Sen jälkeen 2 miestä lähti pois. He palasivat hetken kuluttua, ja pullo alkoi uusiksi kiertyä. Siihen saapui myös hieman alle 30-vuotias mies jolla oli naama ruvella. Hän joi olutta.

11:30 He lähtivät pois ja paikalle jäi joitain tyhjiä tölkkejä.

Naukkailijat kertoivat usein heidän kokemastaan epäoikeudenmukaisesti kohtelusta. Harley Davidson-miestä en nähnyt kenttäjakson aikana kertaakaan humalassa, vaikka hän selvästi kuului samaan tuttavapiiriin. Ensikertaa lähestyessäni tunkeileva seurani sai nopeasti vaihtamaan pöytää. Luottamuksen ansaitseminen ei aina ole helppoa, mutta kun sitkeästi lähestyin heitä, eivät he enää epäilleet tarkoituseriäni. Lopuksi he kertoivat avoimesti kokemuksistaan ja koin usein oloni tervetulleeksi seuraan. Kaken ja Väiskin luottamus osoittautui avaintekijäksi tiedonkeruussa:

Tiistai 31.5.2011

9:30 Kake ja Väiski istuivat julkisilla penkeillä, kuten myös Tontsa, hieman yli 30-vuotias runsaasti tatuoitu kaveri. Eräs vanhempi mies erehtyi antamaan kerjäävälle romanille rahaa. Tontsa huuteli miehelle että ei antaisi. Tilanne oli mielenkiintoinen koska kaksi marginaalista tilankäyttäjää kävi kamppailua toisen oikeudesta käyttää tilaa. Mies kuitenkin antoi romanille rahaa. Tontsa käski miehen jäädä katsomaan ostaisiko tämä kahvia, kuten oli ilmeisesti väittänyt. Mies ei tajunnut joutuneensa järjestäytyneen kerjäämisen uhriksi. Romaninainen viittoi käsimerkkejä Tontsalle. Tontsa huitoi ja huusi takasin. Menin heidän luokseen penkeille istumaan 12 aikaan kun muut miehet olivat kutakuinkin hävinneet. Tontsa kysyi minulta röökiä, ja kun sanoin ettei minulla ole, hän sanoi: *"vittuuks sää sit tuut tähe seisoo!"* Änkytin jotain takaisin ja Kake ja Väiski sanoivat: *"Älä Tontsa viitti."* Tontsa sanoi, että *"Kai sitä silti saa vähä kiusata."* Leikkimielinen piikittely kuuluu asiaan ja Tontsa oli siinä varsin hauska. Istuin alas, kättilin ja esittelin Tontsalle itseni. Heitimme läppää tilanteesta. Tontsa tarjosi minulle viina jota hän piti piilossa housuntaskussaan. Kieltäydyin. Tontsa kääntyi Aukiolle päin puunjuurelle virtsaamaan. Kake sanoi, että Tontsa ei paljon välitä. Tontsa sanoi: *"Mitä se Kake siin kitisee."* Kaikki

heittivät läppää iloisesti. Tontsa lähti hakemaan limuautomaatista limsaa. Väiski sanoi, että Tontsa alkaa olla jo aika vauhdikkaassa kunnossa. Väiski ei pitänyt sitä hyvänä asiana. Kake sanoi Tontsan lähdettyä, että tämä on mukava kaveri, mutta osaa olla äkkipikainen. Lähdinkin pian sitten pois ja sanoin, että nähdään taas.

Naukkailijoiden tilan käytöt poikkeavat tavanomaisista tilan käytöistä. Kaupungin keskeistä katutilaa ei representoida alkoholikäytön tilana. Pistin merkille, että Naukkailijat pitävät pääasiassa viinapulloaan piilossa hihassa, taskussa tai povarissa. Heillä oli useimmiten puolen litran muovinen Suomi-viinapullo, joka on muotoiltu kuperaksi, hyvin taskuun tai hihaan sopivaksi, eikä se hajoa kovastakaan iskusta. Hintaa pullolla on tasan 10 €, joten ei tarvitse pelata kolikoilla. Tämä on Alkolta erinomaista tuotesuunnittelua palvelemaan harjaantunutta katujuopottelua. Olutta ryhmässä ei juuri juoda. Useimmiten he käyttäytyvät asiallisesti Aukion normien mukaisesti. He juovat huomaamattomasti pitäen pulloa piilossa ja pistäen tyhjät pullo roskiin. Aina välillä humalatilat nousee, alkaa resonoiva äänenvoimakkuus kasvaa ja meno muuttua elävämmäksi. Toisinaan paikalle saattaa kertyä useampiakin miehiä juopottelemaan.

Naukkailijat kerääntyvät juodessaan julkisille penkeille. Se on heidän vakiopaikkansa jossa he tapaavat tuttujaan. Heidän seassa saattaa välillä istua myös joitain ulkopuolisia, koska penkithän ovat julkisia. Penkeiltä on hyvä näkyvyys Aukiolle, jonka ohikulkevia ihmisiä voi katsella ja samalla heittää huulta. Oikeuden vakiopaikalle kokoontumiseensa he kokevat syrjiväksi:

Antti: Tuleeko usei häiriöt ku te istutte täsä näi?

Väiski: No oikeestaa poliisie mukaa me ollaa häiriintyneit kaikki. Vaikkei me ol mitää tehty, ni meist sanotaa et me häiritää ihmisii.

Antti: Millai se sit tapahtuu, ku mä oon huomannu, et te ette pidä pullo näkyvil, ni millai poliisit sit puut tuu siihe?

Väiski: Kasketää lähtee poies. Joo. Vaikkei me ol mitää tehty. Poliiseilt tulee tämmöne vastaus: *”Te ootte juopon näkösii ihmisii, lähtekää helvettii täält ihmiste ilmoilt.”*

Väiski: Ja jos me haluttais tehd asia ihmisoikeutee, koska me ei ol mitään tehty semmosta asiaa mitä Suomen laki ja Kaupungin laki kieltäis. Me ei ol semmosii tehty... Monta kertaa täsä. Pelkästää istuttu ja juteltu vanhoi juttui, ni silti tulee meil sanomaa: *”Lähtekää menemää siit, tää ei oo mikää kokoontumispaikka.”* Ni sit ku täsä istuu 78 vanhaa mummuu ja tuffaa, ni niil ei puhut mittää. Ne pitää tääl kokouksii... Juoruseura... Mutku me ollaa vaa täs ja jutellaa hauskoj ja istuttaa ja... *ULOS!* Näin tekee

Kaupungin poliisi. Täysin paskoi. Menis kattoo ton noi ku tuol vetää rattijuopot, raiskaajat, murtovarkaat, kaikki liikkuu tääl vapaal jalal. Jos me otetaa yhde olutpullo, ni tääl o 70 kytää tosa... *"Jollette lähe menemää, ni putkaa"*,tai *"hommatkaa puukot ja menkää ton jokirantaa ja tappakaa ittenne"*. Näin tulee Kaupungin poliisilt määräys.(YH4)

Naukkailijoiden kokemus on, että heitä vainotaan usein aiheetta. Useimmiten pulloja ei ole näkyvillä, joten se mihin voidaan puuttua, on käyttäytyminen ja ulkoasu. Kertoman mukaan poliisi määrittelee heille tilaa, jota heidän tulisi käsittää niin, että he eivät sinne kuulu. Poliisin esittämä tilan representaatio ei pidä sisällään Naukkailijoiden toimintoja. Tämän he kokevat ymmärrettävästi epäoikeudenmukaiseksi. Valtion pakkokoneisto esittää näkemystä julkisesta tilasta, joka ei ole julkinen tietyille käyttäjille heidän ulkoasunsa perusteella. Kyse on pitkälti myös siitä, että he kokevat, ja luultavasti ovatkin, joutuneet tutuiksi tulleiden poliisien silmätikuiksi. Tuskin Väiskikään sitä kieltää, ettei puuttumiseen joskus olisi ollut aihetta.

Antti: Entä jos poliisit tulee tähä, ni tuleeko niil annettuu kommenttii?

Väiski: Toisinaan. Toisinaan lähdetää kiltisti ja toisinaan annetaan aika pyyhkeet. Sen vert ettei joudu putkaa. Raja.

Antti: Viekö ne sit helposti putkaa?

Väiski: Kyllä viä. Nii. Noh, ei mu tarvi ottaa ko täs ryyppy viinaa ja ne menee tost noi, ni välittömästi kaappii. Olemmää sit ottanu eka ryyppy tai sillai. Nii, kaappii lähdet.

Antti: Onko ikin viäny sillai et olisit melkei selvin päin ollut?

Väiski: Teukka ollaa viety. Selvänä. Mun vietii viimeks, mut mää oli kyl kannis ku käki. Mää nukui tos viinakaupa edes. (YH4)

Yleinen tilan representaatio on, että sammumisesta viinakaupan eteen saa sanktioksi putkareissun. Julkinen alkoholinkäyttö on hyvin yleisesti paheksuttu kulttuurinen representaatio ja se myös määrittelee tilallisia käytäntöjä. Poikkeuksia tähän tilan representaatioon on kuitenkin monia, kuten esimerkiksi tietyt juhlapäivät ja ravintolaterassit. Naukkailijat tietävät julkisen juomisen olevan normien vastaista, ja että siitä voi seurata sanktio. Silti he juovat julkisella paikalla, mutta eivät erityisen julkisesti. He kertoivat usein tarinoita miten olivat näpäyttäneet kommentteillaan poliisia tai miten väärin heitä oli kohdeltu ja loukattu.

Antti: Mitä sää meinaat täst Aukiost niinku yleensä, onks tää muuttunut?

Väiski: O. Näitte (poliisien) mielest. Tää o heiä maailmanapa. Tosa menee rattijuoppoi Suokatu myöde, raiskarit kävelee tos, murtovarkaat, rikolliset. Me ollaa veromaksajii. Me otetaa yhden ryypyn kaljapullost, ton Karjalankatu kolmeen et heilahti. Jotai muut tekemist tarvis ol noil meiä kaupungi poliiseil. Ne ny ihan saatana meit kyttää täsä jos mä ota yhde ryypy kaljaa tai jotai... putkaa tai sit lähtekää vittuu siit. Niinku me oltais jotai elukoit heiä mielest. Siis B-luokan kansalaisii. Ja kaikki me ollaa veronmaksajii. Joka saatanan palkasta maksetaan veroja. Niih. (YH4)

Toiset ihmiset saattavat pelätä poikkeavaa äänenkäyttöä ja toimintaa, joka on osa kontrollitoimien oikeutusta. Naukkailijoiden Aukion tilankäyttö on usein ristiriidassa vallitsevien representaatioiden kanssa. Tämän vuoksi he rakentavat puheissaan tarinaa, joka oikeuttaa moraalisesti heidän tilankäyttönsä, tai sitten he kertovat vastarintatarinoita taisteluistaan tilankäytön oikeuksista. Heidän kertomuksissaan poliisi tulee häätämään Aukiolta tai mahdollisesti vie putkaan jos siellä juodaan. Vastakkainasettelu heidän ja poliisien välillä määrittelee myös ryhmän identiteettiä suhteessa tilaan. Vastarintatarinoista ja poliisien haukkumisesta tulee yhteistä historiaa. Kun haukutaan poliisia ja muistellaan yhteenottoja, määritellään myös omaa ryhmää.

Tiistai 24.5.2011

11:30 Palasin Aukiolle. Ostin kahvin Grilliltä ja menin istumaan pöytään missä istui Kake, Väiski ja mies jota kutsun nyt Seiloriksi. Hän on ollut usein Naukkailijoiden ryhmässä, mutta pöhnässä häntä en ole nähnyt. Tarkastelin ilmapiiriä ja Kake ja Väiski vaikuttivat krapulaisilta vaikka olin aamusti antanut 3 euroa ”kanisteriin”. Kännissä he eivät olleet. Keskustelu oli vaisua, kunnes poliisiauto ajoi ohi. Väiski alkoi puhumaan: *kato siin menee loskasaappaat. Menis ton maantielle partoimaa eikä tääl ihmisii väijyis. Joskus ne tuli tonne kauppahallin Kauppakadun puolelle ja ne tuli valittaa siitä ku oltiin siä. Ne sano et järjestyssäänöis kielletää tollane huutaminen. Kake sano, et se huutaa just sillai ku se halua. Viime kesän ne hääsi meiät tost penkeilt pois ja käski men Linnapuistoo ryypää. No hetke päästä ne tuli sinne, mut onneks ne ei nähny meit, ku oltiin siin muuntaja takana. Joku kerta ne tuli meiä luo, ku satuttii seisoo tosa (Aukion) penkkie vieres. Kui ny oltiinki siihe pysähdytty. Käski meiä lähtee helvettii. Mää kysyi et miksi helvetis meiä mihinkää pitäis lähtee ku ei ol mitää juotukkaa. Se kyttä sano, et ku me oltii juopon näkösi. Se oli mun mielest aika rumasti sanottu. Oltii kaikki siin viä iha selvi päi.*

Elämän kolhimina ja tilallisesti syrjittyinä, ryhmä kiintyy entisestään ja saa pitämään yhtä vastoinikäymisten edessä. Havainnointijakson aikana tarkkailin myös poliisien toimintaa Aukiolla.

Aamupäivisin poliisiauto oli hyvin usein parkissa Aukiolla. Poliisi ajaa autonsa parkkiin Aukion kupeeseen välillä useammaksi kymmeneksi minuutiksi poistumatta autosta. Lisäksi poliisiauto ajaa noin kerran tunnissa Aukion halki. Poliisin toiminta on jossain määrin ristiriitaista. Esimerkiksi 6.5. kello 14:30 selvästi alaikäinen teinipoika käveli aivan poliisiauton edestä kaljapaketin kanssa poliisin puuttumatta asiaan. Poliisit eivät juuri nouse autostaan, ja lisäksi pakettiauto päivystää aamupäivisin hyvin aktiivisesti Aukiota. Useimmiten poliisi ajaa autonsa parkkiin niin, että muodostuu näköyhteys autosta julkisille penkeille, jolloin Naukkailijat lähtevät pois. Näköyhteys poliisien ja Naukkailijoiden välillä on yksisuuntainen, sillä päivällä tummennettujen lasien läpi ei autossa istuvia voi nähdä, mutta ulos näkee. Kun poliisi ajaa autonsa parkkiin, Naukkailijat tietävät että heitä ollaan tultu tarkkailemaan, vaikka he eivät katsojiaan silmiin näe. Tämä tarkkailemiseksi tulemisen tunne ja konfliktin uhka saa useimmiten porukan lähtemään pois. Jos taas Aukiolla on paljon ihmisiä, eivätkä he ole humalassa, he saattavat jäädä paikalleen.

Naukkailijat ovat piirtäneet valtasuhteen, tilan representaation, itseensä. He uusintavat tätä rakennetta lähtemällä pois merkistä, poliisiauton havaitessa. Oikeutta tilaan ei neuvotella joka kerta uusiksi. Selvää on, että virkavallan on valvottava keskeisen kaupunkitilan toimintaa. Useimmiten ei suurempaa konfliktia synny, vaan pelkkä pelote saa Naukkailijat perääntymään. Naukkailijat siis käsittävät mitä poliisiauton havaitseminen Aukiolla merkitsee. Havainnointijakson aikana en nähnyt kuin kerran, että poliisin piti juopotteluun fyysisesti puuttua. Kun poliisi puuttuu julkisen kaupunkiaukion juopotteluun, tilan representaatiota tuotetaan käytännössä. Tarkkailin seuraavaa juomatilaisuuden kehkeytymistä kauempaa, koska osallistuminen olisi ollut arveluttavaa:

Perjantai 17.6.2011

14:00 Aukion ohi kulkiessani huomasin miehiä istuvan julkisilla penkeillä vahvassa humalassa. Heidä oli 4–5 tyyppiä. Vilkkuttelin heille ohi kulkiessani, mutta en saanut reaktiota, en myöskään välittänyt mennä nyt juttelemaan. Päätin mennä kauempaa seuraamaan koska heidät siitä häädetään. Ringissä juotiin viinaa ja meininki oli elävää. Eräs miehistä lähti jossain vaiheessa pois, hän ei luultavasti ollut pöhnässä. Välillä siitä muutenkin joku nousi lähteäkseen ja paikalla kävi uusia tyyppejä. Uusien tyyppien liittyessä seuraan käteltiin ja välillä jopa halailtiin. Ohi kulkevat ihmiset lähes poikkeuksetta katsoivat normaalia pidempään. Pullosta juotiin ja sitä kierrätettiin, kuitenkin pääasiassa pullo pysyi piilossa.

Kaksi miestä alkoi painia penkillä, jolloin nuorin miehistä lähti matkoihinsa. Sillä aikaa kun kaksi miestä

paini penkillä ja hieman nyrkkikin heilui, yksi miehistä penkoi kassiaan. Hän nojasi päällään puuhun ja tonki maassa olevaa muovikassiaan. Hän kellahti istumaan kaatuneen polkupyörän päälle. Painikumppanit kuitenkin pian jo kättelivät ja olivat toverillisia. Kolme miestä lähti kävelemään pois päin rankasti horjuen. Maahan kellahtanut mies jäi yksin siihen istumaan ja nuokkumaan. Melkein välittömästi paikalle saapui poliisiauto. Kolmen miehen ryhmä oli luultavasti nähnyt poliisin jo kulman takaa ja siksi lähtenyt. Poliisi poimi maahan kellahtaneen miehen mukaansa ja poimi myös tämän tavarat ja polkupyörän maasta. Vastarintaa mies ei tehnyt. Penkit olivat nyt tyhjillään

Poliisin tehtävä on pitää kadut käyttökelpoisina, joten rankasti humalaisen kerääminen turvaan itseltään ja muilta on yleisesti oikeutettua ja hyväksyttävää. Julkisen tilan juopottelun tekee paheksuttavaksi siitä käyty sosiaalinen neuvottelu, josta on sitten yleisesti hyväksyty normi. Naukkailijat ja poliisit uusintavat tätä sosiaalista normia toiminnassaan. Tutuksihan siinä tulee kun toinen arjessa uusintaa toisen tehtävää. Poliisi ja Naukkailijat ovat ikään kuin kollegoita, kummankin tehtävänä on käytännössä neuvotella julkisen tilan representaatioita. Naukkailijat representoivat tilaa omien intressiensä mukaan ja poliisi valvoo yleistä tilan representaatiota, jotka sitten tilallisissa käytännöissä saavat siinä hetkessä ilmenevän sosiaalisen muodon. Kummallakin on tehtävänsä elävän katukuvan tuottamisessa.

Antti: Onko siä mitää mukavii poliiseit?

Väiski: Onniit muutamii semmosii iha asiallisii, ettei niit saatana raivohullui. Tääl o raivohullui poliiseit. Ne viä tonne, sit ne hakkaa. niih... Tekee iha mitä vaa. Mut on tääl sit muutamii semmosii et morjestelee meil. (YH4)

6.3 Eläkeläismiesten suhtautuminen julkisen tilan kontrolliin

Muissa miesten ryhmissä katsottiin, että päivisin ei juuri häiriöitä Aukiolla ole, vaan valvontaa pitäisi painottaa iltoihin. Naukkailijoiden ryhmä on tuttu myös muille porukoille eivätkä he sitä koe uhkaavaksi. Telakkamiehistä esimerkiksi Arto kertoi, että alkoholinkäyttäjiä seuraillaan ihailien ja arvostellen. Poliisiauton saapuessa eräänä päivänä Aukiolle Arto totesi tuttavallisesti ”*Katos pojat tulivat*”, mikä kertoo selvästi millä puolella ollaan. Miesten porukat tietävät hyvin minkälaista on Aukion kontrolli aamupäivisin, koska he lähes päivittäin sitä seuraavat. Aukion kontrolli on myös

julkisen tilan viihdettä. Asiaa summaa seuraavassa Lännenmies:

Antti: Entä näkyyks täsä vartiot tai poliiseit usei?

Lännenmies: Kyl ne täsä kiertää ain kattomas et kuka putoo penkilt. Et viedäänkö se sairaalaa vai viedäänkö se putkaa. Täsä just muutama päivä takasi, ni tosa joku kaatu ja poliisit tuli siihe ja mää kysyi, et onko tuttu mies ja poliisit sano, et on kyllä...

Antti: Entä näist Aukio säännöist, valvotaanks täsä sun mielest tarpeeks?

Lännenmies: Kyl ne ajelee tosa noi poliisiautot sillai et tua... Jos tosa penkil o vähä jottai, ko täsä o semmosii kavereit ku tua hakee niinko tuolt (Alkosta) ja istuu tosa sit. Kato ku julkisel paikal ei saa juod viinaa, täytyy men sit tonne noi (terassille). Eikä sielläkää saa omia eväit maistel. Ne ottaa sit tuolt noi (Alkosta) ja istuu tosa penkil ja joku putoo sit ain siit penkilt. Tiekssä ku on ottanu tarpeeks. Ne ajelee täs kyl aika usei tälläi näi ristii rastii nua poliisiautot.

Antti: Puuttuuks ne siihe juomisee sit?

Lännenmies: No kyl ne. Ei ne oikeastaa paljo puutu siihe, et jos tosa on semmost porukkaa istuu tosa noi, ni poliisit ajaa tähä näi ja kattelee piene aikaa, ni tiäksää ne lähtee kävelee tonnoi satamaa päi tämä rymyporukka... (YH3)

Aamupäivisin poliisi tarkkailee lähinnä juuri kyseistä Naukkailijoiden porukkaa. Pelkkä poliisin paikalle saapuminen riittää karkottamaan juomaporukan. Kun julkisella paikalla ei saa juoda, eikä terassillekaan voi omia eväitä viedä, jäljelle jää tilan representaatioiden rikkominen ja julkisilla penkeillä juominen. Terassilla omien eväiden käyttäminen on vaikeampaa. Joskus Naukkailijat saattavat kuitenkin istua grillin pöydissä ja kaataa salaa terästystä pahvimukiin. Tämä on kuitenkin valvottua aluetta:

Torstai 9.6.2011

Pian Grillin naispuolinen myyjä tuli sanomaan Kakelle: *"Taasko sää juot omasta pullosta. Sää tiät et mää en tykkää hyvällä."* Kake avasi takkinsa auki ja sanoi: *"Ei mul mitää oo."* Nainen sanoi että: *"Mää huomasi ku sää just pistit se tyhjä pullo roskii."* Kake sanoi: *"Mää oo iha nätisti."* Tilanne loppui siihen.

Grillillekään ei saa omia mausteita maistella. Tilanne raukesi kuitenkin pieneen sananvaihtoon ja Kake myönsi asemansa. Hänen ei kuitenkaan tarvinnut mihinkään lähteä, vaan saattoi jäädä jatkamaan seurustelua. Tilanne kuitattiin tuttavallisella näpäytyksellä. Kun kysyin Seisoskelijoilta poliisien valvonnasta, heillä tuntui olevan jo kollektiivisesti rakennettu käsitys asiasta:

Antti: Koetteks te, et poliisi valvoo tätä Aukioo tarpeeks vai onks täs paljo jotai härdellii?

Paavo: Hän kommentoi. Heheh.

Kaarlo: Nooh. Emmää tiä. Kyl täsä o auto pysäyksis ja kattelee et... Mää ny en tiä oikee iha varmaa sanoo kattooks se meit muute vaa... (Mutta) Viinaottajaa, että jos ne täs istuu, ni ne ajaa niit pois.

Kaarlo: Täs o viis holistii tai semmossii ku ottaa viinaa paljo, ni niit ne vaa niinku kyttää. Eikä ne mittää muut ku ne ajaa pois. Vaikkei ne mitää muut ku ne istuu, mut yks niist puhuu lujempaa.

Antti: Onkse sun mielest vääri et niit häädetää siit pois?

Kaarlo: O! Kyl niil oikeus tos istuu siinä ku muillaki.

Paavo: Nii sillo ku o asiallisesti.

Antti: Mitä sää ajattelet et on niit tekijöitä minkä takia ne siit häädetään?

Kaarlo: Mää en ossaa varmaa sanoo, mut se tuntuu vähä välist silt, et ne on vaa ottanu silmätikuks ne.

Paavo: Niinku liikkeistäki häädetää ja niin päin pois. Niinku mää oo aina sanonu, et ne on iha vaa silmätikkui. Mul on mielipiteeni tähe tilanteeseen, olis kaikke paras ko jättäis poliisiauto vaikka toho parkkii ja pari miest kävelemää tähe näin, ni paljo paremmal hyödyll olis tälläi. Se rauhottais jo pelkkä olemine tos noi, ku kävelis porukan mukana jopa joskus jos jäis juttelemaanki.

Antti: Semmonen vanhan ajan passipoliisi vai?

Paavo: Kyllä, Kyllä. (RH1)

Suurin osa miehistä oli sitä mieltä, että Naukkailijoilla on oikeus tilaan siinä kuin muillakin, kunhan käyttäytyvät normien mukaisesti. Jos poliisi tarkkailee anonyymisti auton tummennettujen lasien takaa, ei voida tietää mitä he tarkkailevat: Naukkailijoita vai Seisoskelijoita. Passipoliisi oli hyvin yleisesti miesporukoiden toiveissa:

Antti: Onko jotai kehitysehdotuksii?

Kauppias: Se on kehitysehdotus, että poliisin pari ukkelii kävelee tos, eikä tuu kattelee naiste perseit tohe noi pysäköimäl valkosta farmarii, tai tohe mee autoo kattelee puoleks tuntii. Ei semmone mitää, vaan että ne kävelis tällä alueella. Vanhaan aikaan oli tossa... (YH1)

Poliisin innokkuus valvoa Aukiota ihmetytti miesporukoita. Osa miehistä piti epärealistina että poliisi voi kasvottomasti tulla valvomaan ihmisiä. Silloin myös muut ihmiset joutuvat kasvottoman valvonnan alaisiksi. Tämä varmasti tuntuu epämiellyttävältä myös muista ihmisistä, niistäkin kenellä ei ole mitään peiteltävää. Veikkausmies ihmettelee myös poliisin innokkuutta Aukion valvontaan:

Antti: Mitä mielt sää oot täst et valvooko poliisi tarpeeks tätä Aukioo?

Veikkausmies: Voin sanoo et valvoo vähä liikaaki. Ainaki päivisi. Autoo ajjaa nii usei täst ohi. Yhtee aikaa oli kesäsi tos vaatekaupa vieres auto jatkuvasti paikal.

Antti: Koeks sää, et täs o ikin mitää häiriöt täs Aukiol?

Veikkausmies: No ei minul ol ollu ikän mittää. Kyl täs paljo noit porukoit ain räyhää, mut emmää niist välit mittää. Ja joku joskus käy, et semmonenki niinku Hietasalon Harri oli, joka huutaa ja räyhää. Mutku ei niil puhu mittää ku kävelee ohi vaa ja antaa niitte huutaa, ni ei niist ol mittää harmii. Ku ei al niil mittää sanomaa takas ku mennee ohi vaa, eikä välittel semmosest, et mitä ne huutelee. (YH2)

Poliisin valvonnan siis katsottiin olevan ahkeraa. Eläkeläismiesten käsitys tilan normeista oli selvästi sallivampi kuin virkavallan. Poliisin esittämä tilan representaatio on ankarampi ja tukahduttavampi kuin eläkeläismiesten käsitys tilasta. Kaljaveikot katsottiin kuuluvan katukuvaan. Vaikka poliisien toimintaa ei aina hyväksytty, piirsi muut Aukion miehet selvän rajan oman ryhmän ja Naukkailijoiden välille. Seisoskelijat lisäävät vielä:

Kaarlo: Se mun piti sanoo, et nää niinku poliiseist. Ni se on semmone juttu, et sitä ei voi tietää kui monta ihmishenkee, kui monta kättä, kui monta jalkaa, mitä vaa ne o pelastanu sil ku ne o vieny juopuneet talvella, korjannu täält pitki mistä on löytäny. Ne o nii paljo pelastanu ihmishenkii sillä, ku ne on juopuneet korjannu. Ku tuos kunnos ku noiki tos oli... sitä mä en tiä mistä ne kaljaa oli saanu... (Pari humalaista oli aiemmin keskeyttänyt haastattelun).

Paavo: Kaikkii meit on ja kaikkii meit tarvitaa. (RH1)

6.4 Oman paikan käsittäminen

Aukion representaatiot eivät liity pelkästään kontrollitoimiin. Aukion ihmiset tuottavat sosiaalista tilaa myös tilallisilla sekä symbolisilla järjestelyillä. Yhteiskunnalliset rakenteet määrittävät ihmisten toimintaa joita he käytännöissään ja rutiineissaan myös uusintavat. Yhteiskunnalliset rakenteet saavat myös tilallisia ilmauksia ihmisten arkipäiväisessä elämässä. Ryhmillä on vakiopaikkansa Aukiolla missä he kokoontuvat, johon kokoontumalla he uusintavat Aukion sosiaalista järjestystä:

Torstai 12.5.2011

13–14:00 Juttelin eräässä miesten ryhmässä, joista ainakin yksi oli ollut paperitehtaalla töissä, mutta taisivat olla eri paikoista. He kertoivat että täällä ryhmät sekoittuvat. Siinä keskustelimme kaikenlaisesta politiikan ja polttomoottoreiden välistä. Paperitehtaan mies sanoi: *"Me keräännytään tähä renttupuolel. Toi tuol on juppibaari. Kerran joku sano et tää on renttupuoli, vaiks kaikki meist on pitkän työuran tehneitä... Tuol on euron verran kalliimpaa. Mää kerra testasi. Tääl on munkki ja kahvi 3 euroo ja tuol on yli 4 euroo. Tän mää tuu et pääsee emäntää pakoo, mut jos mää oo emännä kans liikkeel ni pitää men tonne."*

Grillin puolta Aukiosta sanottiin renttupuoleksi tai rahvaanpuoleksi. Grillin asiakkaat ovat selvästi työväenluokkaisia, joista suurin osa entisiä raskaan teollisuuden työläisiä. Seisoskelijat, jotka kerääntyvät keskelle Aukiota, eivät selvästi identifioitu kumpaakaan puoleen. Julkisilla penkeillä kokoontuvat, kuten Naukkailijat määrittelevät itsensä selvästi työväenpuolelle, kuten Väiski sanoo: *"Juppibaarit ei sovi minulle. Siä o juppei ja mä ole työläine ni mää käy täsä."* Keskelle tai työväenpuolelle Aukiosta ovat ne osat, johon pääasiassa miesten ryhmät kokoontuvat. Juppibaariinkin kokoontuu joitain pienempiä ryhmittymiä, mutta ei samassa mittakaavassa kuin muualle. Juppibaarin ilme on selvästi prameampi kuin grillin puitteet. Juppibaariin ihmiset kerääntyvät pääasiassa vasta iltapäivisin ja se on enemmän nuorten suosima. Kake mielestä: *"Ei ne oo sen parempii. Ne vaa luulee nii ja haluu pröystäil."* Siinä, kummalle puolelle kokoontuu, on selvästi yhteiskunnallista asemaa määrittelevä merkitys. Kulutusvalinnoilla ihmiset tekevät eroja toisiinsa. Kerran istuessani Kaken ja noin 65-vuotiaan Ernon kanssa Grillin pöydässä, Ernoa lähestyi hänen tuttavansa, alle 30-vuotias nainen, sanoen: *"Ai sää oot tääl halpapuolel."* Johon Erno vastasi: *"Joo mää oon tääl rahvaan puolel."* Nuori nainen piti grillipuolta vähemmän arvokkaana puolena ja naiset suosivat muutenkin enemmän Juppibaaria, kuten Paperitehtaanmies aiemmin ilmoitti. Konepajan porukka kertoo myös paikkojen hintaeroista:

Antti: Entä onko mitää muit paikkoi ku tää tai Zorro?

Veikko: Ei oikee sillai. Kyl mä voin sen verran sanoo, et me oltiin enne tolla puolel (Juppibaari), mut siel nousi hinnat nii kovaksi. Meil o nii pieni eläke, tultii tälle puolel.

Klasu: Tulee mieleen Veikko kyllä, että kyllä täytyy mennä takasin, kun kattoo näitä tuoleja.

Pentti: Mää ole iha samaa mieltä, et täytys kyl siirtyy sil puolel, nii kaua täsä ku on viä selkä kunnos...

Klasu: Ja olkapäät. (RH2)

Konepajan miehet viittaavat grillin heikkoihin metalliputkista valmistettuihin tuoleihin, jotka aina silloin tällöin pettivät alta, aiheuttaen välillä henkilövahinkoja. Veikko oli juuri taannoin kaatunut tuolilla kun se oli pettänyt alta ja loukannut olkapäänsä niin, että se oli vaatinut sairaalahoitoa. Konepajan miehet ainakin toistaiseksi valitsevat grillin, koska he määrittelevät itsensä pienituloisiksi eläkeläisiksi. Kuten Hapa määrittelee: *”Se o varakkaampaa porukkaa se nuoriso, ku vanhat eläkeläiset, pääsee ton... Iskä heit ny rahaa et mää pääse Juppibaarii...”* Aukion eri puolet on määrittynyt paitsi taloudellisen tilanteen, myös iän perusteella. Rahvaanpuolelle kokoontuu pienituloiset työväenluokan eläkeläismiehet. Kauppias kuvaa Aukiolle kokoontumista ja kaupallisten, puolijulkisten tilojen käyttöä:

Kauppias: Tää on vaa tämmöne, et tääl käydään ja, niinku muuallaki maailmassa, tääl on onneks tullu nyt tämmöst, ei tääl enne tämmöst oo ollu. Kato onha tää nyt muualla maailmassa tämmäne kulttuuri ihan normaalia, mut suomalaisista on suurin osa täysiä juntteja. Ei vielä kää ymmärrä sitä, ei vielä kää. Sitte menee tonne baari terassil perkele istumaan, eikä osta mitään. Ni mun mielestä se on sitte viimeinen niitti, että mää nään sillo aina punasta, että jos menet yrittäjän alueelle ja menet istumaan sinne tuoleihin. Tääl on vielä semmosta saatanan tyhmyyttä mutta kaippa se joskus hävii. Toivotaan. (YH1)

Kuluttaminen määrittää eläkeläismiesten Aukion käyttöä huomattavasti. Kulutusvalinnoilla määritellään ja tuotetaan omaa yhteiskunnallista asemaa. Vaimon kanssa ollessa liikkeellä pitää edustaa Juppibaarin puolella. Aukion tilallinen jako heijastelee yhteiskunnallista luokkajakoa. Aukion eläkeläismiehillä on omat paikkansa johon he kerääntyvät. Omalle paikalle kokoontumalla he edustavat itseään ja yhteiskunnallista asemaansa. Aukion keskustassa kokoontuvat Seisoskelijat ja Aukion rahvaanpuolella kokoontuvat työläiseläkeläiset. Aukion marginaaleissa sijaitsevia julkisia penkkejä miehittävät Naukkailijat. Miesporukat ovat asemoineet paikkansa Aukiolle sen mukaan mihin kokevat kuuluvansa. Tilan kulttuurisesti kirjoitettu kieli kertoo käyttäjälleen hänen paikkansa. Aukion koodi määrittää tilan järjestystä, mutta myös Aukion miesporukat määrittelevät käytännössään tilan järjestystä.

6.5 Eronteot muihin ryhmiin

Aukion miesporukoiden sosiaalisia järjestelyjä tulkitaan tekemällä erontekoja muiden ryhmiin. Miesporukoilla on myös selkeä tilallinen ilmaus eli paikka missä he kokoontuvat. Tämä tilallinen eronteko, että sen merkityksenanto, tuottavat Aukion sosiaalista järjestystä. Telakkamiehet kuvailevat Aukion miesryhmiä seuraavasti:

Antti: Entä tunnetteks näit muit ryhmiä mitä täs kokoontuu?

Taneli: Noo eei, minä en ainakaa, tai kyllähän niitä osan voi tuntea.

Rauno: No joo. Tuossakin on tuo Konepajan porukka.

Antti: Tulkeeko usei mentyy niitte porukoihi?

Rauno: Noo, hyvi harvo.

Olavi: Jos ei omaa porukkaa oo paikal.

Antti: Entä tunnetteks te näit, jotka tos keskel Aukiolla on?

Rauno: Ei ei ei.

Olavi: Tuol o yleensä kans semmone ryhmä seisokelee, siel ny o ihmee vähä porukkaa, ni sielt ny tunne muutamii kans.

Rauno: Voimalaitosmiehiä ne on.

Olavi: Sit o nahkatehtaa porukkaa tuol, sit o oluttehtaalta. Niit kokoontuu tuohe noi. Niil o oma ryhmä.

Taneli: Sit on se Naukkailijoiden porukka viä. Hahaha.

Rauno: Se häädetään aina sillon tällön pois.

Olavi: Onko se Naukkailijoiden porukka?

Rauno: Kyllä ne tuntee kaikki.

Taneli: Ne rähisee joskus aina täsä. (RH3)

Suurimmat ryhmät ovat suhteellisen vakiintuneita ja muillakin Aukiolle kokoontuvilla miehillä on omia vakiotuttujaan joita Aukiolla tavataan. Grillille kokoontuvat Telakkamiehet ja Konepajan porukka olivat suhteellisen tuttuja toisilleen. Myös Lännenmies vanhana metallimiehenä tunsii Grillin porukoita sekä muita kaupunkilaisia, kuten Naukkailijoiden porukkaa. Myös Veikkausmiehellä, vanhana metallimiehenä, oli Aukiolla runsaasti tuttuja, sekä lisäksi oma veikkausporukkansa. Naukkailijoihin muut porukat piirsivät selkeän eron. Seisoskelijoiden ryhmä taas oli selkeämmin erillään grillin metallimiehistä. Lännenmies arvuuttelee Seisoskelijoita:

Länнемies: Nämä o semmosii, et ne tulee jostai vähä tuolta pitemmältä, et ne ei oo niinku keskikaupunkilaisia. Et mää ole perus kaupunkilaine. Et mää ole keskustas kaksnyt ensimmäist vuot asunu. (YH3)

Erontekoja tehdään sen mukaan mihin ryhmät kokoontuvat. Ryhmillä on omat vakiopaikkansa, jotka määrävät heidän kokoontumistaan. Miehet määrittelevät omaa ryhmäänsä sen mukaan, missä heidän porukansa kokoontuu. Tilallisella sijainnilla on siis symbolinen merkitys, joka kuvaa tiettyä ryhmää. Länнемies epäilee aivan oikein, että moni Seisoskelijoista on naapurikunnista, eikä niinkään syntyperäisiä kaupunkilaisia. Konepajan porukka kommentoi myös Seisoskelijoita:

Antti: Tunnetteks te tota porukkaa joka yleensä tos keskel o?

Veikko: No kyl siin jokusii. Rapakari Hemppa. Heheh.

Pentti: Mun mielest niit ei kannat tunteekkaa jokka keskel kattoo seisoskelee. (RH2)

Konepajan porukka rakentaa myös selvää eroa Seisoskelijoihin. Heillä on myös vähemmän vuorovaikutusta siihen suuntaan. He viittaavat Rapakarin Hemppaan, kuka on kaikkien tuntema Aukion puhelias vakiokasvo. He myös osoittavat kommentillaan halveksuvan mielipiteen, millä rakennetaan erotekoa. Seisoskelijoilla on myös mielipiteensä grillillä kokoontuvista työmiehistä:

Antti: Ku täs on näit muit ryhmiit, tuleeko niihi usei mentyy ja tunneksää niit?

Kauppias: Tuunnen mää joo kyl noit yleensä, mut kyl mää melkei noi sahuriryhmät ja sorvariryhmät jätä välii. Siel on vanhat timbermanni systeemit, kaks sormee poikki, ni mää en niihi kauheesti o menossa.

Täytyy vähä kattoo mihi menee, et iha, iha pöckelöö porukkaa. Noni, tuliha se sielt. (YH1)

Vielä toinen erotekoa osoittava kommentti:

Erkki: Tosa (grillillä) o tota telakkaporukkaa, ne tekee lauttoi vieläki, vaiks ne on ollu eläkkeel kymmene vuotta. Ku siä hitsataa ni ei sin viitti mennä.

Paavo: Nii hän haastatteliki niit joku päivä.

Antti: Siin on sitä Telakkaporukkaa.

Erkki: Ne tekee lauttoi siä vieläki. Hah hah.

Paavo: Vaik onki eläkkeel.

Erkki: Ei pääs ammattitaito ruostumaa. Oliha, ku oli viä tuo telakka tuol, ni ku pidettii pikkujoulut tuol

Sataman hotellis. Ni sikku ne hitsas siä nii isoi lohkoii (laivan osia), ettei saatu ovest ulos, ni siirrytti tän kaupunkii pitää joulujuhlii... Isompii tilohi... (RH1)

Aukion eri paikat tietynä aikoina määritellään niitä käyttävien ihmisten mukaan. Grillin alueella on *timbermanni systeemit*, jotka halutaan pitää erillään Seisoskelijoiden kokoontumisesta. Määrittelemällä muita ryhmiä, määritellään omaa ryhmän identiteettiä. Määrittelyt ja eronteot asemoivat ryhmän sijainnin Aukiolle. Edellisten vitsien taakse piiloutuu diskursiivisia erontekoja, joiden avulla piirretään eroja ryhmien välille. Erontekojen avulla rakennetaan samalla omaa ryhmän identiteettiä. Vitsit vakiintuvat kollektiivisesti jaetuiksi määrittelyiksi muista ryhmistä, jotka siten kirjoittavat koodia Aukiosta. Ryhmät kirjoittavat puheillaan, eleillään ja käytännöillään tilan representaatioita.

Aukio tulee käsitetyksi fyysisten rakenteiden, sekä niiden tilallisiin käytäntöihin liitettyjen merkitysten kautta. *Emmä ol menny noitte köysie sisäpuolel* – sanoo Paavo Juppibaarista. Grillin pöydät ovat työläiseläkeläisten valloittamia kun keskellä Aukiota kokoontuu *Sekalaist seurakuntaa*. Ne jotka kuuluvat johonkin vakiintuneempaan porukkaan, tietävät paikkansa Aukiolla. Ryhmän kollektiivinen identiteetti on rakennettu kertomalla miten se poikkeaa toisista ryhmistä. Aukion miehet uusintavat vakiintuneiksi muodostuneita tilan representaatioita heidän arkisissa tilallisissa käytännöissään. Vakiintuneet käsitykset Aukion järjestyksestä eivät kuitenkaan ole täysin staattisia. Aukion sosiaalista tilaa tuotetaan eletyssä elämässä.

7 ELETTY AUKIO JA SEN SEURALLISUUS

7.1 Representaation tila

Aukion merkitystä tuotetaan suoraan tässä hetkessä elettyä kokemuksena. Arkiset tilalliset käytännöt määräytyvät pitkälti tilan representaatioiden kautta, niin kuin tilaa käsitetään. Arkisessa vuorovaikutuksessa neuvotellaan käsityksiä tilasta, mutta käsityksiä määrittävät myös yhteiskunnalliset rakenteet. Ryhmät kollektiivisesti, että sen yksittäiset jäsenet, tuottavat representaatioita Aukiosta. Silloin kyseessä on representaation tila, joka saattaa myös muokata tilan kollektiivisesti jaettuja merkityksiä. Aukion ryhmien merkitys tuotetaan vuorovaikutuksessa, sillä hetkellä elettyä kokemuksena. Eletty suora kokemus tulkitaan suhteessa henkilön muistoihin ja toiveisiin; ihmisen identiteettiin. Se maailma, jossa he ovat identiteettinsä rakentaneet vaikuttaa siihen miten tilaa tulkitaan. Kulttuuri elää siis ihmisessä. Ryhmien sisällä tämä kulttuurinen kehys, missä he ovat elämäänsä ja ajatteluansa rakentaneet ovat pitkälti samanlaisia. Samankaltaisten ihmisten kanssa luotu tunnelma ja seurallisuus saavat eläkeläismiehet kokoontumaan Aukiolle. Aukion merkityksen muodostaa siellä olevien ihmisten kanssa koettu eletty hetki. Seuraavaksi käsitelen Aukion tunnelmaa, vuorovaikutusta sekä kokoontumisen subjektiivisempia merkityksiä.

7.2 Aukion tunnelma

Osallistuvan havainnoinnin keinoin ryhmien vuorovaikutukseen ei aina päässyt mukaan. Päivästä riippuen, välillä kävi niin, että seurani karkotti muut paikalta. Grillillä pöytiä vaihdeltiin ja tuoleja siirreltiin pöydistä toisiin ja ryhmät elivät sulavasti eri kokoonpanoin. Lämpiminä päivinä tunnelma oli usein iloisempaa ja miehiä oli paikalla enemmän, kun taas kylmempinä päivinä tunnelma ei ollut niin avointa. Lauantaisin porukkaa oli liikkeellä eniten ja vuorovaikutus iloisinta. Aukiosta tekee mielenkiintoisen ja hyvän kokoontumispaikan se, että siellä on suuri ihmisvirta. Siellä näkee runsaasti kiinnostavia tapahtumia ja ihmisiä joista riittää ammennettavaa keskusteluihin. Julkisella paikalla saattaa kuitenkin kuka tahansa tulla häiritsemään, mutta pienillä eleillä pystytään toisen läsnäolo merkitsemään ylimääräiseksi:

Torstai 9.6.2011

9:30 Istuin taas Grillille. Menin pöytään missä istui Telakkamiehiä. Sanoin, että kun aurinko paistaa, niin äijät tulevat aiempaa. Miehistä yksi sanoi että olen väärässä: *"Aina me tähän aikaan tullaan"*. Heitä istui kahdessa pöydässä. Istuin toiseen missä istui vähemmän porukkaa. Pikkuhiljaa kaikki miehet lähtivät vierestäni pois ja siirtyivät viereiseen pöytään. Jäin kuitenkin siihen lueskelemaan lehteä. Jonkin ajan kuluttua siirryin istumaan Kaken seuraan. Jonkin ajan kuluttua Kaken kaveri tuli myös. Noin 65-vuotias mies joka kertoi, ettei enää ryyppää, mutta oli tuntenut Kaken liki 50 vuotta ja että hekin ovat ämpärikaupalla yhdessä ryyppäneet. Esittäydyimme ja kättelimme toisiamme Ernon kanssa. Siirryimme varjopöytään. Kake kertoi, että hän oli kuullut huhua että hänen kaverinsa olisi tapettu ja hän uhosi kostoja. Kake ja hänen kaverinsa Erno juttelivat pojistaan...

Päiväkirjan otteesta huomaa kuinka Telakkamiehet hyvin nopeasti osoittavat, että en ole nyt tervetullut. Kaken seuraan taas kun istuin, seuraamme saapunut mies vakiinnutti paikkani keskustelussa. Erno uskoi, että koska olen siinä Kaken seurassa, minut tulee hyväksyä keskustelun osapuoleksi. Kaken seura oli viesti Ernolle, että seurani on hyväksytty. Tämä oli hyvin yleinen tapa millä seuraan liittyminen Aukion ryhmissä onnistui. Seuraan liittyvän on hyväksyttävä siinä jo olevat, vaikka ei heitä tuntisikaan. Siinä on julkisen tilan taikaa, jossa kuka tahansa voi joutua keskelle keskustelua. Toisinaan ryhmään voi joutua myös yllättäen:

Maanantai 20.6.2011

9:30 Menin Grillille jossa istui jo neljä Telakkamiestä. Menin viereiseen pöytään ja hain heiltä lehden. En jaksanut vaivata. Jonkin ajan päästä vanhin kaveri nousi seisomaan ja tuli lähelleni juttelemaan toisen miehen kanssa joka taas istui viereisessä pöydässä. Pian myös Huuli tuli seisoskelemaan viereen ja ryhmä imaisi viereisen pöydän mukaansa. Juttelimme siinä kaikenlaista...

Usein pääsin ryhmään sisälle juuri niin, että menin ensin jonkun miehen seuraan istumaan, jonka kavereita yhtäkkiä saapui seuraan. Toisinaan tämä saattoi tapahtua myös sattumalta niin, että joku toinen mies saapui ensin seuraani, jonka jälkeen tuli muitakin kavereita. Ihmiset ja heidän muodostamat ryhmät elävät ja saattavat muodostaa yllättäviäkin kokoonpanoja. Niin aina välillä seuraan saattoi eksyä myös yksi sosiologi. Aukio luo puitteet värikkään kaupunkielämän näyttämöksi, jossa on usein tapahtumia, toisinaan spontaaneitakin. Ohi kulkevia ihmisiä, vanhoja tarinoita ja muistoja, iltapäivälehtien uutisia voidaan kommentoida ja vaihtaa kuulumisia Aukiolla tuttujen ja

vähemmän tuttujen kanssa. Tunnelma on useimmiten iloinen ja värikäs, puhtaasta seurallisuudesta elävä vuorovaikutustilanne (ks. Simmel 1999).

Aukion miesporukoiden kokoontumisen tarkoituksena on tulla seurustelemaan kavereiden kanssa. Aukion miesryhmissä vuorovaikutus tapahtuu tiettyjen sääntöjen mukaan. Sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu keskitasolla. Keskusteluun ei tuoda liian henkilökohtaisia asioita eikä liian kasvottomia, vaan siitä väliltä. Sosiaalinen tuokio jäsentää päivää ja antaa sisältöä elämään. Seurallinen peli vie helposti mukanaan ja sinne haluaa liittyä mahdollisimman usein. Ryhmän tunnelma vetää puoleensa ja sinne on tultava edustamaan itseään. Eläkeläismiesten hetki päivästä on usein kevyt ja iloinen, mutta välillä saatetaan sivuta vakavampiakin asioita. Vaikka ryhmät ovat epämuodollisia, niissä on silti tietyt epäviralliset sääntönsä ja järjestyksensä. Näin kuvaa ryhmän kokoontumista Konepajan porukka:

Antti: Millai te kuvailisitte millane merkitys täl ryhmäl o ollu teil?

Veikko: No kyl mun mielestä on aika suuri merkitys.

Pentti: On mukavaa aamusti lähtee vähä puhelee. Tää katkasee päivä.

Keke: Kyllä, ihan totta.

Reima: Tääl voidaan käyttää aika kovaa kielenkäyttöä kaverei kohtaa, mut ei yhtään meinaa. Se on huumorii kaikki vaa.

Kalle: Ja välil on pienii vetoja jostaki.

Pentti: Yleensä ne jätetään maksamatta.

Kalle: Eehehe. Eei kyl ne kahvit on ain ostettu mitä hävinny o.

Pentti: Isommat vedot jää maksamata.

Reima: Ei kyl me ollaan ain hoidettu vetomme. Ei me ol semmosii luistajii ku eräät. Hahaha. (RH2)

7.3 Vuorovaikutuksen säännöt

Torstai 16.6.2011

11:10 Menin tavalliseen tapaan Grillille munkkikahville. Istuin Telakkamiesten ryhmään, joita oli paikalla kolme. Siinä kävi seisoskelemassa yksi, ja istumaan tuli myös myöhemmin yksi mies. Kun tulin, aloimme keskustella politiikasta. Agitaattorin ja Halvarin kanssa keskustelimme hallituksen muodostamisesta ja uusista verolinjauksista. Huomasin että minun kantani hieman ärsytti Halvaria, mutta Agitaattori jaksoi

minua kuunnella. Huomasin että Halvari alkoi hieman ottaa lämpöä. Hän alkoi puhua Agitaattorille tyyliin: *”Ei sillä väliä kuka siellä hallituksessa on, samallai ne hommat menee. Katotaan neljän vuoden päästä niin taas me täällä rutistaan eikä asiat ole mihinkään muuttuneet.”* Agitaattori yritti puhua jotain väliin, mutta Halvari jatkoi: *”Älä sääki jaksa taas meltota kun ei ne asiat siitä mikskää muutu. Mää oon nii kyllästyny tähä ikusee veivaamisee.”* Halvari alkoi tosiaan ottaa lämpöä ja Agitaattori ymmärsi olla provosoimatta enempää tilannetta. Seuraavaksi alettiin puhua Kreikan velkasaneerauksesta. Keskustelu muuttui pian taas iloisemmaksi. Puhuttiin kiukkuisista hytysistä, mökkeilystä, tietokirjasarjoista, naakanpesistä, Granlundin pelipaidasta, jonka joku oli ostanut 10 000 €...

Vuorovaikutuksella on pelisääntönsä. Se ei saa olla liian raskasta, päämäärähakuista tai merkityksetöntä (Simmel 1999; ks. luku 2.1.2). Keskustelu Aukiolla on useimmiten kevyttä. Jos alkaa puhua kovin raskaita asioita, siihen puututaan edellisen kaltaisella tavalla. Vuorovaikutuksen kaavasta eksymisestä seuraa palautus omalle paikalleen. Agitaattorilla oli tapana puhua intohimoisesti politiikasta, mutta politiikastakin tulee puhua vain tiettyyn rajaan asti. Tuo raja on tosin liukuva ja tänään sen raja tuli vastaan aikaisin. Samoista asioista saatetaan puhua usein ja kyllästyminen samaan asiaan voi toisinaan tulla aikaisinkin vastaan. Nyt oli eduskuntavaalien jälkeiset hallitusneuvottelut käynnissä ja niitä seurattiin tarkasti. Telakkamiehet kuvaavat samaa asiaa vielä edelleen:

Antti: Onks täs jotai poliittist vakaamust täs ryhmäs?

Rauno: En oo huomannu. Vaikka minä tiedän, että täs on jäsenkirja miehiäki muutamia. Mut ei niistä puhut.

Martti: Kaikil o oma poliittine kanta ja siit välil keskustellaa mut ei siit tuu mitää parempaa.

Antti: Entä jos joku kaveri alkaa ottaa lämpöä vähä jostai ni tuleeko heitetty löylyy kiukaal?

Olavi: Hehe. Kyl siin saattaa käyd sillaiki... Ja sit ruvetaa nauraa...

Taneli: Joskus aina vähä menee sillai. Harvemmin kyllä.

Antti: Ottaako joku usein sillai nokkii, ettei vähää aikaa näy?

Rauno: Ei ei. Ei ole mitää järkee semmosta.

Olavi: Ei koskaa men sillai niinku henkilökohtasuuksii. Kyl noist poliittisii asioit voidaa keskustel vaiks kui.(RH3)

Vaikka toisilla voi olla vahvoja poliittisia mielipiteitä, niistä ei aleta liian henkilökohtaisesti puhua. Liian tarkkaan ei aleta kaivelemaan ryhmän ulkopuolella vaikuttavia asioita, eikä liian henkilökohtaisia asioita. Vuorovaikutuksen sääntöjä ei saa ruveta liikaa koettelemaan. Toisten mielipiteitä pitää pystyä

kunnioittamaan ja toisten vitsailusta ei saa suuttua. Pitää kestää huumoria. Toisen yksityiselle alueelle ei saa astua, mutta jos niin tapahtuu, voidaan huumorin avulla loukkausta lieventää. Grillillä kokoontuvista miehistä osa on poliittisesti valveutuneita ja luultavasti suurin osa vasemmalle kallellaan. Samanlainen tunnelma oli myös Konepajan porukassa, jossa kerrotaan, että:

Pentti: Ei kukaa ol viä ittees kokoomuslaiseks tunnustanu. Hahaha.

Keke: Uskonto ja politiikka melkei pois pelistä.

Antti: Eli on siis jotai puheenaiheit mistä ei puhuta?

Veikko: Ei sitä oikee aljetakkaan, mutta kyllä aina välillä haukutaan kaikki ministeritkin.

Pentti: No uskonto jää vähemmälle. Ei ol pappismiehii porukas.

Keke: Ja naisist ei puhut ollenkaa.

Eero: Ne on määrättyt tyyppit vaa ku niist puhuu...

Keke: Tai määrätty tyyppi... Kato ku vähä nosti rintaa. Hahah.

Klasu: Joo poikamies mää ole kolmannespolves jo. Hahah.

Antti: Entäs tälläne leikkimieline piikittely, tuleeko heitetty löyly koskaa sillai, et joku suuttuis?

Veikko: Harvoin on kukaan suuttunu. Joskus on joku.

Pentti: Piikittelyy kyl on, et ei sitä tarte nii...

Keke: Kyl sen sit huomaa ku joku suuttuu. Yleensä nousee pystyy, sotkee lakkis ja lähtee menemää.

Reima: Sen takia määkää en ottanu lainkaa lakkia mukaa. Hahah. (RH2)

Politiikasta puhutaan ryhmissä paljon, mutta yleisellä tasolla. Grillillä kokoontuvat työväenluokkaiset eläkeläismiehet ovat yhteiskunnalliselta asemaltaan lähellä toisiaan, joten poliittinen asennekin on aika yhtenäinen. Henkilökohtaisia vakaumuksia, poliittisia tai uskonnollisia, ei ole tarpeen alkaa käydä läpi. Huumorin avulla kuitenkin voidaan lähes kaikkia asioita sivuta. Hyvin usein miehet piikittelivät toisiaan ja pilailivat toistensa kustannuksella. Leikinlaskusta ei juuri hermostuttu, vaan sitä piti kestää. Joskus kuitenkin joku saattaa ottaa itseensä, mutta ryhmän hengen mukaan silloin tulee vaihtaa aihetta. Pentti kiteyttää vuorovaikutuksen tason huumorilla karrikoiden: *”Tääl o haukuttu hallitukset ja kehuttu, ja kyl tääl kaikki asiat käydää läpi. Iha oikeesti. Mut omat asiat, niistä ei paran puhella mitää.”*

Telakkamiesten, Konepajan porukan sekä Seisoskelijoiden osalta, puheet vuorovaikutuksen tasosta ovat samanlaisia. Omista asioista varotaan antamasta liikaa tietoa, mutta yleisellä tasolla kyllä puhutaan

lähes kaikesta. Vuorovaikutuksen ala- ja yläkynnys kuitenkin määritellään siinä hetkessä ja ne ovat jossain määrin liukuvia. Joskus keskustelu hipoo yläkynnystä, tai sitten saatetaan kaivata ymmärrystä alakynnyksen tuntumassa. Seuraavassa Seisoskelijat valottavat heidän ryhmänsä vuorovaikutuksen rajapintoja:

Antti: Nii et se on sit semmost leikkimielist piikittelyä vai? Entä jos joku alkaa ottaa oikee lämpöä?

Paavo: On joskus semmosiiki tilanteit et oikee ottaa lämpöä, et todella tulee. Kyl mää oo yhde kaveri kanssaki päät punasen huutanu oikee tosissas.

Antti: Meneekö oikee tavallaa riida puolel?

Paavo: Se riippuu mimmosest asiast o kyse, mut harvo. Sit rupee kyl porukkaa vaihtamaa jos se menee siihe jatkuvaa hastamisee. Se riippuu niinku asiast, et ku harvo meikäläinenki ottaa pulttii, mut sillo mää oti... Mut jos niinku jatkuvasti ollaa tukkanuottasil ni kyl siin äkkii erkane porukast: mitä mää ton tappelemaa mene...

Antti: Entä jos on iha niinku arkojaki asioita mihi tarvittais kaverilt apua, tuodaanko niit tänne?

Paavo: Ei oikee yleisel tasol, kyl sit vedetään hiuka sivuu, mun kohdaltani ainaki, emmä muist tiä. Et ei niit kaikkii levitel kaikkie aikan. Vettää hiuka sivuu, et tuu hiuka tähä näi, jos on jottai arkaa.

Antti: Onks täs niinku jotai luottokavereit ketä vedetään sivuu tai sillai?

Paavo: Kyl sen tietää kenel uskaltaa sanoo tämmösest asiast, jos on joku semmone asia, et sen ei välttämät tarvitte men kaikkie korvii... Mut kyl ne yleisesti on kaikki yhteisii asioit, kyl se on harvo kun tulee tämmössii. (RH1)

Ryhmissä keskustelu voi joskus olla kiivasta ja riitatilanteitakin saattaa syntyä. Tilanteita, joissa ollaan rankasti eri kannoilla, kuitenkin vältellään. Toisia ei saa alkaa provosoimaan, koska silloin alkaa syrjäytyä porukasta. Kuitenkin joskus saattaa tilanne riistäytyä huutamiseksi, kun lipsutaan vuorovaikutuksen tasosta. Ryhmässä miehillä on tuttavansa kenen kanssa tullaan paremmin juttuun ja heitä voidaan vaivata yksityisemmissä asioissa. Yleinen sääntö on, että kovin yksityisiä ja raskaita asioita ei ryhmään tuoda. Toiseksi, jos jatkuvasti vänkää vastaan, voi saada rankaisun ryhmältä. Ryhmän sosiaalista järjestystä ei saa alkaa järkyttää. Seisoskelijoiden Kauppias selvittää asiaa: ”*No tietysti joo, ei nyt jokane selvitä ihan kaikkea, mut tietysti sitte on semmosia, että joku tuttu kuolee tai vaimo kuolee, ni ne nyt on semmosia asioita mitä ei nyt sitten revitellä tossa noi. Semmone korrekti homma.*”

Miehet kertoivat myös joistain muista ryhmien säännöistä. Monilla oli tapana lyödä pieniä vetoja, ja ne

olivat kunnia-asia hoitaa, kuten esimerkiksi Konepajan Reiman mukaan: *"kyl me ollaan ain hoidettu vetomme. Ei me ol semmosii luistajii ku eräät. Hahaha."* Pentti taas kertoo, että: *"Koskaan en oo kuullu kenekään pyytävän penniikään lainaks meen porukast. Simmost porukkaa me kyl ollaan, et kaikil on vähä jotai sen verran sivus, et ei tarvi kaverilt."* Naukkailijiden porukassa painotetaan myös että velat maksetaan ja että he ovat *"reilui sällel"* (ks. s. 51).

Kaikki pyrkivät edustamaan itsestään ja ryhmästään luotettavaa ja pärjäävää kuvaa (vrt. Andersson 1978; Sulkunen ym. 1985). Tämän pärjäämisen normin ylläpitäminen on tärkeää tai joutuu huonoon valoon ryhmässä. On tärkeää pitää yllä ryhmän normien mittaista kuvaa itsestä, ja siten säilyttää kunnioitettu asema ryhmässä (ks. Goffman 1971, 269–270). Miesten ryhmällä voi olla hieman eri käytäntöjä sääntöjen suhteen, mutta yhteinen sääntö on, että järjestystä ei saa alkaa horjuttamaan. Todistin erään tapahtuman jonka vuoksi ryhmän harmonia horjui. Tutustuin Telakkamiehistä ensimmäiseksi Artoon, ketä aina aluksi lähestyin. Hän kertoi alkuun hyvin avoimesti ryhmän toiminnasta, ja kuvasi sen merkityksestä myönteisesti. Hän oli valmistelemassa juhlia, joista oli tarkoitus tulla isot ja niiden valmisteluun oli nähty paljon vaivaa. Arton asema ryhmässä oli arvostettu, ja ennen juhlia hän tuli usein juttelemaan minulle. Juhlien jälkeen hänen asemansa ryhmässä kuitenkin muuttui, kuin myös muun ryhmän suhtautuminen minuun. Seuraavassa ote juhlia seuraavalta tiistailta:

Tiistai 31.5.2011

Arto lähti Aukiolta aika pian jo kymmenen jälkeen. Hän sanoi, että: *"tarvii lähteä liikkumaan."* Arton juhlat olivat viime viikonloppuna ja näistä heräsi pöydässä keskustelua Arton lähdettyä. Arto oli ilmeisesti ollut vihainen yhdelle miehistä. Juhlissa ei kaikki ollut mennyt ihan putkeen. Agitaattori sanoi: *"Joko kutsuu kaikki tai sitten ei ketään."* Toiset olivat pettyneitä kun heitä ei ollut kutsuttu. Tämä oli selvästi rikkonut ryhmän harmoniaa ja Artosta puhuttiin nyt muutakin ilkikurista, kuten hänen karaoketaidoistaan. Kaikki eivät kuitenkaan lokaamiseen osallistuneet, joten keskustelu Arton puutteista jäi vähäiseksi. Ilmapiiri oli tänään kireä...

Arto ei ollut kutsunut juhliin kaikkia Aukiolle kokoontuvan ryhmän jäseniä tasapuolisesti ja tämä koettiin porukassa epäreiluksi. Juhliin ei ollut sitten tullut kaikkia kutsuttujakaan. Arton asema ryhmässä oli hetkessä huonontunut. Toiset olivat pettyneempiä ja moittivat ilkeästi Arton epäkohtia. Arto ei kuitenkaan pysynyt Aukiolta pois, mutta hänen osallistumisensa vuorovaikutukseen oli vaisumpaa. Juhlien jälkeen hän kävi vain nopeasti Aukiolla. Arto huonontuneesta asemastaan

huolimatta kävi edustamassa itseään ryhmässä. Seuraavana perjantaina yritin pyytää Artoa haastatteluun, mutta hän sanoi, että joskus toisten koska hänen piti mennä ostamaan uusia housuja. Sen jälkeen yritin haastatella Telakkamiehiä, josta ote havaintopäiväkirjasta:

Perjantai 3.6.2011

Kerroin hieman haastattelusta. Yksi kaveri kysyi että: *"Etkö sää jo saanut tarpeeksi kun haastattelit Artoaa?"* Hän jatkoi juttua: *"kun se oli saanut vonguttua itsensä (eläke-) putkeen, niin se oli parin päivän päästä antanut lehteen sellaisia lausuntoja, että kaikki parhaat miehet pistetään ensiksi (telakalta) pihalle."* Arto ei todella ollut tällä hetkellä ryhmän suosiossa... Kysyin vielä parilta kaverilta voisinko tehdä haastattelun, mutta he sanoivat, että joku lämpimämpi päivä.

Olin usein jutellut Arton kanssa ja se tulkittiin että olin jo haastatellut häntä. Arton asema ryhmässä oli edelleen vaikea ja hänen virheitään kaiveltiin kun hän ei ollut paikalla. Koin oman lähestymiseni ryhmään myös käyneen vaikeammaksi koska Arton valtuutus ryhmään ei enää ollut voimassa. Reilun viikon kuluttua (7.6.2011) juhlista menin istumaan Arton ja Halvarin kanssa Telakkamiesten ryhmään. Oli aurinkoinen ja iloinen päivä. Kun Arto oli lähtenyt Halvari sanoi: *"Artollakin alkaa taas ääni nousemaan."* Ymmärsin, että hän viittasi tällä Arton hiljaiseloon ryhmästä juhlien aiheuttaman jännitteen vuoksi.

Arton asema Telakkamiesten ryhmässä alkoi parantua ja myös minä sain tehtyä ryhmähaastattelun. Ryhmien sosiaalisuudessa on hieno punainen lanka mitä on seurattava, tai koituu ongelmia. Ryhmissä vallitsee kollektiivisesti neuvotellut säännöt, joita on noudatettava. Ryhmän sääntöjä neuvotellaan aina, kun tulee jotain epäkohtia jolloin niitä joudutaan punnitsemaan. Artokaan ei varmaan osannut ajatella, että juhlien järjestelyt vaikuttaisivat Aukion porukan sosiaaliseen järjestykseen, mutta niin kuitenkin kävi. Arto sotki yksityisasioitaan ja ryhmän vuorovaikutukseen. Arto asetti ryhmän jäseniä epätasa-arvoiseen asemaan kutsumalla juhliin vain tiettyjä ryhmän jäseniä. Ryhmässä vallitsevien sääntöjen mukaan on kaikkien toimittava, ja niiden puitteissa myös nautittava asemastaan ryhmästä. Jos joku yrittää vastoin ryhmän sääntöjä nostaa asemaansa, esimerkiksi järjestämällä toisille erityisaseman tai vänkäämällä, joutuu vastaamaan ryhmälle. Artokin palautettiin takaisin asemaansa. Sosiaalinen vuorovaikutus on taitolaji, josta palkintona on ryhmän arvostus ja sosiaalinen tyydytys. Kuten vielä Seisoskelijat selventävät:

Kaarlo: Se on semmost, ku ne tuntee toinen toises, ni ne ossaa oikee keskenää kunnol vänkätäkki. Ku mä ole huomannu, että valittee kene kanssa alkaa vänkäämää.

Paavo: Pitää paikkansa.

Kaarlo: Se on semmost hyvää ajankulua ja semmost ihan et... Et ei oo vaa sellast et istutaa tuppi suussa ja mietitää ja sit kirjotettaa lehtee. Saa purkaa ittestäs jutut ryhmäs.

Paavo: Pilke silmäkulmassa... (RH1)

7.4 Ryhmän identiteetti ja jäsenten roolit

Aukion eri miesryhmät koostuvat kukin yhteiskunnalliselta asemaltaan samankaltaisista ihmisistä. Telakkamiehet ja Konepajan miehet koostuvat saman työpaikan eläkeläisistä, joista suurin osa tuntee jo työmaalta toisensa. Grillillä kokoontuvista miehistä monet ovat olleet teollisuudessa töissä, ja monet ovat ennestään tuttuja. Seisoskelijoiden ryhmässä monet ovat lähikunnista, ja he saattavat katsoa olevansa yhteiskunnallisesti korkeammassa asemassa kuin teollisuuden eläkeläiset. Naukkailijoita yhdistävät vaikeat elämäkokemukset, sekä niihin liittyvä henkinen ja sosiaalinen tuki. Veikkausmiehellä oli oma veikkausporukka. Kaikki ryhmät tuottavat oman porukan identiteettiä vitsailemalla ja tekemällä eroja muihin ryhmiin (vrt. Anderson 1978). Aukiolle he tulevat edustamaan omaa ryhmäänsä. Heidän ryhmänsä ruumiillistuu Aukion tilallisissa käytännöissä saaden tilallisen ilmauksen. Ryhmien identiteetti rakentuu myös sen tilallisen sijainnin avulla. Aukio on miesryhmien representaation tila. Aukiolle kokoontuvan ryhmän identiteettiä tuotetaan vuorovaikutuksessa, huumorinkin avulla, kuten kertoo Konepajan porukka:

Antti: Millai te kuvailisitte tätä teiän ryhmää? Antasitteks te jotai nimee tai...?

Veikko: Me ollaa huru-ukkoja... Huru-ukkoja juu... Heheheh... Jokane o tunnistanu ittes semmoseks..

Pentti: Mikäs se toine pöydällinen tuol Zorros on? Nitrokerho vai?

Reima: Eei ku Marevaanikerho. Hahah.

Repa: Me ollaan varmaa sit Eturauhaskerho. Hahah.

Reima: Ei tiedä oikee virallista nimee.

Hemmo: Täs on joka toine haitarinsoittaja ja saman verran laulajia... Ja kaikki on suunsoittajia.

Musikaalista porukkaa... Omasta mielestä. (RH2)

Konepajan porukka tuottaa ryhmänsä identiteettiä jo vitsikkäästi vanhojen miesten vaivojen kautta. Myös musikaalisuus yhdistää Aukiolle kokoontuvia Konepajan miehiä. Heidän porukka on kiintynyt jo työelämässä sekä työpaikan veteraanikerhon kautta, joka järjestää erilaisia retkiä ja tempauksia. Samanlainen veteraaniryhmä on myös Telakkamiehillä. Aukiolle kokoontuminen on kuitenkin epävirallista eikä suoranaisesti liity veteraaniyhdistyksen toimintaan. Aukion ryhmissä on kaikilla oma roolinsa ja sitä tullaan sinne edustamaan, niin kuin Seisoskelijoiden Kauppias valistaa:

Antti: Tätä vakioryhmää missä sää käyt, millai sää kuvailisit sitä?

Kauppias: Siin o joka sorti kommunistii ja porvarii, ja vihreetä ja sinistä ja punasta, ja uskovaista ja ei-uskovaista. Runkkaarii ja ei-runkkarii. Hahah. Joka sorttii. Laaja skaala, laaja skaala. (YH1)

Ryhmien sisällä niiden jäsenten välillä, ei ole erityisen suuria sosiaalisia eroja, mutta kirjavinta porukka on Seisoskelijoiden ryhmässä. Samankaltainen elämänhistoria helpottaa vuorovaikutusta kun kaikilla on samanlaisia kokemuksia. Seisoskelijoiden ryhmässä saman alan työpaikka ei kaikkia yhdistä, mutta monet ovat eläneet varsin samanlaista tavallista elämää. Ryhmässä vitsaillaan ja vitsailun avulla luodaan tunnelmaa ryhmään. Toisinaan ryhmillä oli myös vakavampia päiviä. Useimmiten lauantaisin Aukion tunnelma nousi huippuunsa. Lauantaisin ihmisiä oli liikkeellä eniten ja silloin Aukiolla oli myös sellaisia kavereita, jotka eivät muuten kovin usein käyneet.

Lauantai 18.6.2011

10:30 Menin taas Grillille ja istumaan Telakkamiesten pöytään. Siinä istui muutama kaveri. Juttelimme hallitusohjelmasta ja muista iltapäivälehtien aiheista, kuten iltatyöstä. Naukkailijat jolkottelivat pian meidän ohitsemme kahdessa erässä. Telakkamiehet kysyivät olenko jo haastatellut heitä. Kerroin etten ole. Huuli kertoi että hän haki joskus eräälle heistä potun kun tämä oli pyytänyt. Hän kuvaili pullon ja miten se ostaminen oli tapahtunut. Heistä keskustelu siirtyi pian viinan juontiin, viinakorttiin ja pian jo härskeihin juttuihin naisista. He vähän väliä keskustelivat joistain ohikulkevista ihmisistä. He tunsivat paljon ohikulkevista ihmisistä. Tänään Aukiolla oli muutenkin tosi paljon ihmisiä. Lauantaisin kerääntyy paljon ihmisiä joita ei muuten Aukiolla näy. Ohi kulki mies ja nainen, heidän tuttaviaan, joita kaverit tervehtivät. Huuli sanoi, ettei tätä miestä pahemmin näy, koska nainen ei varmaan päästä sitä. Kyseessä oli ilmeisesti kova naistenmies, mutta hän on hieman rauhoittunut, kun joku toinen nainen alkoi tulla jo melkein portille koputtelemaan. Miehen naisseikkailuja naurettiin siinä ja muutenkin jutut olivat karskeja. Kaikki naureskelivat iloisesti. Pian ohi mennyt mies, kenen naisseikkailuista oli juuri puhuttu, tuli paikalle ja leukojen lonksuttelu jatkui iloisesti. Pian myös miehen vaimo saapui paikalle. Enää ei juteltu naisista vaan

taas hallituksesta ja viinakortista. Nainen sanoi: *"Jos tässä istuis kokopäivän ni sais morjestel kokopäivän"*. Mies sanoi, että *"joku kysy mult joskus et tunneksää melkei puolet Kaupunkilaisist? Mää vastasin, et: en. Mää tunne yli puolet"*. Porukka alkoi vähentyä ja niin myös minä päätin lähteä.

Lauantaisin jutut siirtyivät usein viinaan ja naisiin. Silloin irroteltiin juttujen tasolla. Ryhmissä miehillä on omat roolinsa jota he vetävät, eikä sitä ole tarkoitettu vaimoille nähtäväksi. Naistenmiehelle ei hänen seikkailuistaan kuitenkaan naurettu, mutta jutut pysyivät samantyyllisinä. Ryhmän ulkopuolisen saapuessa paikalle, roolia alettiin suojella ja jutut muuttuivat hyvinkin virallisiksi. Aukiolla tapahtuu kaikennäköisiä kaupunkilaisten kohtaamisia. Tuttavien näkeminen ja mielenkiintoinen vuorovaikutus antavat Aukiolle sen sosiaalisen merkityksen. Aukiolla tavattavien tuttavien edessä ja myös ryhmän edessä esitetään omaa roolia, joka on rakennettu vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa. Tätä roolia myös työstetään aktiivisesti, siksi miesten on pitäydyttävä ryhmään tarkoitettussa roolissa ja siitä yritetään myös pitää kiinni. Seuraavana maanantaina seurasin taas Telakkamiesten ryhmän roolipeliä:

Maanantai 20.6.2011

Seuraamme tuli mies josta Huuli tiesi jo ennen kertoa, että pian alkaa juttu lentää. Kaveri tuli siihen apteekin muovikassin kanssa. Huuli kysyi: *"ootko käynyt hakemassa viagraa?"*. Siinä kaveri jutteli härskejä juttujaan aivan kuin se olisi ollut hänen tehtävänsä. Härskit jutut kuuluivat hänen rooliinsa. Mies kiusasi hieman Huultakin: *"Pitääkö mennä kysymyään Raijalta millain se Huuli jaksaa vielä tehdä hommia?"* Huuli vastasi: *"Älä saatana mee siltä mitää kyselemää"*. Vaimojen ei kuulu näistä jutuista tietää mitään. Kun Viagrajutut olivat kokeneet luonnollisen kuoleman, alettiin jutella eläkeläisyhdistyksen seuraavasta reissusta. Mies lähti jossain vaiheessa ja sanoi menevänsä Kuppilaan lonkerolle. Kaveri oli noin 70-vuotias.

Ryhmien miehille saattaa vakiintua tietyt roolit ja niiden puitteissa heitetään huumoria. Edellisessä Huuli hieman hermostuu kun kaveri uhkailee tarkastaa hänen roolinsa taakse. Hänen roolinsa kotona ja Aukiolla miesten keskuudessa voivat olla ristiriidassa, eikä niiden ole tarkoitettu kohtaavan. Roolin julkisivua on Aukion sosiaalisella näyttämöllä pidettävä yllä. Siten pidetään yllä vaikutelmaa minästä ja myös tuotetaan minää (Goffman 1971, 271). Roolia pidetään yllä osallistumalla vuorovaikutukseen ja sitä pitää myös aktiivisesti rakentaa. Potenssivitsit ja toisten virillisyydestä vitsailu ovat ryhmissä hyvin suosittuja aiheita. Eräänä päivänä viettäessäni aikaa Seisoskelijoiden kanssa:

Tiistai 24.5.2011

Paikalle saapui vanhempi, hieman huonokuntoisempi mies sauvojen kanssa kävellen. Hän tervehti hyväntuulisesti ja sanoi, että: *"Mun sukset kulu jo Zorron (kauppakeskus) kohdalla"*. Kaikki naureskelivat iloisesti. Hän kertoi, että oli hoksannut että divarissa myös ostetaan elokuvia. Hän sanoi, että hän vei niitä sinne ja sai hyvitystä uusista. Hän vitsaili pornofilmeistä ja kertoi, että divarin mies oli ehdottanut *Viagaraa*. Hän sanoi, että häntä eivät ne hommat juurikaan enää kiinnosta, *"mutta pistä sellainen elokuva missä kuolee ainakin kuus miestä kahden minuutin sisään"*. Tämä oli onnistunut. Mies ei viipynyt joukossa pitkään.

Toisista vitseistä saattaa muodostua vakiovitsejä, kuten edellä mainittu *"mun sukset kulu jo..."* tai Telakkamiesten: *"älkää sit vaa selvipäi ryyppäkö"*. Grillin tuoleista väännettiin vitsiä usein, sillä niitä hajosi eläkeläismiesten ahtareiden alta tasaisesti. Veikkausmies taas sanoo, että: *"et mul o pitkä piikki, tulkaa kattoo meitä lipputango päätä, kerrostalon pihassa... Siihe mahtuu viä."* Potenssijutut ovat myös vakiovitsejä kaikissa porukoissa. Naukkailijoiden vakiovitsien kohteena ovat usein poliisit. Vitsien avulla voidaan sivuta vakavampia asioita, kuten terveysasioita. Vakiovitsien avulla rakennetaan ryhmän kollektiivista identiteettiä. Niistä tulee ikään kuin tunnussanoja ryhmän jäsenille joiden avulla tunnistetaan jäseniä. Vakiovitsien avulla rakennetaan yhteisyyttä niin, että niistä tulee kollektiivisesti jaettua historiaa ja niihin voidaan aina ryhmän jäsenten kesken palata. Hyväksi todetut jutut jäävät elämään ryhmän historiaan. Naukkailijoiden osalta vakiovitset tai vakiotarinat ovat usein myös selviytymistarinoita, kuten tämä Teukan tarina:

Tiistai 24.5.2011

Kerra se yks kytä tuli valittaa mul jotai ni mä sanoi, et: *"pidempää mä oon ollu selvän ku sää oot."* Mult oli sillo käsi leikattu. Se kytä hakee joka viikko kolmenvartin Tasavaltapullo tosta. Kerra tos Aukio penkeil kytät tuli mul juttelee. Ne kysy mun nimee ja mä sanoi, et: *"sää just kutsuit mua nimelt, et miks mä sul enää sitä kertoisi."* Ne piti mua 18 tuntii sillo putkas. Siel hana tiputtaa sillai, et ei varmaa saa nukuttuu. Siel ne pitää semmost psyykkist kiusantekoo. Niitä tuli sit 12 äijää päästää mua pois ja mä aloin sit käärii siin sätkää. Mul sattu olee täys pottu siin ja ne sano, et: *"ota siitä Teukka huikka."* Mä sanoi, et: *"en ota, et mä ota sit ku oon vähä syrjemäs, et te ette nää."* Ne olis kato saanu pistetty mut putkaa takas. No ei siin sit tullu tappeluu. Mää lähdin sit ja ne alko seuraa, kato ku mä tunne tää keskusta ku omat taskuni, ni mä meni ton Sentteritornil. Mä tiesin, et sen oven saa auki nopeel kiskasulla. Mä menin sin tokaa kerroksee, mis o varastot ni patteri vieree, ku talvi oli viä, parantelee. Mää oli sit aika tumussa ku mä sielt lähi ni kytät tuli siin alhaal vastaa ja sano, et: *"sää oot kännis."* Mää sanoi, et: *"en oo."* Ne sano,

et: *"sää pysyt sit tänää pois keskustasta."* Mää sanoi, et: *"en varmaa pysy"*, enkä pysyny. Mää liiku siä mis mää tykkää.

Olivat ne sitten tavallista leikinlaskua, vakiovitsejä, tarinoita seikkailuista tai ryyppyreissuista, niillä kaikilla syvällisempiä merkityksiä. Vastarinta- ja selviytymistarinoiden avulla marginaalisesta asemasta tuotetaan kykenevää ja selviytyvää mielikuvaa. Tarinoiden avulla ylläpidetään vastarintaa eikä alistuta marginaaliseen asemaan. Kuitenkin näiden tarinoiden myötä hän myös tuotetaan marginaalista asemaa. Selviytymistarinat auttavat ymmärtämään alistettua asemaa, mutta yhtäältä ne myös tuottavat sitä, koska silloin he myöntävät alistetun asemansa. He rakentavat identiteettiään alistetusta asemastaan käsin. Vastoinikäymisistä pitää rakentaa selviytymistarinaa toimivan identiteetin ylläpitämiseksi. Marginaalisessa asemassa olevan ihmisen on rakennettava jonkinlainen tarina, joka auttaa häntä selviytymään. Vastarinta- ja selviytymistarinat olivat Naukkailijoiden ryhmässä erittäin yleisiä. Tämä vasta-asema virkavallan kanssa on tärkeä ryhmän identiteettiä rakentavat tekijä. Tarinoita vertaillaan ja jaetaan ryhmässä, ja niihin asennoitumisesta tunnustetaan kaltaisia. Muissa ryhmissä yhteisyyden rakennusaineokset eivät olleet yhtä dramaattisia.

Vakiojuttujen avulla ryhmän jäsenet tulevat toisilleen tunnetuksi ja niiden avulla miehet rakentavat identiteettiään myös ryhmän sisällä. Juttujen perusteella miehet tunnetaan ryhmissä ja heidän asemansa määrittyy juttujen perusteella. Yhteisillä tarinoilla ryhmien miehet rakentavat yhteisyyttä. Koska ryhmien jäsenet ovat yhteiskunnalliselta asemaltaan lähellä toisiaan, samankaltaisia juttuja riittää. Työläismiehillä riittää tarinoita työmailta ja työväenluokkaisesta elämästä. Naukkailijoilla riittää tarinoita vastoinikäymisistä virkavallan kanssa, sekä hauskoista ryyppyreissuista. Seisoskelijoiden ryhmässä tarinoiden merkitys käy ilmi seuraavasta:

Antti: Mut puhutaanko täs paljo nimillä?

Paavo: Ei, ei puhuta.

Erkki: Ei, kunhan puhutellaan. Kasvomuistist vaa.

Paavo: Ei välttämäti kaikki tiedäkkää mikä etunimi on.

Erkki: Ei tiedä, ei tiedä.

Antti: Onko sillä merkitystä?

Paavo: Eei. Kyl se sit selvii siin ku jutellaa aikas, nii se oli se.

Erkki: Kyl ne tittelit voidaan heittää. (RH1)

Asema Aukion ryhmissä määrittyy vuorovaikutuksessa muiden jäsenten kanssa, eikä nimien tai muualla hankituiden tittleiden perusteella. Vuorovaikutuksen avaintekijöitä ovat jutut mitä kerrotaan, miten ryhmän jäsenet representoivat itseään Aukiolla. Aukion eletty tila on sosiaalinen prosessi jossa jäsenet jatkuvasti tuottavat ryhmäänsä ja ryhmät tuottavat tilaa. Miesten ryhmät tekevät Aukion aamupäivistä sosiaalisen ja värikkään tilan, joten miesten ryhmät ovat kaupungin Aukiolle suuri rikkaus. Ryhmä taas on jäsenilleen suuri rikkaus.

7.5 Yhteisön paine

Miesten ryhmät kerääntyvät Aukiolle aika tarkasti kello kymmenen aikaan, mutta ei haittaa jos on paikalla jo aiempaa. Naukkailijat ovat yleensä paikalla jo ennen kymmentä. Jos saapui kymmenen jälkeen Konepajan pöydässä tuli kommenttia: *"Sää oot vähä myöhäs kahvilt!"*. Veikkausmies kertoo, että: *"Tääl o yks semmone kaveri kaveri ku kattoo kelloo ja näyttää kelloo: Et ollu paikalla."* Millä hän tarkoittaa, *"et mää en ollu ajois paikal, ku et mää tule ny vast."* Kaikissa ryhmissä oli tapana, että jos jotain ei hetkeen näy, aletaan kysellä ja ottamaan selvää missä kaveri on. Konepajan miehet kertoivat, että jos on pois *"tarvii esittää lääkärintodistus"*, pois ollaan siis vain tärkeästä syystä. Veikkausmies sanoo, että *"Yleensä me sanotaan jos me tiedetään aikasempaa et lähdetään poies."* Veikkausmies kertoo myös, että jos kuitenkin tulee jotain yllättävää, niin *"yleensä me jätetään sit sivvuu (veikkauslaput), et odotella jos joltaki kuulis jottai. Ku mullaki o kyl suurimma osa puhelinnumerot."* Seisoskelijoiden porukka kertoo seuraavaa:

Erkki: Hyvä esimerkki ko niit (Naukkailijoita) ei vähää aikaa näy ja kysytään, et: *"missä Kake on?"* ni kaverit vastaa: *"Se o iltavuoros"*. Sitä vähä niinku ihmetellään misä Kake o, mut kyl joku ain tietää misä se on.

Antti: Et vähä niinku jos kaverii ei vähää aikaa näy ni...

Paavo: Nii. Kyl siin jos joku on muutama päivä pois, ni kyl siin vähä ihmetellään, et misä on.

Erkki: Paavokin oli viikon pois ja ihmeteltiin, et misä se on, et pitääksee nokkas loukus ku jääkiekkjoukkue putos, mut kipee se oli.

Paavo: Joo, mut mää oli petipotilaan. Mul oli syy. (RH1)

Erkin kertoman mukaan myös muiden ryhmien kokoontumista seurataan, vaikka heidän välillään ei juuri vuorovaikutusta olisi. Ryhmien valvonta ja huolenpito verhoutuu huumorin ja vakioheittojen taakse. Huumorin kautta ryhmä voi hyväksyttävästi kontrolloida jäsentensä toimintaa ja tarttua vakavampiinkin asioihin. Yhteisön paine vetää puoleensa ja saa miehet kokoontumaan säännöllisesti. Ryhmillä on omat käytäntönsä joiden mukaan tulee toimia. Miehillä on tärkeää säilyttää asemansa ryhmässä, siksi siellä on myös käytävä säännöllisesti ja noudatettava sääntöjä. Veikkausmies kuvaa ryhmän merkitystä seuraavasti:

Antti: Millane merkitys sää ajattelisit, et täl ryhmä on ollu sul?

Veikkausmies: No sil o ollu iha hyvä vaikutus. Et on tullu ain kottoo lähdettyy pois, et ei tul jäätyy sin sohval makkaamaa. Ni ku tua sano mul, meitä päälüottamusmies, et: *"muist kaks asiaa: älä jää soffal makkaamaa ja äläkä rupee käymää kaljabaaris"*. Mää ole kummastaki pysyny eros ja sit täsä enne ku mää täyti viiskymment ni mä lopeti viä tupakapolto... (YH2)

Ryhmän vetovoima on terveellinen asia. Kokoontuminen pitää poissa kaljabaareista, kun sosiaalisuuden tarpeet tulevat tyydytetyksi omassa kaveriporukassa selvin päin. Lisäksi ryhmän näkeminen saa lähtemään sohvalta liikkumaan ihmisten keskuuteen. Tupakoinnin oli lopettanut myös kaikki Konepajan porukasta, kuten myös useat Telakkamiehistä. Telakkamiehistä Arto kertoi, että kaverit tukevat lopettamisessa ja yhteisön paine lopettamiseen käy kovaksi. Yhteisön paine saa jäsenet toimimaan ryhmän normien mukaan ja sillä on huomattavia myönteisiä vaikutuksia.

7.6 Ryhmän psyykinen merkitys

Antti: Entä toi, et tulee niinku aroistaki asioista puhuttuu?

Väiski: Tulee, tulee. Totta helvetis. Kake kans just, ku meil o käyny vähä samat kohtalot, nih, menetetty muksumme ja tämmöst. Itketää Kake kans mont kertaa päi yhtee. Hehehe. Surun murtamii, välil, ei aina, joskus sillo tällä.

Antti: Kai välil nauretaanki?

Väiski: Nauretaa nauretaa... Ooha meil ny hauskoii juttui. Montaki. Enemmän hauskoii ku surullisii. (YH4)

Naukkailijoiden ryhmällä on jäsenilleen huomattava psyykinen merkitys. Heille on elämässä koitunut osaksi kovia kolhuja ja vastoinkäymisiä, joista ryhmässä voidaan puhua ja jakaa kokemuksia. Ryhmän vertaistuki tarjoaa mahdollisuuden purkaa raskaita kokemuksia ja tarjoaa selviytymiskeinoja. Heidän ryhmässään he saavat selviytymistarinoilleen vastakaikua ja ymmärrystä. Viinanjuonnin ympärillä pyörivä tuki ei välttämättä ole kaikkein paras, mutta auttaa jäseniään (ks. Murto 1978). Onneksi ryhmässä ei pelkästään surkutella, vaan keskustelu on myös iloista ja värikästä vitsailua sekä tarinointia.

Muiden miesryhmien vuorovaikutuksen taso ei ole erityisen syvä, mutta silti ryhmällä tärkeä psyykinen merkitys jäsenilleen. Vakavat asiat voivat verhoutua usein huumorin taakse. Telakkamiesten Rauno totesi, että *"No tähän on hyvä psyykinen ryhmä."* Sosiaalisella vuorovaikutuksella ja kavereiden näkemisellä on tärkeä psyykinen merkitys, vaikka syvimpiä tunteita ei ryhmässä vuodatettaisikaan. Ryhmän jäsenet tietävät kuitenkin, että heitä kaivataan ryhmässä. Seuraavassa Telakkamiehet selventävät pinnallisuuden taakse verhoutunutta välittämistä:

Antti: Entä jos tulee jotai henkilökohtasii ongelmii, puidaanko niit täsä?

Rauno: Ei ole. Ei ole.

Taneli: Eipä suuremmi. Kuka niitä nyt tänne tois.

Olavi: Jos jotai sairaut tulee tai jotai ni voidaa keskustella.

Rauno: Tai jos joku kaveri menee poistuu, ni...

Olavi: ...Niin siit puhellaa kui hyvä se oli.

Rauno: Kehutaan maasta taivaisiin...

Olavi: ... Vaiks työmaal se kirottii.

Taneli: Hyvä kehua ku ei oo kuuntelemas. (RH3)

Miehille on tärkeää pitää yllä pärjäävää roolia, eikä ongelmia ääneen tunnusteta. Sairauden tai vakavan ongelman kohdatessa kaverit tietävät voivansa luottaa ystävien tukeen, Aukio ei tosin ole paikka sitä varten, vaan silloin ystävään tukeudutaan muualla. Ystävän kuollessa hänen muistonsa saa kultaisen kehyksen niin, että epäkohtia ei enää muistella. Keskuudesta poistuneista ystäväistä puhuttiin aina välillä ja terveysasioista puhuminen oli hyvin yleistä. Konepajan porukalla ajatukset ryhmän tuesta oli hyvin samantyyppistä:

Antti: Tuleeko koskaa puhuttua aroista asioista?

Veikko: Eei, ei tuu. Aika vähä.

Pentti: Mitä Klasu joskus vähä tuo naismurheit. Hahaha.

... Vitsailua Klasun poikamies jutuista...

Keke: Ei täs kyl ol perheasioist puhuttu paljo mittään...

Antti: Entäs tollaset sairaudet tai tommosseet.

Veikko: Niist puhutaa hiuka liikaaki.

... Puhetta lääkäriasioista ja semmosista... Naureskelua viagrasta...

Antti: Entä saako kavereilt apuu jos tulee jotai sellasta?

Veikko: Nojoo, kyllä kaverit varmaa auttaa, jos vaan on mahdollista auttaa.

Pentti: Koskaan en oo kuullu kenekään pyytävän penniikään lainaks meen porukast. Simmost porukkaa me kyl ollaan, et kaikil on vähä jotai sen verran sivus, et ei tarvi kavereilt.

Antti: Entä semmost henkist tukee tai..?

Veikko: Semmost kyl saa. (RH2)

Yksityisistä asioista ei paljon puhella ja jos puhellaan, ne verhoutuvat huumoriin. Sairauksista, lääkäreistä ja lääkkeistä taas puhutaan liikaakin. Rahallista apua kavereilta ei pyydetä, koska kaikille on tärkeää pärjääminen ja sellaisen kuvan säilyttäminen itsestä. Henkistä tukea saa jos pyytää. Ryhmissä vallitsee pinnallinen suhtautuminen henkilökohtaisiin ongelmiin, joka on suhteessa siihen pärjäävään kuvaan mikä itsestä halutaan ryhmässä säilyttää. Jos jollekin tulee leikkaus tai sairaus, niin niistä sitten puhutaan, mutta Aukiolla ei tunteen vaan huumorin kautta, tai hyvin yleisellä tasolla. Seisoskelijoiden Kauppias selittää asiaa:

Antti: Jos jotai tämmöst (kuolemaa tai sairautta) tapahtuu, ni saako kavereilt tukee?

Kauppias: Joo joo, mut kaikki ei oo sitä valmiita ottamaa. Jos sairastuuki ni ei puhu siitä mitää eikä. Se pakkaa ole ainaki miehillä, suomalaisil miehillä hyvi suuri heikkous. Kyl mä pystyn puhumaa iha mistä vaa. Ne sannooki ain et jos hyvä perä menee, et sanokaa "Kauppiaal" et onks se hyvä vai ei. Mää aina ilmoitan onks se hyvä vai ei. (YH1)

Pärjäävän miehen kuvaa halutaan ylläpitää ryhmässä, sen vuoksi syvällisiä asioita käsitellään vain pinnallisesti. Kauppias sanookin ryhmän merkitystä väheksyen, että: *"Mut siinä tulee samalla kato oltuu pihalla ja tuo matka. Se siinä on. Ei mikään, et mun tarvii joku runkkari tossa nähdä."* Ryhmän tärkeyttä ei välttämättä haluta myöntää, ettei roolin esitys pärjäävästä minästä kärsisi. Ryhmään

kokoontumisen psyykkinen ja sosiaalinen merkitys voi vaihdella jäsenten välillä, johon vaikuttaa huomattavasti miesten muut sosiaalisen suhteet. Kauppias oli Aukiolla vakiokasvo, joten hänellekin ryhmällä on vahva sosiaalinen vetovoima. Ryhmän psyykkinen merkitys verhoutuu muiden asioiden ympärille. Päivittäisellä rutiinilla on positiivinen vaikutus henkiseen hyvinvointiin.

Ryhmällä on jäsenilleen myös tiedollinen merkityksensä. Telakkamiesten Arto kertoi (12.5.2011), että yhteiskunta on muuttunut nopeasti ja nykyään tieto kulkee paremmin. Heidän ryhmänsä on kuin tietokone: sinne kaikki tuovat tietoa ja kaikki saavat tietoa. Tätä Arto piti parempana systeeminä. Hän myös toivoi, että eläkeläisten kokemuksia kyettäisiin hyödyntämään paremmin, sillä heillä on suuri henkinen voimavara. Ryhmissä saa kokeneemmilta neuvoa arkipäiväisiin asioihin. Väiski sanoi: *"Noilt vanhoil kamraateilt me voidaa kysyy neuvoa, niinku hänki o vanha kamraatti"*. Hän viittaasi seurassamme olevaan vanhempaan viiksekkääseen mieheen, joka piilotteli kaljapulloa povarissaan.

Ryhmän merkitys rakentuu arkipäiväisessä elämässä, yhdessä nauraen ja neuvoja vaihtaen. Kotoa lähteminen kavereita tapaamaan tuo sisältöä arkeen, pitää aktiivisena eläkeläisenä ja karkottaa yksinäisyyttä. Huumorin kyllästävä ilmapiiri ja iloinen puheen sorina tekevät Aukiosta elävän tilan, jonka vetovoima on jäsenilleen suuri. Elävään performanssiin osallistuminen tuo psyykkistä sisältöä arkeen, tyydyttää seurallisuuden tarpeita ja karkottaa hetkeksi elämän huolia. Ryhmissä vakavia asioita sivutaan huumorin avulla. Miehet pysyvät myös ajan tasalla kun ajankohtaiset asiat käsitellään ryhmissä läpi. Aamupäivän Aukio on eläkeläismiesten valtaama. He tulevat sinne representoimaan itseään, ryhmäänsä ja työväenluokkaista eläkeläismiehuuttaan. Tähän aamupäivien eläkeläismiesten performanssiin kuulumisen täyttää jäsentensä elämää niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisesti. Eläkeläismiehet merkityksellistävät tilallisilla käytännöillään Aukiota, mutta Aukio myös merkityksellistää eläkeläismiesten elämää. Aukiolla tärkeä merkitys eläkeläismiehille, mutta eläkeläismiehillä on myös Aukiolle.

8 LOPUKSI

8.1 Yhteenvetoa

Eläkeläismiehet eivät kokoonnu Aukiolle pelkästään tien tukkeeksi. Miesten porukointi kaupunkien toreille ja aukioille on hyvin universaali ilmiö. Ihmiset vetävät puoleensa toisiaan, sen takia eläkeläismiehetkin ovat valloittaneet tämän kaupunkiaukion aamupäiviksi. Iloisen seurustelun myönteinen kokemus saa miehet tulemaan Aukiolle seuraavanakin päivänä, ja niin ryhmät ovat hiljalleen vakiintuneet. Aukiolla on monia Vuolteenahon (2005) mainitsema jälkimodernin kaupunkitilan ominaisuuksia. Se on kahviloilla ja muilla kalusteilla osoitettu katuseurallisuuden tilaksi. Aukiolle kerääntyy kesäisin runsaasti ihmisiä, joten se on paras paikka osallistua kaupunkielämän yllätyksellisyyteen tutuissa ja turvallisissa puitteissa. Eläkeläisten lukumäärän lisääntyessä yhteiskunnan väestörakenteellisista syistä, myös julkisten tilojen porukoinnit lisääntyvät. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt astumaan sisälle tuohon sosiaaliseen tilaan ja sen päiväväestön tuottamaan tilaisuuteen. Tarkemmin tarkasteltuna Aukion miesten kokoontumisesta alkoi löytyä säännönmukaisuutta, järjestystä ja sosiaalisia merkityksiä.

Jo havainnoinnin alkuvaiheessa aloin löytämään Aukiolta tiettyjä rytmejä ja rutiineja. Samoja kasvoja näkyi joka päivä, samaan aikaan, samassa paikassa ja samassa seurassa. Osallistuvan havainnoinnin menetelmä oli hetkittäin vaikeaa ja henkisesti raskasta. Eläkeläismiesten ryhmien tilaisuuteen sisälle pääseminen ei ollut kuitenkaan erityisen vaikeaa, koska kyseessä oli julkinen tila. Miehet eivät voineet evätä oikeuttani olla siellä, mutta he osoittivat eleillään jos seuraani ei kaivattu. Julkisen tilan hengessä pääsin useimmiten ryhmään sisälle henkilöiden vaihtuvuuden avulla. Ryhmään viimeksi saapuneet henkilöt olettivat minun olevan hyväksytty osa porukkaa, ja niin asemani ryhmässä vakiintui. Vuorovaikutustilanteissa oli oltava jatkuvasti valppaana, luettava omia ja muiden tunnetiloja sekä painettava tilanne mieleen. Tilannetta oli aistittava ikään kuin kolmannella korvalla avulla (Sennett 2004, 50). Toisin sanoen oli omaksuttava rooli, joka oli valppaampi ja virkeämpi kuin minä. Olin havainnointitilanteessa kuin itseni ulkopuolinen tarkkailija, missä käytin omaa kehoani aineistonkeruun välineenä.

Kirjasin ylös kaikki havainnot joista saattaisi olla hyötyä, mistä seurasi se, että aineisto on tekstimäärältään laaja mutta sirpaleinen. Havaintoaineistoon jäi paljon mielenkiintoisia näkökulmia, jotka tässä kontekstissa eivät kuitenkaan ole olennaisia. Havainnot kirjasin vasta kentältä lähdettyäni, koska huomasin nopeasti, että ei ole hyvä näkyvästi kirjata havaintoja. Näkyvällä muistiinpanojen kirjoittamisella tuottaa itsestään vaikutelmaa, että ei kuulu joukkoon. Havainnointi saattoi olla liian organisoimatonta, mutta katson, että aineisto on ollut tähän tutkimukseen riittävä ja värikäs. Haastattelujen osalta saturaatiopiste tuli nopeasti vastaan koska pohjalla oli jo havainnointia ja keskusteluja aiheista. Aukiolla haastattelu ei ollut helppoa. Keskeytyksiä tuli jokaiseen haastatteluun. Joko lähelle jäi auto parkkiin, viereen tuli kirkuvia lapsia tai seuraamme tuli humalainen vaatimaan taksin tilaamista. Haastatteluiden apuna käytin haastattelurunkoa (liite 1). Haastattelut koodasin tietokoneohjelmalla (Weft-QDA) ja havaintopäiväkirjan yliviiivauskynillä ja rivienväliin kirjoittamalla. Tämä sen takia, että analyysiohjelma olisi kadottanut havaintojen kontekstin. Analysoin aineiston sisältöä sitä kategorisoimalla ja teemoittelemalla (ks. liite 2).

Teoreettisena kehikkona käyttämäni Lefebvren tilan kolmijako ei ollut helpoin työkalu. Teoria on aiheuttanut älyllisiä vaikeuksia, jonka vuoksi olen käyttänyt sitä oman näkemykseni mukaisesti. Teoria ei käsissäni välttämättä ole antanut suurinta kunniaa aineiston värikyydelle, mutta on suuresti helpottanut sen analysointia. Olen käyttänyt sitä heuristisena työkaluna, joka on auttanut minua tuottamaan havaintoja ja ajatuksia. Kysymykseen: "**Millaista sosiaalista tilaa eläkeläismiehet Aukiosta tuottavat?**" vastaamiseen käytin Lefebvren kolmijaosta johdettuja lisäkysymyksiä. Tämän teorian mukaisesti mikään näistä kolmijaon osista ei ole ennen toista, vaan ne on ajateltava toisiaan tuottavina.

Millaisia ovat eläkeläismiesten Aukioon liittyvät tilalliset käytännöt? Työelämästä pois jäätyään tutkielmani eläkeläismiehet ovat alkaneet täyttää ylimääräistä aikaansa lähtemällä kaupungille. Työstä pois jäädessä on tärkeä pysyä aktiivisena, joten liikkeelle lähtö ja kaupungilla kavereiden tapaaminen toimii hyvänä ajankuluna. Aukiolle kerääntyy aamupäivisin runsaasti kohtalontovereita. Se miksi he sankoin joukoin kerääntyvät juuri aamupäivisin, noin kello 9–12, liittyy heidän työelämästä jääneeseen rytmiin. Porukointi tapahtuu kahvitauon ja lounaan välissä. Porukointi on kuin pidennetty työmaan taukotuvan hetki. Aukiolle kokoontuminen paikkaa aamutoimien ja lounaan väliin jäävää rakoa, joka on hyvä aika etäännyä vaimosta. Talvisin miehet kerääntyvät johonkin toiseen vakiopaikkaan. Miehillä

on vakiintuneet porukat ja paikat, johon aina keräännyttään. Toiset ovat vanhoja työkavereita ja toiset ovat tutustuneet kaupungilla. Seurallisuus vetää Aukiolle ja tapahtuman vetovoima kasvaa siellä käydessä.

Aukiolle kokoontumisesta on muodostunut miehille rutiini, jonka noudattamisesta ei haluta poiketa. Kokoontumisen rutiini on sosiaalisesti pakottava tapahtuma. Aukiolle kokoontumisen tilalliset käytännöt ovat pitkälti tiedostamattomia arkipäiväisiä rutiineja. Kaikki tuttu rauhoittaa ja siksi ihmiset toimivat yhteiskunnallisissa rakenteissa rutiinien mukaan samalla uusintaen niitä (Giddens 1984, 204). Rutinoituneilla tilallisilla käytännöillä uusitaan myös Aukion sosiaalista ja tilallista järjestystä. Kotoa lähteminen, tuttu porukka ja vakiojutut tuovat turvaa ja täyttävät psyykkisiä tarpeita. Siksi Aukiolta on vaikea olla pois.

Millaiseksi miehet käsittävät Aukion tilallisen järjestyksen? Tilan käsittämiseen vaikuttaa tilan representaatiot. Nämä esitykset tilan oikeanlaisesta käytöstä taas vaikuttavat tilallisiin käytäntöihin. Tilallisilla käytännöillä taas uusinnetaan yhteiskunnallisia rakenteita, joten tilan representaatioilla pidetään yllä vallitsevia yhteiskunnallisia rakenteita. Aukion representaatiot viittaavat sen olevan katuseurallisuuden keskipiste. Näin eläkeläismiehet sen myös ovat käsittäneet. Aukion representaatiot kuitenkin viittaavat keskiluokkisiin tilallisiin käytäntöihin, tai niin Aukion miehet tilaa käsittävät. Naukkailijat tapaavat myös Aukiolla seurallisuuden merkeissä, mutta peittelevät siellä juomista. He tietävät, että Aukiolla ei saa juoda, mutta he juovat silti. Poliisin saapuessa he lähtivät pois, jos he olivat juoneet, vaikka juominen olisi tapahtunut salaa. Tästä tulee helposti se kuva, että poliisi häätää heidät käyttäytymisen ja ulkonäön perusteella. Yleensä Naukkailijat kuitenkin häätävät itse itsensä poliisiin nähdessään. He käsittävät keskiluokkaisen tilan representaation kuten sitä esitetään, ja piirtävät valtasuhteen itseensä. Häätämällä itsensä poliisiauton nähdessään, he myös uusintavat marginaalisen asemansa ja vallitsevat tilan representaatiot. Heillä on yhtäläinen oikeus kaupunkitilaan niin kuin muillakin, mutta marginaalisten tilan käyttäjien vuoksi he saavat osakseen enemmän huomiota. Seurallisuus ja värikäs kaupunkielämä vetää heitäkin puoleensa, mutta tarjoaa samalla keinoja juopottelun harjoittamiseen.

Poliisi valvoo aamupäivisin Aukiota hartaasti ehkä siksi, että se on muuten heille hiljaista aikaa. Eläkeläismiehet eivät pitäneet siitä, että poliisi tarkkaili tummennettujen lasien takaa Aukiota koska

siitä tuli tunne tarkkailtavana olemisesta. Muut eläkeläismiehet kokivat Naukkailijoiden kuuluvan katukuvaan ja heidän toimintaansa haluttiin myös seurata. Ehkä aamupäivien kaduille tuo turvaa kuitenkin ensisijaisesti ihmisten käyttäytymisnormit, joita ihmiset arkipäiväisessä elämässään neuvottelevat (Jacobs 1961). Passipoliisia toivottiin yleisesti, ja uskon, että asiasta oli keskusteltu jo ennen minun kysymyksiäni. Passipoliisi olisi Aukion miehille myös virkistävää juttuseuraa. Juoppoja pidetään toisinaan kaupunkikuvallisina epäkohtina, mutta silloin on syytä muistaa, että heidän marginaalinen asemansa on yhteiskunnallisesti tuotettu (Kopomaa 1997). Suvaitsemattomalle kaupunkilaiselle se on myös itsereflektion paikka. Erilaisuuden kohtaamisella on identiteettiä kasvattava merkitys, vaikka se joskus koskeekin (Sennett 1970).

Miesryhmillä on käsityksensä Aukion tilallisesta järjestyksestä, jonka mukaan he tilallisia käytäntöjään toteuttavat. Aukiolla on eri kokoontumispaikat, jotka representoivat ihmisille heidän paikkaansa siellä. Nuoret kerääntyvät tyylikkääseen Juppibaariin ja eläkeläismiehet rahvaanpuolelle Grillille. Seisoskelijat kokoontuivat näiden väliin ja Naukkailijat syrjään julkisille penkeille. Miehet käsittävät kuuluvansa rahvaanpuolelle, paitsi jos he ovat vaimonsa kanssa liikkeellä. Silloin tarvitsee edustaa Juppibaarissa. Kysymys on myös kulutusvalinnoista joilla identiteettiä tuotetaan katujulkisuudessa (Mäenpää 2005). Miehet tekevät eroja muihin ryhmiin ja siten myös muihin symbolisiin kohtiin Aukiolla, koska sillä on merkitystä mihin kokoonnutaan. Tekemällä eroja muihin ryhmiin tuotetaan omaa ryhmän identiteettiä, niin eleiden kuin puheidenkin avulla (Anderson 1978). Näin arkisilla tilallisilla käytännöillä miehet uusintavat tilan representaatioita sekä Aukion sosiaalista ja tilallista järjestystä. Miehet tuottavat yhteiskunnallisen asemansa arjen tilallisissa käytännöissä.

Millaista on miesten sosiaalinen elämä Aukiolla? Aukio on aamupäivisin eläkeläismiesten seurallisuuden näyttämö. Porukoiminen tyydyttää seurallisuuden tarpeita (Simmel 1999). Kaveriporukka voi paikata sosiaalisten suhteiden puutteita tai muuten laajentaa henkilön läheisryhmää (ks. Anderson 1978). Toisille Aukion miehille porukka on tärkeä sosiaalinen verkosto, joka paikkaa puutteita muissa sosiaalisissa suhteissa. Suurimalle osalle porukka on ainakin tärkeä sosiaalinen lisä. Aukiolle kerääntyään edustamaan itseään ja omaa ryhmää. Aukio on representaation tila. Aukion aamupäivä on elävä sosiaalinen tilanne, jossa vuorovaikutuksessa tuotetaan tilaa. Aukion fyysiselle tilalle annettu symbolinen merkitys tuotetaan ystävien kanssa koetussa eletyissä hetkessä. Ryhmän tunnelmaa rakennetaan vuorovaikutuksessa, jolla on myös omat sääntönsä. Seurallinen tilaisuus ei saa

olla liian raskas, eikä liian pinnallinen (Simmel 1999). Vitsailu ja piikittely kuuluvat asiaan, mutta henkilökohtaisuuksiin ei saa mennä. On oltava korrekti. Ryhmän harmoniaa ei saa myöskään sotkea päämäärähakuisella omien etujen tavoittelulla.

Miehille on tärkeää pitää yllä ryhmän normien mittaista kuvaa itsestään, ja siten säilyttää kunnioitettu asema ryhmässä (ks. Goffman 1971, 269–270). Miehet yrittävät säilyttää vaikutelman tasovaatimusten mittaisesta miehestä, luomalla Aukion ryhmään oman roolin. Tätä roolia tuotetaan seurallisen tilanteen sääntöjen puitteissa. Roolia tuotetaan kevyessä vuorovaikutuksessa, ja oman aseman tajuamista ryhmässä myös arvostetaan (vrt. Anderson 1978). Jos ryhmän sosiaalista järjestystä alkaa horjuttaa, saa rangaistuksen ja asema ryhmässä huononee. Näin kävi Artolle, jonka toiminta asetti ryhmän jäseniä eriarvoiseen asemaan. Ryhmän vuorovaikutus tapahtuu siis hienojen ja korrektien sääntöjen mukaan. Seurallinen leikki on todellinen taitolaji. Parhaimmillaan ryhmän vuorovaikutus on kovaäänistä, iloista ja kaikkia tasapuolisesti piikittelevää. Kenenkään yksityistä aluetta ei kuitenkaan loukata.

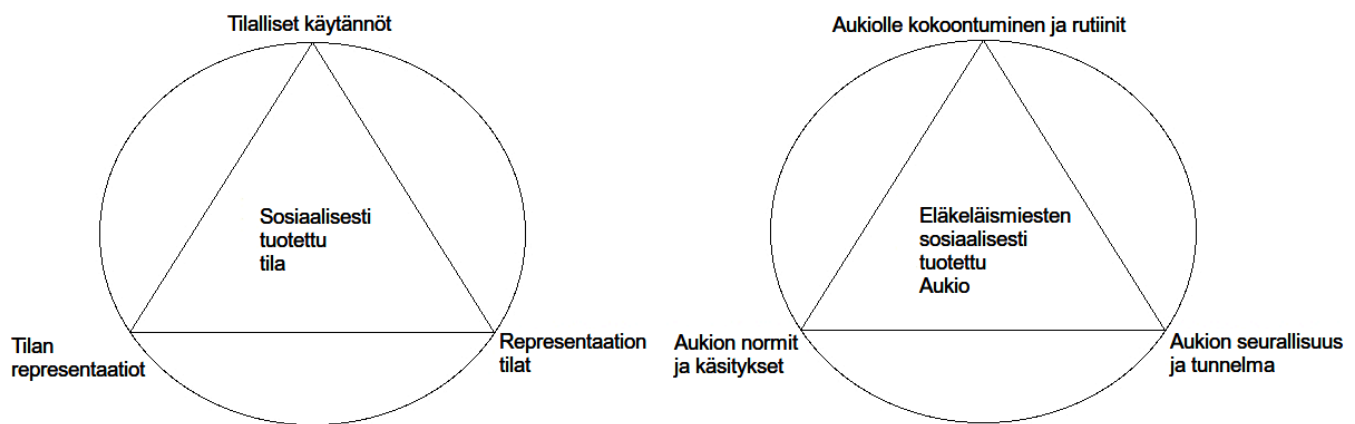
Miehet rakentavat ryhmässä omaa rooliaan. Sitä halutaan myös ryhmän silmissä pitää yllä, siksi itsestä representoidaan pärjäävää kuvaa (ks. Alasuutari 1985; Anderson 1978). Sen vuoksi omia asioita ei tuoda ryhmään, ettei eri näyttämöiden roolien väleille tule ristiriitoja (Goffman 1971). Ryhmässä omaa roolia tuotetaan juttujen avulla, minkä perusteella henkilöt tulevat toisilleen tunnetuiksi. Hyväksi todettujen yhteisten juttujen ja tarinoiden avulla tuotetaan ryhmän kollektiivista historiaa, ryhmän identiteettiä. Niiden avulla myös tunnistetaan ryhmän jäseniä ja heidän roolejaan. Myös muista ryhmistä kerrotaan juttuja, joiden avulla tehdään eroa omaan ryhmään, joka samalla tuottaa ryhmän yhteistä kokemusta (Anderson 1978). Ryhmä myös yhdenmukaistaa jäseniään.

Aukion eletyllä kokemuksella on miehille monia merkityksiä. Porukointi jäsentää miesten arkea ja pitää miehet liikkeessä. Aukiolla pääsee hetkeksi eroon vaimosta ja arjesta. Sinne kokoontuminen kavereiden keskuuteen pistää päivittäin liikkeelle, tyydyttää seurallisuuden tarvetta ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmät tyydyttävät myös psyykkisiä tarpeita. Niissä keskustellaan eläkeläismiesten vaivoista, vaihdetaan kokemuksia ja annetaan neuvoja. Ryhmän kautta voi saada vertaistukea ongelmilleen. Porukointi auttaa pysymään ajankohtaisten asioiden tasalla. Se, että miehillä on ryhmä mihin he tuntevat kuuluvansa, on tärkeä henkinen merkitys. Osallistumisesta on apua yksinäisyyteen ja jaksamiseen (ks. myös Haarni 2010). Seurallinen hetki karkottaa yksinäisyyttä,

yksilökeskeisessä kaupungissa. Valitettavasti kaikilla ei ole samanlaista seuraa. Yksinäisyys voi alkaa seurata työuran päätyttyä. Eletty kokemus, mikä kokoontumisessa on ja mikä tunne siitä jää, on tärkeä merkitys eläkeläismiehille.

Aukion merkitys ei kuitenkaan rakennu vain eläkeläismiesten subjektiivisen kokemisen tuloksena, eikä Aukio ole vain eläkeläismiehistä riippumaton objektiivinen rakenne. Eläkeläismiehet tuottavat Aukion merkitystä vuorovaikutuksessa yhteiskunnan kollektiivisesti jaettujen merkitysten ja henkilökohtaisen eletyn kokemuksen välillä. Merkitys tuotetaan yhteiskunnallisten rakenteiden ja eletyn kokemuksen välisessä vuorovaikutuksessa. Eläkeläismiehet myös keskenään neuvottelevat Aukion merkityksistä, jotka vaikuttavat tilan kokemiseen. Aukion merkitys on sosiaalisesti tuotettu ja tilallisissa käytännöissä uusinnettu.

Tilallisia käytäntöjä ohjaavat tilan representaatiot. Niiden vihjeitä ja merkkejä havaitaan Aukiolla, mitkä ohjaavat tilasta muodostuvaa käsitystä. Esimerkiksi Juppibaarin aita merkitsee kallista kulutuksen aluetta, jonka kautta he eivät itseään representoi. Tilaa myös neuvotellaan eletyssä hetkessä, eikä tilan representaatiot siten ole ehdottomia. Eläkeläismiehet eivät esimerkiksi hyväksyneet tiukkaa poliisivalvontaa Aukiolla. Seisoskelijät taas eivät ole alistuneet jälkimodernin tilan representaation kaupallisuuteen, vaan kokoontuvat kuluttamatta keskelle Aukiota. Naukkailijat taas eivät alistuneet olemaan kuivin suin kaupunkijulkisuudessa. Eläkeläismiehet saattavat arkisissa tilallisissa käytännöissään toimia myös tilan representaatioiden vastaisesti. He representoivat tilaa toisin kuin on esitetty. Minkälaista sosiaalista tilaa eläkeläismiehet Aukiosta tuottavat? He tuottavat Aukiosta itsensä näköistä tilaa (ks. kuvio 2.).

Kuvio 2. Tilan sosiaalinen tuottaminen ja eläkeläismiesten Aukion sosiaalinen tuottaminen. Antti Wallin.

8.2 Pohdinta

Aukion aamupäivä on eläkeläismiesten sosiaalinen tilanvaltaus. Kaupunkitila tarjoaa puitteet ystävien ja muiden kaupunkilaisten kohtaamiseen. Eläkeläismiesten kokoontuminen kaupungille on yhteiskunnallisesti tuotettu. Eläkeläismiehillä on aamupäivisin aikaa, ja ajanvietto jälkimodernissa kulutuksen kaupunkitilassa on suositeltavaa. Yhteiskunnalliset rakenteet mahdollistavat porukoinnin, mutta samalla ne pakottavat toimintaa. Aukion sosiaalisesta järjestyksestä kuitenkin käydään aamupäivien eleyssä tilassa neuvotteluja. Rutiinien rikkominen, tilan representaatioista neuvottelemine ja oman tilan representointi ovat muutoksen avaimia. Yhteiskunnallinen muutos voi olla lähtöisin pienistä tilallisista käytännöistä.

Jälkimodernissa kaupungissa ihmiset hakevat tilallisen järjestyksen puitteissa omalle olemassa ololle muotoja. Vaikka ihmiset kaupungissa suojelevat yksityisyyttään, he eivät silti halua olla täysin yksin. Aukion sosiaalinen tuokio on esimerkki seurallisuuden tarpeen tyydyttämisestä jälkimodernissa kaupungissa, vaikka se ei ole ilmiönä sinänsä uusi. Eläkeläismiehille porukointi täyttää työelämän jälkeen tullutta aukkoa sosiaalisissa suhteissa. Eläkeläismiehet ovat ottaneet Aukion aamupäiviksi haltuunsa. He representoivat tilaa seurallisena, leppoisana ja värikkäänä. Aukion aamupäivä on turvallinen tapa nauttia sosiaalisten tilanteiden jännityksestä ja kaupunkielämän yllätyksellisyydestä samankaltaisten ihmisten keskuudessa. Eleyssä tilassa tuotetaan Aukiolle merkitystä. Miehet ovat käsittäneet Aukion representaatiot melko annettuina, mutta pientä leikkelyä säännöillä tapahtuu. Aukion sosiaalinen järjestys pysyy melko vakaana rutiinien avulla. Paine käyttäytymisen yhdenmukaisuuteen tulee myös ihmisistä sisältä päin.

Kulutuksella on voimakas ote Aukiosta, ja se myös määrittää miesten toimintaa. Tämä kulutuksen keskeisyys rajoittaa luovia toimintoja ja tukahduttaa entisestään marginaalisia tilankäyttöjä. Aukiolla on taipumus puhdistua marginaalisista tilankäytöistä. Julkista alkoholinkäyttöä ei juuri siedetä, ellei se tapahdu terassilla. Ihmiset eivät kestä nähdä kerralla paljon erilaisuutta. Kaupunkien julkiset tilat ovat paikkoja, joissa ihmiset voivat turvallisesti kohdata erilaisuutta ja kasvattaa itseään. Erilaisuuden kohtaaminen voi loukata ja koskettaa, mutta niin henkinen kasvu yleensä tekee. Jotta kaupunki on elävä

ja mielenkiintoinen, sen pitää olla myös ristiriitainen. Kaupunkien fyysinen muoto määrittää sitä, miten ihmiset arkipäivässä erilaisuutta kohtaavat. Tämä tulisi huomioida myös kaupunkien suunnittelussa.

Mielestäni kaupunkien julkisia tiloja tulisi kehittää avoimiksi monenlaisille toiminnoille. Julkisen tilan kaupallistuminen eriarvoistaa ihmisiä. Elävään kaupunkijulkisuuteen osallistuminen ei saisi olla rahasta kiinni. Julkisten kaupunkitilojen merkitys tulee lisääntymään, minkä vuoksi sosiaaliset tekijät on huomioitava entistä paremmin. Jälkimodernia kaupunkia vaivaa ihmisten eristäytyminen ja yksinäisyys. Julkisilla tiloilla voi olla suuria mahdollisuuksia luoda kaupunkilaisten välistä seurallisuutta. Ihmisiä vetää kaupungille toiset ihmiset. Kanssaihmiset karkottavat yksinäisyyttä. Tasa-arvoinen, sosiaalisesti monipuolinen, elävä ja värikäs kaupunki on ideaali, johon tulisi aktiivisesti pyrkiä vaikka sitä ei koskaan saavutettaisi. Kaupunki ei saa olla vain eläkeläisiä varten. Myös heidän esittämät representaatiot kaipaavat neuvottelua. Me kaikki toimissamme teemme kaupungista elävän ja avoimen. Pitäkäämme se mielessä julkiseen tilaan astuessa.

Aukion miehille aamupäivän porukointi on terveellisempi tapa tyydyttää seurallisuuden tarpeita kuin mennä lähikapakkaan. Kummallakin on silti sama tarkoitus. Porukassa yhdessä rakennetaan omaa ja ryhmän identiteettiä kevyessä roolileikissä. Porukointi tuo vaihtelua arkeen, pitää aktiivisena ja elämässä kiinni (ks. myös Haarni 2010). Tutkimani eläkeläismiehet ovat onnellisia, koska he ovat oppineet tavan porukoida aukiolla ja löytäneet ystäviä sieltä. Urbanin elämäntavan yhteiskunnassa ihmisillä on suuri uhka eristäytyä ja syrjäytyä. Mitättömältä vaikuttava sosiaalinen hetki voi olla kallisarvoinen. Me voimme kukin arjessamme tuottaa kaupungeista sosiaalisesti avoimia ja eläviä.

KIRJALLISUUS

Alasuutari, Pertti & Siltari, Jorma (1983) Miehisen vapauden valtakunta. Tutkimus lähiöravintolan tikkakulttuurista. Tampereen yliopisto, Tampere.

Alasuutari, Pertti (1989) Erinomaista rakas Watson. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Hanki ja jää, Helsinki.

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Vastapaino, Tampere.

Anderson, Elijah (1978) A Place on the Corner. The University of Chicago Press, Chicago.

Anderson, Nels (1988/1923) Kulkumiehet. Hobojen elämää 20-luvun Amerikassa. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Burgess, Ernest W. (1925) The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. Teoksesta Robert Park et al., The City. Artikkelit teoksessa: LeGates, Richard & Stout, Frederic (toim.) (1996) The City Reader. Routledge, London, 153–161.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.

Giddens, Anthony (2006) Sociology. Polity Press, UK.

Goffman, Erving (1966) Behaviour in Public Places. Notes on the Social Organization of Gatherings. The Free Press, New York.

Goffman, Erving (1971) Arkielämän roolit. Oikeille jäljille rooliviidakossa. WSOY, Porvoo.

Gottdiener, Mark (2000) Lefebvre and the bias of academic urbanism. What can we learn from the 'new' urban analysis? The journal City - analysis of urban trend, culture, theory, policy, action. Routledge, New York, 4:1, 93–100.

Grönfors, Martti (1982) Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. WSOY, Helsinki.

Guenther, Katja M. (2009) The politics of names: rethinking the methodological and ethical significance of naming people, organizations, and places. Qualitative Research, 9:411, 411–421.

Haarni, Ilka (2010) Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeläiset kaupungissa. Gaudeamus, Helsinki.

Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (2005), Ethnography. Principles in practice. Routledge, New York.

Honkasalo, Marja-Liisa (2008) Reikä sydämessä. Vastapaino, Tampere.

Huttunen, Laura (2010) Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa

- Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino, Tampere, 39–63.
- Jacobs, Jane (1961) *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, New York.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2002) *Suomalainen yhteiskunta*. Wsoy, Jyväskylä & Helsinki.
- Kopomaa, Timo (1997) Tori, marginaali, haastava kaupunki. Tilatapauksia julkisten ulkotilojen käytöstä ja reunimmaisista käytännöistä. SKS, Helsinki.
- Kortteinen, Matti (1982) *Lähiö*. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Otava, Helsinki.
- Kuula, Arja (2006) *Tutkimusetiikka*. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.
- Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni (2010) Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (Toim.) *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, Tampere. 446–459.
- Lefebvre, Henri (2003/1970) *The Urban Revolution*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Lefebvre, Henri (1991) *The Production of Space*. Blackwell, UK.
- Marx, K. (tuntematon julkaisuvuosi/1873) *Pääoma I*. Teoksessa K. Marx & F. Engels & V. I. Lenin *Historiallisesta materialismista*. Kustannusliike Edistys, Moskova, 12–76.
- Murto, Lasse (1978) *Asunnottomien alkoholistien elinolosuhteet ja elämäntapa sekä yhteiskunnan toimenpiteet*. Alkoholitutkimussäätiö, Tampere.
- Mäenpää, Pasi (2005) *Narkissos kaupungissa*. Tammi, Helsinki.
- Mäenpää, Pasi (2011) *Helsinki takaisin jaloilleen*. Askelia toimivampaan kaupunkiin. Gaudeamus, Helsinki.
- Mäkelä, Klaus (1999) *Valtio, väkijuomat ja kulttuuri*. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta. Gaudeamus, Helsinki.
- Mäkelä, Klaus (2006) *Tutkimusetiikka ja aineiston käyttöikä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 71 (2006):4, 444–446.
- Määttänen, Pentti (2007) *Semiotics of space: Peirce and Lefebvre*. *Semiotica. Journal of the International Association for Semiotic Studies*. 166, 1-4, 453-461.
- Noro, Arto (1991) *Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'*. Tutkielma Georg Simmelin sosiologiasta. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Noro, Arto (2005) *Esipuhe suomennosvalikoimaan*. Teoksessa, Simmel, Georg (2005) *Suurkaupunki ja moderni elämä*. Gaudeamus, Helsinki, 7–24.

- Paavola, Sami (1998) C. S. Peircen salapoliisimetodologian ja merkkiteorian relevanssi yhteiskuntatieteelle. *Sociologia* 35:4, 300–310.
- Parker, Simon (2004) *Urban Theory and the Urban Experience. Encountering the City*. Routledge, London.
- Perälä, Jussi (2011) "Miksi lehmät pitää tappaa?". Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huumemarkkinoista Helsingissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.
- Rajanti, Taina (1999) *Kaupunki on ihmisen koti*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2003) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.
- Schmid, Christian (2008) Henri Lefebvre's Theory of the Production of Space. Towards a three-dimensional dialectic. Teoksessa Kanishka Goonewardena, Stefan Kipfer, Richard Milgrom, Christian Schmid (toim.) *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*. Routledge, London, 27–45.
- Sennett, Richard (2004) *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa*. (Suom.) Kaisa Koskinen. Vastapaino, Tampere.
- Sennett, Richard (1970) *Uses of Disorder. Personal Identity and City Life*. Yale University Press, New Haven.
- Shaftoe, Henry (2008) *Convivial Urban Spaces. Creating Effective Urban Spaces*. Earthscan, London.
- Shields, Rob (2002) Henri Lefebvre, arkielämän filosofi. *Yhdyskuntasuunnittelu* 40:3–4, 6–22.
- Simmel, Georg (1999) *Pieni sosiologia*. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Simmel, Georg (2005) *Suurkaupunki ja moderni elämä*. Gaudeamus, Helsinki.
- Soja, Edward W. (1996) *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. Blackwell publishing, UK.
- Sulkunen, Pekka (toim.) & Alasuutari, Pertti & Nätkin, Ritva & Kinnunen, Merja (1985) *Lähiöravintola*. Otava, Helsinki.
- Toiviainen, Seppo (1997) *Kantapöydän imu. Juoppokulttuuri valintana ja pakkona*. Hanki ja jää, Helsinki.
- Töttö, Pertti (1996a) Emile Durkheim – Kaikki on sosiaalista. Teoksessa Jukka Gronow, Arto Noro, Pertti Töttö (toim.) *Sosiologian klassikot*. Gaudeamus, Helsinki, 173–212.
- Töttö, Pertti (1996b) Ferdinand Tönnies – Gemeinschaft ja gesellschaft. Teoksessa Jukka Gronow, Arto Noro, Pertti Töttö (toim.) *Sosiologian klassikot*. Gaudeamus, Helsinki, 154–172.

Vilka, Hanna (2006) Tutki ja havainnoi. Tammi, Helsinki.

Villanen, Sampo & Ilmonen, Mervi (2002) Henri Lefebvren keskeisiä käsitteitä. Yhdyskuntasuunnittelu 40:3–4, 38–39.

Vuolteenaho, Jani (2001) Työn lopun kaupunki. Arjen maantiede, työttömyys ja kulttuurinen muutos. Nordia Geographical publications, Oulu.

Vuolteenaho, Jani (2005) Kaupunkitilan elävöittäminen: jälkimodernin muutoksen megatrendeistä Oulun kävelykadulle. Terra 117:2, 91–108.

Waris, Heikki: (1973/1932) Työläisyhteiskunnan syntyminen Helsingin Pitkäsillan pohjoispuolelle. Weilin + Göös, Helsinki.

Weber, Max (1992) Kaupunki. Vastapaino, Tampere.

Wirth, Louis (1938) Urbanism as a Way of Life. American Journal of Sociology. Artikkeliteoksessa: LeGates, Richard & Stout, Frederic (toim.) (1996) The City Reader. Routledge, London, 97–105.

Liite 1.

Haastattelurunko

Taustat

Millaisia hommia olet tehnyt aiemmin?
Kuinka pitkään oot ollut eläkkeellä?
Ootko naimisissa?

Tilalliset käytännöt – havaittu tila – fyysinen tila

Milloin käyt tällä? Mihin aikaan ja minä viikon päivinä? Kesäisin entä talvisin ja sade päivisin?
Kuinka pitkään oot käynyt tällä viettämässä aikaa?
Yleensä kun tulet tänne, mistä tulet ja mihin menet sitten?
Kuinka kauan keskimäärin vietät aikaa tässä kaupungilla seurustellessa?
Onko moni näistä ihmisistä ennestään tuttuja? (sos.)
Oletko tutustunut moniin ihmisiin tällä? (sos.)
Kuinka paljon tässä on vakio tai ydinporukkaa noin.?
Jos ei näy omaa vakiorukkaa, tuleeko mentyä toisiin ryhmiin?
Mitä on niitä tekijöitä jotka tekee tästä otollisen paikan seurusteluun?
Onko muita paikkoja mihin tulee kokoonnuttua?

Esitetty tila – käsitetty tila – henkinen tila

Miksi kokoonnutte juuri tähän kohtaan ettekä johonkin muuhun kohtaan Aukiolla?
Mitä ajattelet että muut kaupunkilaiset ajattelevat teidän oleskelusta tässä?
Mitä ajattelet, minkä tyyppistä porukkaa viettää aikaansa YLEISESTI OTTAEN: julkisilla penkeillä; Grillillä; Juppibaarissa; Aukiolla?
Istutko koskaan, kuinka usein käyt: julkisilla penkeillä; Grillillä; Juppibaarissa; Aukiolla?
Miten koet valvooko poliisit tarpeeksi tätä tilaa? Entä vartijat?
Mitkä tekijät koet häiriöksi tässä Aukion läheisyydessä? Mistä syystä?
Mistä häiriöistä yleensä keskustellette ryhmässä?
Milloin häiriötä on eniten?
Mitä ajattelet kadun säännöistä, onko kadun säännöt liian lepsut?

Esityksen tila – eletty tila – sosiaalinen tila

Miten kuvailisit tätä ryhmää?
Minkälainen merkitys tällä ryhmällä on sinulle?
Onko tällä kavereita, keheen tulee oltua muutenkin yhteydessä?
Mistä te yleensä puhutte tällä?
Onko jotain asioita mistä ei saa puhua? Entä pieni leikkimielinen piikittely?
Tuleeko usein heitettyä löylyä kiukaalle jos huomaa että joku alkaa ottaa lämpöä?
Entä tuleeko keskusteluun tuotua omia arkoja asioita? Saako kavereilta tukea näihin asioihin?
Neuvooko kaverit jos tarvii neuvoja tai apua?
Onko vielä jotain ryhmän säännöistä?
Tunnetko paljon näiden muiden porukoiden ihmisiä? Tuleeko heidän seuraan usein mentyä?

Lopuksi

Onko jotain kehitysehdotuksia tähän kaupunkikeskustaan liittyen?
Tuleeko mieleen jotain epäkohtia?

Liite 2.

Analyysikartta

Aukion sosiaalinen tila

Tilalliset käytännöt - havaittu tila

Haastateltavat

Rutiinit

Kokoontuminen

Päivärytmi

Tilan representaatiot - käsitetty tila

Eronteot

Muut ryhmät

Tilalliset eronteot

Valvonta - kontrolli

Representaation tilat - eletty tila

Näyttämö (sosiaalinen - fyysinen)

Tunnelma

Vuorovaikutus (sosiaalinen - sosiaalinen)

Sosiaalinen paine

Me

Läpänsieto

Säännöt

Seurallisuus

Merkitys (sosiaalinen - psyykkinen)

Kuolema

Tuki